

Schimmige werelden

206

Onderzoek en beleid

Schimmige werelden

Nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit

M. Kromhout & M. van San

Onderzoek en beleid

De reeks Onderzoek en beleid omvat de rapporten van door het WODC van het Ministerie van Justitie verricht onderzoek.

Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Exemplaren van dit rapport kunnen worden besteld bij het distributiecentrum van Boom Juridische uitgevers:

Boom distributiecentrum te Meppel

Tel. 0522-23 75 55

Fax 0522-25 38 64

E-mail bdc@bdc.boom.nl

Voor ambtenaren van het Ministerie van Justitie is een beperkt aantal gratis exemplaren beschikbaar.

Deze kunnen worden besteld bij:

Bibliotheek WODC, kamer KO 14

Postbus 20301, 2500 EH Den Haag

Deze gratis levering geldt echter slechts zolang de voorraad strekt.

De integrale tekst van de WODC-rapporten is gratis te downloaden van www.wodc.nl.

Op www.wodc.nl is ook nadere informatie te vinden over andere WODC-publicaties.

© 2003 WODC

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jo. het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van een gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 90-5454-319-1

Voorwoord

Diverse personen hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit onderzoeksrapport. Voor het aanleveren en bewerken van HKS-gegevens zijn wij dank verschuldigd aan de dienst Nationale Recherche Informatie van het Korps Landelijke Politiediensten respectievelijk onze WODC-collega's Ronald Meijer en Pauline van Panhuis. Daarnaast bedanken wij Marisca Brouwers van het WODC voor de analyses die zij voor ons uitvoerde op gegevens uit de OBJD. Patty Kamphorst leverde als onderzoeksmedewerker een belangrijke bijdrage aan de opzet en uitvoering in de eerste fase van het onderzoek. Voorts danken wij alle deelnemers aan de focusgroepbijeenkomsten voor hun tijd en waardevolle inbreng in de discussies. Ten slotte zijn wij de externe begeleidingscommissie (zie bijlage 1) en de interne leescommissie (bestaande uit Rob Bijl, Frans Beijaard en Leontien van der Knaap) zeer erkentelijk voor hun constructieve commentaar op eerdere versies van dit rapport.

Inhoud

Samenvatting	11
1 Inleiding	21
2 Criminaliteit bij etnische minderheden	23
2.1 Aard en omvang	23
2.1.1 CRIEM-nota (1997)	23
2.1.2 Integrale Veiligheidsrapportage 2000	24
2.1.3 Integratiemonitor 2002	26
2.1.4 Onderzoek naar bepaalde categorieën migranten	28
2.2 Achtergronden van jeugd delinquentie	31
2.2.1 Risico- en protectieve factoren	32
2.2.2 Voorkomen van risicofactoren bij allochtonen	36
2.2.3 Risicofactoren en preventie	36
2.3 Samenvatting	37
3 Onderzoeksopzet	39
3.1 Onderzoeksvragen	39
3.2 Methode	39
3.2.1 HKS	39
3.2.2 OBJD	41
3.2.3 Mogelijke bronnen van vertekening	42
3.2.4 Focusgroeptijdenkomsten	43
4 Geregistreerde criminaliteit	47
4.1 HKS-gegevens	47
4.1.1 Totaal	47
4.1.2 Jongeren en jongvolwassenen	48
4.1.3 Overige geboortelanden	50
4.2 OBJD-gegevens	51
4.2.1 Totaal	52
4.2.2 Jongeren en jongvolwassenen	52
4.2.3 Overige geboortelanden	54
4.3 HKS versus OBJD	54
4.4 Jonge Europeanen in de geregistreerde criminaliteit (HKS)	56
4.5 Nieuwe etnische groepen in de geregistreerde criminaliteit (HKS)	60
4.5.1 Over- en ondervertegenwoordiging algemeen	60
4.5.2 Over- en ondervertegenwoordiging jongens/meisjes apart	63
4.6 Delicttype (HKS)	65
4.6.1 Europese landen	66
4.6.2 Nieuwe etnische groepen	68
4.7 Afdoeningen (OBJD)	71
4.8 Samenvatting en conclusie	74

5	Ervaringen van professionals	77
5.1	Inleiding	77
5.2	Jeugdcriminaliteit bij nieuwe etnische groepen: een probleem?	77
5.3	Met welke jeugdigen doen zich problemen voor?	80
5.4	Met welke jeugdigen doen zich weinig problemen voor?	83
5.5	Achtergronden van criminaliteit	85
5.5.1	Risicofactoren	85
5.5.2	Protectieve factoren	94
5.6	Samenvatting en conclusie	95
6	Suggesties van professionals voor preventie en aanpak	99
6.1	Inleiding	99
6.2	Preventie	99
6.2.1	Gezin	99
6.2.2	School	100
6.2.3	Opvang- en terugkeerbeleid voor (ex-)AMA's	102
6.2.4	Hulpverlening bij trauma's en opvoedingsproblemen	103
6.3	Aanpak: reacties op problematisch gedrag	104
6.4	Samenwerking tussen organisaties	106
6.5	Samenvatting en conclusie	107
7	Conclusie	109
7.1	Kenmerken van allochtone verdachten en hun delicten	109
7.1.1	Verdachten uit Europese landen	109
7.1.2	Verdachten uit nieuwe etnische groepen	110
7.1.3	Indrukken van de professionals	110
7.1.4	Indrukken versus cijfers	111
7.2	Achtergronden: risico- en protectieve factoren	111
7.2.1	Algemene risicofactoren ingevuld door professionals	112
7.2.2	Specifieke risicofactoren volgens professionals	113
7.2.3	Protectieve factoren volgens professionals	115
7.3	Verklaringen voor verschillen in criminaliteit	116
7.4	Aanknopingspunten voor preventie en aanpak	119
7.4.1	Preventie	119
7.4.2	Aanpak: strafrechtelijke reactie	120
7.4.3	Samenwerking	121
7.5	Slotbeschouwing	121
7.6	Kanttekeningen bij dit onderzoek	122
7.7	Suggesties voor verder onderzoek	123
	Summary	125

Literatuur		135
Bijlage 1	Samenstelling van de begeleidingscommissie	141
Bijlage 2	Deelnemers focusgroepbijeenkomsten	142
Bijlage 3	Topic-lijst	145
Bijlage 4	Achtergrondinformatie nieuwe etnische groepen	146
Bijlage 5	Afkortingenlijst	152

Samenvatting

Aanleiding tot het onderzoek

In de nota *Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden* (1997) werd vastgesteld dat met name Antillianen en Marokkanen relatief vaak in aanraking komen met politie en justitie. Deze oververtegenwoordiging werd in de nota vooral toegeschreven aan sociaal-culturele factoren. De toenmalige ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie spraken de vrees uit dat vergelijkbare problemen zouden ontstaan met 'relatief recente groepen immigranten', vooral afkomstig uit Afrikaanse landen. Enkele jaren later bleek uit de *Integrale Veiligheidsrapportage 2000* dat in 1998 de helft van alle allochtone jeugdige verdachten (eerste generatie) tot andere groepen behoorde dan de 'grote vier' (Surinamers, Antillianen & Arubanen, Turken en Marokkanen). Het ging hier onder meer om verdachten geboren in Afrikaanse en Oost-Europese landen, maar ook om West-Europeanen. Mede in reactie hierop heeft de directie Jeugd en Criminaliteitspreventie van het Ministerie van Justitie het WODC gevraagd nader onderzoek te doen naar criminaliteit onder jongeren en jongvolwassenen uit andere groepen dan de 'grote vier'. Uit het oogpunt van preventie wilde men eventuele problemen in deze groepen vroegtijdig signaleren. Tijdens de uitvoering van dit onderzoek is de *Integratiemonitor 2002* verschenen, waaruit blijkt dat ook jeugdigen uit landen als voormalig Joegoslavië, Somalië en Irak oververtegenwoordigd zijn in de verdachtencijfers. Ander recent onderzoek heeft laten zien dat dit ook geldt voor jongeren en jongvolwassenen uit de voormalige Sovjet-Unie (Snel e.a., 2000).

Vraagstelling en onderzoeksgroep

De vraagstelling van dit onderzoek luidt:

Zijn er groepen allochtonen, exclusief de 'grote vier', die een dusdanig aandeel in de jeugdcriminaliteit hebben dat preventieve maatregelen geïndiceerd zijn? Zo ja, welke groepen zijn dit? Kampen deze groepen met problemen die aanknopingspunten bieden voor preventie? Zo ja, welke?

Deze vraagstelling is uitgewerkt in een zevental onderzoeksvragen.

Het onderzoek betreft jongeren (12 tot en met 17 jaar) en jongvolwassenen (18 tot en met 24 jaar) en beperkt zich tot allochtonen (westers en niet-westers) van de eerste generatie. Uitgangspunt is dat deze jeugdigen minstens nog enkele jaren in Nederland zullen verblijven, met welke verblijfsstatus dan ook. De analyse van verdachtencijfers (zie hierna) is voor een belangrijk deel beperkt tot jeugdigen uit Europese landen en uit zogenoemde nieuwe etnische groepen. Met deze laatste omschrijving wordt bedoeld op groepen met een relatief korte geschiedenis van migratie naar Nederland. Deze migranten zijn voor een belang-

rijk deel als asielzoeker naar Nederland gekomen. Onder hen bevinden zich ook alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's). De vraag welke problemen aanknopingspunten bieden voor preventieve maatregelen wordt alleen beantwoord voor nieuwe etnische groepen.

Methode

Het onderzoek bestaat uit een kwantitatief en een kwalitatief deel. In het kwantitatieve deel zijn landelijke verdachtencijfers geanalyseerd uit het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie (1999 en 2000) en uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) (1999). Dit betreft alleen de geregistreerde criminaliteit (voornamelijk misdrijven). Daders of verdachten van delicten die niet ter kennis zijn gekomen van de politie, of tegen wie geen proces-verbaal is opgemaakt, blijven hier noodgedwongen buiten beschouwing. Daarnaast moet bij de interpretatie van de resultaten worden bedacht dat de aangiftebereidheid van het publiek en de prioriteiten van de politie invloed hebben op de verdachtencijfers.

Om de mate van over- of ondervertegenwoordiging van de bestudeerde bevolkingsgroepen in de criminaliteitscijfers te bepalen, is per groep het aantal jeugdige verdachten vergeleken met het aantal in Nederland geregistreerde jonge inwoners uit hetzelfde geboorteland. De uitkomsten hiervan kunnen vertekend zijn door de aanwezigheid van illegale verdachten in HKS. Hierdoor wordt de mate van oververtegenwoordiging waarschijnlijk enigszins overschat.

Het kwalitatieve deel van dit onderzoek is verkennend van aard. Er zijn tien focusgroepbijeenkomsten gehouden met in totaal 77 professionals, die in hun dagelijkse praktijk met jeugdigen uit nieuwe etnische groepen te maken hebben. Zij zijn afkomstig uit onder meer het onderwijs, het welzijnswerk, de psychosociale hulpverlening, justitiële organisaties, zelforganisaties, en organisaties die zich bezighouden met de begeleiding van vluchtelingen en AMA's. Tijdens de bijeenkomsten zijn praktijkervaringen en -inzichten geïnventariseerd, om meer inzicht te krijgen in de achtergronden van jeugdcriminaliteit in deze groepen en in de mogelijkheden voor preventie en aanpak daarvan. Als theoretisch kader is gebruikgemaakt van een sociaal-ecologisch model, waarin zowel algemene als specifiek voor allochtonen geldende risico- en protectieve factoren zijn opgenomen. De professionals hebben deze factoren nader ingevuld en aangevuld met eigen ervaringen en inzichten. In het kader van dit project konden deze door de onderzoekers niet worden getoetst. Hun houdbaarheid dient dan ook nader te worden onderzocht.

Resultaten

Aard en omvang jeugdcriminaliteit

Het antwoord op de vraag of er in Nederland allochtone groepen aanwezig zijn – anders dan de ‘grote vier’ – die een dusdanig aandeel hebben in de jeugdcriminaliteit dat preventieve maatregelen geïndiceerd zijn, luidt ‘ja’. In absolute aantallen was in 1999 en 2000 ongeveer een zevende van alle 12- tot en met 24-jarige verdachten geboren in een ander land dan Nederland, de Antillen & Aruba, Suriname, Turkije of Marokko. Dit aandeel is niet bijzonder groot. Het percentage verdachten binnen elk van de onderzochte groepen blijkt in veel van deze groepen echter hoger te zijn dan het percentage verdachten in de totale jeugdbevolking (alle geboortelanden). Met andere woorden, een deel van deze groepen is oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers.

Meer specifiek geldt voor verdachten uit *Europese landen* dat de meesten niet in Nederland blijken te wonen. Bij degenen die wel in Nederland wonen, blijkt dat jeugdigen uit Frankrijk, België, Polen, Duitsland, Groot-Brittannië en Italië enigszins oververtegenwoordigd zijn. In 2000 was het percentage 12- tot en met 24-jarige verdachten in deze groepen maximaal tweemaal zo hoog als gemiddeld. Opvallend veel Italiaanse meisjes en jonge vrouwen zijn aangemerkt als verdachte.

Analyse van het delictpatroon wijst uit dat bij Polen en Italianen het aandeel vermogensdelicten bovengemiddeld is. Jeugdigen uit Frankrijk, België en Duitsland zijn relatief vaak verdacht van opiumdelicten. Waarschijnlijk zijn dit grotendeels delicten van niet in Nederland woonachtige drugstoeristen. In relatief veel zaken van Duitsers en Belgen gaat het Openbaar Ministerie over tot een transactie, terwijl de rechter (ZM) aan jongvolwassen Britten en Polen relatief vaak een vrijheidsstraf oplegt. Maatregelen op gebied van criminaliteitspreventie ten aanzien van Europese groepen zijn waarschijnlijk het meest op hun plaats in de grenssteden en de grote steden, die het meest met drugsproblematiek te maken krijgen.

Bij jeugdige verdachten uit *nieuwe etnische groepen* tekent zich een verschil af tussen Afghanen en Chinezen aan de ene kant, en de andere bestudeerde groepen aan de andere kant. Het percentage jonge Chinese en Afghaanse verdachten schommelt rond het gemiddelde. Daarentegen zijn (in aflopende volgorde) de voormalige Sovjet-Unie, de D.R. Congo, Sierra Leone, Angola, Somalië, Soedan, voormalig Joegoslavië, Ethiopië en Eritrea, Iran en Irak ruim oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers. Het percentage 12- tot en met 24-jarige verdachten geboren in deze landen, was in 2000 ruim twee maal tot bijna vijfmaal zo hoog als gemiddeld. Ook als wordt gecontroleerd voor geslacht verdwijnt de oververtegenwoordiging van groepen die in Nederland vooral uit mannen bestaan niet. Opvallend is dat ook Afrikaanse meisjes en jonge vrouwen ruim zijn oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers voor vrouwen. Jeugdigen uit de voormalige Sovjet-Unie en voormalig Joegoslavië worden

relatief vaak verdacht van vermogensdelicten zonder geweld. Bij veel van de andere groepen is sprake van een iets hoger percentage delicten waar geweld aan te pas komt dan gemiddeld. De meeste groepen zijn ondervertegenwoordigd bij 'vernietiging en openbare orde-', 'verkeers-' en 'opium'delicten.

De afdoeningsprofielen door OM en ZM wijken niet sterk af van het gemiddelde profiel. De zaken van verschillende groepen zijn wel relatief vaak afgedaan met vrijspraak of sepot. Het absolute aantal zaken waarop vrijspraak of sepot is gevolgd is echter heel klein, en de redenen voor seponeren zijn ons onbekend. Daarom kunnen we op basis van deze gegevens geen duidelijke conclusie trekken ten aanzien van de vraag of jeugdigen uit deze groepen vaker onterecht worden aangehouden dan jongeren uit andere groepen. Dit zou binnen de justitiële organisaties wel een aandachtspunt dienen te zijn.

De professionals die hebben deelgenomen aan de focusgroepbijeenkomsten blijken weinig zicht te hebben op de criminaliteitsproblematiek van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen, zeker waar het de landelijke situatie betreft. Sommigen hebben wel aanwijzingen voor delinquent gedrag, maar de criminaliteit onder deze groepen speelt zich af in 'schimmige werelden', waar de professionals weinig zicht op hebben. De algemene indruk van de praktijkmensen is dat criminaliteit bij jongeren uit nieuwe etnische groepen een beperkt probleem is. Deze indruk wordt ondersteund door de cijfers waar het de absolute aantallen betreft, maar niet als het gaat om de mate van oververtegenwoordiging ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

Criminaliteit en probleemgedrag worden in de praktijk met name gesignaleerd bij jongeren uit Oostbloklanden, Angola en Somalië. Dit betreft vooral vermogens- en geweldsdelicten, en bij jeugdigen uit het Oostblok en Angola ook georganiseerde criminaliteit vanuit het herkomstland. Ten aanzien van Chinese jongeren worden veel verborgen problemen vermoed.

Achtergronden van jeugdcriminaliteit

Ten aanzien van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen is de vraag gesteld of zij met problemen kampen die aanknopingspunten bieden voor preventie van probleemgedrag en criminaliteit. Ook deze vraag leidt tot een bevestigend antwoord. In de focusgroepbijeenkomsten zijn diverse risicofactoren genoemd, die zich voordoen in de leefsituatie van jongeren uit nieuwe etnische groepen, en die het ontwikkelen van crimineel gedrag kunnen bevorderen. Dit betreft zowel algemene als meer specifieke risicofactoren. De mate waarin bepaalde risicofactoren gelden voor alleenstaande minderjarige asielzoekers, jongeren in gezinnen en jeugdigen die illegaal in Nederland verblijven, varieert.

De professionals (h)erkennen de risicogebieden uit de literatuur die aan hen zijn voorgelegd (maatschappelijke factoren, persoonsgebonden factoren, gezin, school, werk, vriendengroep/vrije tijd; vluchtgeschiedenis, cultuurverschillen

tussen gezin en buitenwereld, cultuurconflicten binnen gezinnen). Men legt daarbij de nadruk op factoren in de maatschappelijke en sociale omgeving. Voorts voegen zij nog enkele specifieke risicofactoren toe: de sociaal-economische situatie in het herkomstland, onrealistische verwachtingen bij migranten van de situatie in Nederland, en diverse aspecten van het Nederlandse overheidsbeleid op het gebied van toelating, opvang, terugkeer en integratie van asielzoekers en vluchtelingen.

Bij hun nadere invulling van *algemene risicofactoren* benadrukken de professionals de volgende problemen:

Maatschappelijke positie

- financiële problemen;
- wonen in een achterstandswijk;
- illegaliteit (betekent: geen toegang tot voorzieningen).

Gezin

- ontbreken van een sociaal netwerk;
- geweld binnen het gezin en khatgebruik (Somaliërs);
- AMAs: alleenstaand zijn met als gevolg een gebrek aan toezicht en sturing.

School

- leerachterstanden bij de jeugdigen;
- gebrekkige aansluiting van het onderwijsaanbod op de verschillende leerniveaus van de jongeren;
- problemen om toegang te krijgen tot opleidingen, stages en de arbeidsmarkt;
- hiaten in de schoolcarrière door overplaatsingen tussen opvangcentra voor asielzoekers;
- weinig toezicht op schoolverzuim.

Vriendengroep en vrijetijdsbesteding

- aansluiting van jongeren uit Somalië en Sierra Leone bij Marokkaanse en Antilliaanse jeugdigen in het criminele circuit (m.n. het drugscircuit);
- onvoldoende toegankelijkheid van het reguliere aanbod van vrijetijdsbesteding;
- AMAs: geen of verspreide vriendengroep.

Bij de *specifieke risicofactoren* noemen de professionals:

Vluchtgeschiedenis

- afkomstig zijn uit een oorlogssituatie;
- afkomstig zijn uit een situatie van wetteloosheid.

Sociaal-economische situatie in het herkomstland

- geen of weinig onderwijsvoorzieningen;
- economische chaos en corruptie.

Verwachtingen

- ouders verwachten een hoge opleiding voor hun kinderen, die op korte termijn niet realiseerbaar is.

Asielprocedure

- langdurige asielprocedures en onzekerheid over toekomstige positie in Nederland;
- AMA's: 'jokken' over hun leeftijd.

Toelatings- en integratiebeleid

- toegelaten migranten krijgen onvoldoende kansen om volwaardig te participeren in de samenleving;
- gebrek aan toekomstperspectief.

Ouders met specifieke eigen problemen

- ouders met traumatische ervaringen;
- ouders die kampen met statusverlies na de migratie;
- gezinnen die niet kunnen aarden in Nederland.

Cultuurverschillen tussen gezin en school/buitenwereld

- problemen om ouders te betrekken bij het onderwijs van hun kinderen door taalproblemen en de verwachting bij ouders dat onderwijs een exclusieve taak van de school is;
- gebrek aan toezicht door ouders op het gedrag van hun kinderen buitenshuis, als gevolg van de verwachting dat de omgeving mede een oogje in het zeil houdt.

Generatie- en acculturatieconflicten binnen het gezin

- verwijdering tussen jongeren en hun ouders doordat kinderen sneller wegwijs raken in de Nederlandse samenleving dan hun ouders en niet meer alles van hen accepteren.

Opvang- en terugkeerbeleid voor AMA's

- ongunstige omstandigheden in asielzoekerscentra;
- knelpunten in de decentrale opvang van AMA's in Kleine Wooneenheden;
- gedwongen vertrek (ex-)AMA's uit de KWE's op achttienjarige leeftijd;
- aangescherpt terugkeerbeleid.

Als mogelijke *protectieve factoren* hebben de professionals genoemd:

- een hoge opleiding van de ouders;

- een gering cultuurverschil tussen gezin en Nederlandse samenleving;
- een ‘bewuste’ opvoeding en controle op schoolprestaties;
- psychologische oriëntatie van de ouders op een toekomst in Nederland;
- de aanwezigheid van een sociaal netwerk en steun vanuit de eigen etnische gemeenschap.

Hoewel de professionals geneigd zijn veel gewicht toe te kennen aan bepaalde factoren uit het sociaal-ecologisch model, zoals het onderwijsniveau van de ouders, moeten we op grond van de literatuur en onze bevindingen constateren dat de gevonden verschillen in criminaliteit niet zonder meer kunnen worden verklaard uit slechts een van de volgende factoren:

- a. de verschillen in opleiding en positie op de arbeidsmarkt tussen de verschillende groepen,
- b. de vraag of een groep relatief veel of weinig alleenstaande jongeren bevat, en
- c. de mate waarin sprake is van cultuurverschillen tussen het herkomstland en Nederland.

Deze bevinding bevestigt het uitgangspunt van de risicofactorenbenadering, dat de ontwikkeling van probleemgedrag in elke individuele situatie bepaald wordt door een combinatie van en wisselwerking tussen risico- en protectieve factoren, en dat derhalve sprake is van multicausaliteit.

Aanknopingspunten voor preventie en aanpak

Bij de ontwikkeling van preventief beleid richt men zich vaak op het verminderen van risicofactoren en het versterken van protectieve factoren. Deze factoren zijn van overheidswege echter niet allemaal even gemakkelijk te beïnvloeden. De professionals hebben de volgende suggesties gedaan voor *preventie* van probleemgedrag en criminaliteit:

Gezin/sociaal netwerk

- informeer ouders actief over de Nederlandse samenleving, inclusief het Nederlandse onderwijssysteem, en over mogelijke cultuurverschillen op het gebied van opvoeding;
- zet maatjes-, buddy- en gastouderprojecten op voor jeugdigen die geen steun van een gezin ontvangen en stimuleer de deelname van mensen uit de etnische groepen en zelforganisaties hierbij.

Onderwijs

- pak institutionele belemmeringen aan die samenhangen met de verblijfsrechtelijke positie van jeugdigen;
- zorg voor strenge controle op schoolverzuim van jongeren;
- betrek ouders meer actief bij de school;
- stimuleer de oprichting van ‘brede scholen’.

Vreemdelingenbeleid

- zorg voor snellere asielprocedures en kortdurender opvang;
- formuleer een helder terugkeerbeleid;
- stem de opvang en begeleiding van AMA's meer af op hun persoonlijke vaardigheden dan op hun kalenderleeftijd;
- verbeter de omvang en de inhoud van de begeleiding in alle opvangvormen voor AMA's;
- ondersteun ex-AMA's die terug moeten keren naar hun herkomstland beter bij het organiseren van hun vertrek.

Psychosociale hulpverlening

- vergroot de deskundigheid van hulpverleningsinstellingen op het gebied van psychische problemen in nieuwe etnische groepen, vooral als gevolg van traumatische gebeurtenissen;
- interculturaliseer de diverse instellingen die met nieuwe etnische groepen werken (inclusief scholen en justitiële organisaties);
- schakel zelforganisaties in bij de aanpak van jeugdproblematiek en gezinsproblemen;
- zorg dat zelforganisaties worden geprofessionaliseerd en gesubsidieerd.

Met betrekking tot de *aanpak van delinquent gedrag* menen de professionals dat de huidige mogelijkheden voor strafrechtelijke reactie op wetsovertredingen van jongeren uit nieuwe etnische groepen te beperkt zijn. Strafrechtelijke begeleiding door bijvoorbeeld de jeugdreclassering zou volgens hen beschikbaar moeten komen voor alle jeugdigen, ongeacht hun verblijfsstatus. Wanneer jongeren uit nieuwe etnische groepen een HALT-afdoening krijgen, zijn volgens praktijkmensen extra faciliteiten nodig. Geconstateerd wordt echter ook dat een alternatieve straf niet altijd als straf geïnterpreteerd wordt. De professionals pleiten er echter niet voor om voor jeugdigen uit nieuwe etnische groepen aparte sancties te ontwerpen.

Voorts is vanuit de praktijk maar weer eens aanbevolen dat diverse betrokken instanties rondom jongeren uit nieuwe etnische groepen meer en beter met elkaar *samenwerken*.

Tot slot

Gezien het grote aantal risicofactoren waarmee jeugdigen uit nieuwe etnische groepen blijken te kampen, is de geconstateerde oververtegenwoordiging in de criminaliteitscijfers niet verrassend. In de suggesties van professionals voor preventie en aanpak van dit probleem klinkt de aanbeveling door om bij de ontwikkeling van beleid voor nieuwe etnische groepen recht te doen aan de individuele omstandigheden van jongeren en ouders, in plaats van aan de opgestelde regels. Een belangrijk knelpunt daarbij blijkt te zijn dat het toekomst-

perspectief van deze mensen in Nederland onduidelijk is, zowel voor henzelf als voor organisaties en beleidsmakers. Dit belemmert hun integratie op tal van terreinen. Criminaliteitspreventie is onzes inziens echter van belang ten aanzien van iedereen die langer of korter in Nederland verblijft, zowel ten behoeve van de Nederlandse samenleving als ten behoeve van de betrokkenen zelf. Dit betekent dat de gesignaleerde risicofactoren voor zover mogelijk dienen te worden aangepakt, ook al is op voorhand niet duidelijk hoe lang men nog precies in Nederland zal verblijven. Deze aanpak zal in ieder geval een versoepeling dienen in te houden van de regels die in de opvang van asielzoekers, het onderwijs, de hulpverlening en het jeugdstrafrechtstelsel worden gesteld, ten aanzien van de kalenderleeftijd en de verblijfsstatus die vereist worden om voor begeleiding in aanmerking te komen. Deze en andere gedane suggesties raken niet alleen het terrein van het Ministerie van Justitie, maar ook dat van andere departementen, gemeenten, scholen, maatschappelijke organisaties en zelf-organisaties.

1 Inleiding

De oververtegenwoordiging van bepaalde groepen allochtonen in de (jeugd) criminaliteit baart beleidsmakers al geruime tijd zorgen. In de nota *Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden* (CRIEM-nota) (Ministerie van Binnenlandse Zaken & Ministerie van Justitie, 1997) is vastgesteld dat met name Antillianen en Marokkanen relatief vaak in aanraking komen met politie en justitie. Behalve aan demografische en sociaal-economische factoren werd dit fenomeen in deze nota vooral toegeschreven aan sociaal-culturele factoren, waaronder de sociaal-culturele verschillen tussen de herkomstlanden van deze migranten en Nederland. Deze factoren zouden bijdragen aan een gebrekkige integratie van deze groepen in de Nederlandse samenleving, met als gevolg een verhoogd risico op delinquent gedrag. In de nota werd de vrees uitgesproken dat vergelijkbare problemen zouden ontstaan met 'relatief recente groepen immigranten', vooral afkomstig uit Afrikaanse landen (p. 29).

Om uit het oogpunt van preventie eventuele problemen in andere groepen dan de 'grote vier' (Surinamers, Antillianen & Arubanen, Turken en Marokkanen) vroegtijdig te kunnen signaleren, is het WODC in 2001 door de directie Jeugd en Criminaliteitspreventie¹ van het Ministerie van Justitie gevraagd een onderzoek te doen naar criminaliteit onder jongeren en jongvolwassenen uit andere dan de genoemde migrantengroepen. Aanleiding voor het verzoek was onder meer de zorg die ontstond naar aanleiding van de publicatie van de *Integrale Veiligheidsrapportage 2000* (IVR 2000) (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2000). Cijfers uit het Herkenningsdienstsysteem van de politie (HKS) die in de rapportage werden gepresenteerd, lieten namelijk zien dat de helft van alle niet in Nederland geboren jeugdige verdachten in 1998 niet tot de vier grote etnische minderheidsgroepen behoorde (zie ook Van Tilburg & Grapendaal, 2000). Het ging hier onder meer om verdachten geboren in Afrikaanse en Oost-Europese landen, maar ook om West-Europeanen. Voor de meeste van deze groepen geldt dat over hun positie in Nederland nog relatief weinig bekend is (*Rapportage integratiebeleid etnische minderheden 2001*, TK 2001-2002, 28 006, nr. 2). Dit geldt ook voor de aard, omvang en achtergronden van de criminaliteit in deze groepen.

De *vraagstelling* van dit onderzoek luidt daarom:

Zijn er groepen allochtonen, exclusief de 'grote vier', die een dusdanig aandeel in de jeugdcriminaliteit hebben dat preventieve maatregelen geïndiceerd zijn? Zo ja, welke groepen zijn dit? Kampen deze groepen met problemen die aanknopingspunten bieden voor preventie? Zo ja, welke?

---

1 Toen nog de directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid genaamd.

Dit onderzoek betreft jongeren (12 tot en met 17 jaar) en jongvolwassenen (18 tot en met 24 jaar). Verder beperkt het onderzoek zich tot allochtonen² van de eerste generatie, omdat alleen over die groep verdachtencijfers beschikbaar zijn. Uitgangspunt is dat de groepen jeugdigen waarop als uitvloeisel van dit onderzoek eventuele preventieve maatregelen gericht zullen zijn, minstens nog enkele jaren in Nederland zullen verblijven. De vraag wie de Nederlandse overheid wel of niet zou moeten toelaten, en voor hoelang, is hier niet aan de orde.

Het onderzoek bestaat uit een kwantitatief en een kwalitatief deel. In het kwantitatieve deel zijn landelijke gegevens geanalyseerd uit het Herkenningsdienststelsel (HKS) van de politie en uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). Dit betreft de geregistreerde criminaliteit (voornamelijk misdrijven). De analyses zijn voor een belangrijk deel beperkt tot jeugdigen uit Europese landen en jeugdigen uit zogenoemde nieuwe etnische groepen. Met deze laatste omschrijving wordt bedoeld op groepen met een relatief korte geschiedenis van migratie naar Nederland. Deze migranten zijn voor een belangrijk deel als asielzoeker naar Nederland gekomen (De Valk, Esveldt, Henkens, & Liefbroer, 2001). Onder hen bevinden zich ook alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMAs).³

Het kwalitatieve deel van dit onderzoek is verkennend van aard. In dit deel zijn focusgroepbijeenkomsten gehouden met professionals die in hun dagelijkse praktijk met jeugdigen uit nieuwe etnische groepen te maken hebben. Tijdens de bijeenkomsten zijn praktijkervaringen en -inzichten van mensen uit onder andere het onderwijs, de hulpverlening en justitiële organisaties geïnventariseerd, om meer inzicht te krijgen in de achtergronden van jeugdcriminaliteit in deze groepen en in de mogelijkheden voor preventie en aanpak daarvan.

De opbouw van het rapport is als volgt. In hoofdstuk 2 wordt een bespreking gegeven van literatuur op het gebied van criminaliteit en etnische minderheden en de mogelijke achtergronden daarvan. Hoofdstuk 3 beschrijft de opzet en uitvoering van het onderzoek. In hoofdstuk 4 worden gegevens uit HKS en OBJD gepresenteerd. Daarna bespreken we de ervaringen van professionals met jeugdcriminaliteit bij nieuwe etnische groepen en hun ideeën over de mogelijke achtergronden daarvan (hoofdstuk 5). In hoofdstuk 6 komen de gesignaleerde mogelijkheden voor preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit in deze groepen aan bod. Hoofdstuk 7 bevat de conclusie.

2 Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) onderscheidt westerse en niet-westerse allochtonen. Men hanteert de volgende definitie van allochtonen van de eerste generatie: 'Zij die zelf in het buitenland zijn geboren en van wie ten minste één ouder eveneens in het buitenland is geboren'. Tot de allochtonen van de tweede generatie worden gerekend: 'Zij die in Nederland zijn geboren en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren' (CBS, 2000, p. 22). In de door ons gebruikte cijferbronnen is echter alleen het geboorteland van de persoon zelf bekend. Daarom betreft het onderzoek alleen allochtonen van de eerste generatie volgens de definitie 'zij die zelf in het buitenland zijn geboren'.

3 Een alleenstaande minderjarige asielzoeker kan worden gedefinieerd als 'een jongere onder de 18 jaar die op het moment dat hij of zij asiel aanvraagt niet wordt verzorgd door ouders of andere volwassenen die, op grond van wet of gewoonte, daartoe verantwoordelijk zijn.' (Radstake & Deković 2002, p. 11).

2 Criminaliteit bij etnische minderheden

2.1 Aard en omvang

2.1.1 CRIEM-nota (1997)

Tot het eind van de jaren tachtig heerste er onder Nederlandse wetenschappers een taboe op het onderzoeken van criminaliteit bij etnische minderheden. Het thema lag dermate gevoelig dat er in die jaren weinig animo bestond om er onderzoek naar te doen. In de jaren negentig kwam hier verandering in, onder meer omdat de politiek meer en betere informatie verlangde over het onderwerp. De studies die ten grondslag lagen aan de nota *Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden* (CRIEM-nota) zijn een voorbeeld van door de overheid geëntameerd onderzoek op dit terrein.

Een van de doelen van de CRIEM-nota was inzicht te geven in de criminaliteitsproblematiek onder Surinamers, Antillianen, Turken en Marokkanen. In de nota werd onder meer gerapporteerd over het aantal verdachten uit deze groepen dat in 1995 was ingestroomd bij de arrondissementsparketten (Openbaar Ministerie). Het ging hier om verdachten van vermogens- en geweldscriminaliteit, vandalisme, kleinschalige drugshandel, verstoring van de openbare orde, verkeersdelicten en economische delicten. Nagegaan werd hoe de verdachten waren verdeeld over verschillende bevolkingsgroepen. Aangezien de parketten alleen het geboorteland van de verdachten registreren, werd voor de etnische minderheidsgroepen een schatting gemaakt van de gecombineerde criminaliteitscijfers van de eerste en tweede generatie. Dit gebeurde op basis van de criminaliteitscijfers met betrekking tot de eerste generatie en de demografische verhoudingen tussen de generaties.⁴ De verdachten werden uitgesplitst naar leeftijd en 'afkomst'. Ten aanzien van dit laatste werd gerapporteerd over de volgende categorieën:

- Marokkanen;
- Antillianen;
- Surinamers;
- Turken;
- Nederlanders: 'personen met een Nederlandse of andere westerse afkomst', inclusief Indonesiërs;
- Overigen: personen afkomstig uit Afrika (excl. Marokko), Midden-Oosten, Oost-Europa, Midden- en Zuid-Amerika en het Verre Oosten.

Daarbij valt op dat mensen uit andere westerse landen en uit Indonesië tot de 'Nederlanders' zijn gerekend. Hoewel dit wel wordt gesuggereerd, is daardoor niet echt sprake van een vergelijking tussen de vier grote etnische minderheidsgroepen en de autochtone Nederlanders.⁵

4 Daarbij is verondersteld dat de beide generaties een even groot aandeel in de verdachtenpopulatie hebben. De precieze berekeningswijze wordt in de CRIEM-nota niet verder uitgelegd.

5 Overigens is het niet ongebruikelijk om de Indonesiërs als westerse allochtonen te beschouwen. Het CBS rekent Indonesië, met inbegrip van het voormalig Nederlands-Indië, eveneens tot de westerse allochtonen (CBS, 2000). Volgens De Valk e.a. (2001) hebben de Indonesiërs in Nederland veelal Nederlandse ouders of grootouders.

Het percentage van de verdachteninstroom dat voor rekening komt van 'Nederlanders' bedroeg voor de leeftijdscategorieën 12 tot en met 17 jaar, 18 tot en met 24 jaar en 25 jaar en ouder respectievelijk 55, 63,3 en 73,3 procent. De rest van de instroom bestond uit niet-westerse allochtonen. Welke etnische groep het sterkst vertegenwoordigd was in de verdachteninstroom varieerde per leeftijdsgroep. De CRIEM-nota rapporteerde daarnaast over zogenoemde 'oververtegenwoordigingsfactoren'. Daarbij is nagegaan of bepaalde etnische groepen meer verdachten leverden dan op grond van hun getalsmatige aanwezigheid in Nederland verwacht mocht worden.⁶ De berekeningen wezen uit dat in alle leeftijdscategorieën bij de 'Nederlanders' sprake was van 'ondervertegenwoordiging' en bij alle andere bevolkingsgroepen van 'oververtegenwoordiging'. In de leeftijdscategorieën 12 tot en met 17 en 18 tot en met 24 jaar waren Antilliaanse en Marokkaanse jeugdigen het sterkst oververtegenwoordigd, gevolgd door respectievelijk Surinamers, de categorie 'overigen', en Turken. Met betrekking tot de aard van de criminaliteit stelde de CRIEM-nota dat Marokkanen, Antillianen en Surinamers vergeleken met 'Nederlanders' vaak verdacht werden van diefstal met geweld, vermogensdelicten en delicten tegen de Opiumwet. Daarentegen werden Turkse jeugdigen relatief vaak verdacht van 'economische' delicten en geweldsdelicten. De nota maakte hierbij geen onderscheid naar leeftijd.

2.1.2 Integrale Veiligheidsrapportage 2000

De CRIEM-nota wees erop dat in de Integrale Veiligheidsrapportages die in de jaren negentig waren verschenen al expliciet aandacht was besteed aan criminaliteit gepleegd door etnische minderheden. Dit was ook het geval in de Integrale Veiligheidsrapportage 2000 (IVR 2000).

De IVR 2000 rapporteerde op basis van het HKS over de aantallen jeugdigen van 12 tot en met 24 jaar die in 1998 één of meer processen-verbaal hadden gekregen. Daarbij ging het om vermogensdelicten, seksuele geweldsdelicten, geweldsdelicten, delicten tegen de openbare orde en het gezag, vernieling en gemeengevaarlijke misdrijven,⁷ verkeersdelicten, opiumdelicten en een categorie overige delicten/onbekend. In tegenstelling tot in de CRIEM-nota ging het in de IVR 2000 niet om verdachten die al waren ingestroomd bij de arrondissementsparketten, maar om verdachten op het niveau van de politie. Deze verdachten zouden ook niet allemaal bij het parket terecht komen. In plaats van de zaak door te sturen naar het parket kan de politie de zaak namelijk zelf afdoen door middel van een transactie.⁸ Bij minderjarigen bestaat de mogelijkheid de verdachte door

6 Daartoe zijn per etnische groep en leeftijdsgroep de aantallen verdachten vergeleken met de aantallen inwoners van die etnische en leeftijdsgroep. Dit resulteert in het percentage van de betreffende leeftijds- en bevolkingsgroep dat verdacht is. Dit percentage wordt gedeeld door het percentage jongeren van dezelfde leeftijd in de totale bevolking dat als verdachte is aangemerkt.

7 Dit zijn misdrijven waarbij personen of goederen met opzet in gevaar zijn gebracht, bijv. in geval van brandstichting.

8 Hierbij kan nog onderscheid worden gemaakt tussen de 'echte' politietransactie en de OM-transactie op het niveau van de politie (Bol & Ter Horst-Van Breukelen, 2001).

te verwijzen naar HALT. Van Tulder (2001) meldt dat daarnaast een aantal zaken al bij de politie door het OM wordt geseponneerd. Deze zaken worden wel door de politie bij het OM aangebracht, maar niet bij een arrondissementsparket ingeschreven.

Een ander verschil met de CRIEM-nota is dat de IVR 2000 alleen de cijfers per geboorteland weergeeft, en daardoor alleen rapporteert over de eerste generatie allochtonen. De categorie 'Nederland' omvat behalve autochtonen derhalve ook de tweede generatie (in Nederland geboren) allochtonen. De IVR 2000 hanteert de volgende indeling van geboortelanden:

- Nederland;
- Marokko;
- Nederlandse Antillen (incl. Aruba);⁹
- Suriname;
- Turkije;
- Oost-Europa (excl. voormalig Joegoslavië);
- Voormalig Joegoslavië;
- West-Europa;
- Afrika (excl. Marokko);
- Overig;
- Onbekend.

De in het buitenland geboren verdachten vormden 24% van de in 1998 ge verbaliseerden (inclusief HALT-verwijzingen voor zover bij de politie geregistreerd).

De helft daarvan was geboren in Marokko, Turkije, Suriname of de Antillen/Aruba. De andere helft was geboren in Oost-Europa (excl. voormalig Joegoslavië), voormalig Joegoslavië, West-Europa, Afrika (excl. Marokko) en overige landen. Na de in Nederland geboren was het percentage verdachten uit de andere onderscheiden categorieën het hoogst bij degenen die waren geboren in Marokko (5%), gevolgd door de Nederlandse Antillen & Aruba, West-Europa, Afrika (excl. Marokko) en de 'overigen' (steeds ongeveer 3%).

Daarnaast gaf de IVR per geboorteland of geboortelandcategorie het aantal verdachten per 1000 inwoners weer (hierbij werd het aantal jeugdige verdachten afgezet tegen het aantal jeugdige inwoners geboren in dezelfde landen).

Uit de vergelijking met het percentage jeugdigen van 12 tot en met 24 jaar uit de totale bevolking dat werd verdacht van een misdrijf, bleek dat jeugdigen geboren in Nederland en de rest van West-Europa ondervertegenwoordigd waren. Alle andere groepen waren oververtegenwoordigd. De grootste oververtegenwoordiging deed zich voor bij degenen geboren in de Antillen & Aruba, Marokko, Afrika (excl. Marokko), voormalig Joegoslavië en Oost-Europa (excl. voormalig Joegosla-

vië) (zie ook Van Tilburg & Grapendaal, 2000).¹⁰ Ten aanzien van de aard van de door jeugdigen gepleegde delicten ging de IVR nader in op geweldsdelicten. Het aandeel van de geweldsdelicten binnen het totaal van de delicten waarvan jeugdigen uit elk van de onderscheiden landen/categorieën verdacht waren, was het grootst voor jeugdigen uit Turkije, Suriname, de Antillen & Aruba en Afrika (excl. Marokko).

Inmiddels is ook de Integrale Veiligheidsrapportage 2002 verschenen. Hierin zijn cijfers opgenomen uit de Integratiemonitor 2002 (Dominguez Martinez, Groeneveld, & Kruisbergen, 2002). Deze cijfers worden in de volgende paragraaf besproken.

2.1.3 Integratiemonitor 2002

Net als in de IVR 2000 worden in de Integratiemonitor 2002 HKS-cijfers gepresenteerd, ditmaal over de jaren 1998, 1999 en 2000. Belangrijk verschil met de eerdergenoemde rapporten is dat in deze Integratiemonitor voor het eerst ook HKS-cijfers over zogenoemde 'nieuwe etnische groepen',¹¹ anders dan migranten uit voormalig Joegoslavië, zijn opgenomen. Opnieuw betreft het alleen de eerste generatie. De auteurs laten de mate van (over)vertegenwoordiging in de verdachtencijfers voor 12- tot en met 24-jarigen zien voor de volgende geboortelanden:

- Nederland (incl. tweede generatie allochtonen);
- Turkije;
- Marokko;
- Suriname;
- Nederlandse Antillen & Aruba;
- Voormalig Joegoslavië;
- Irak;
- Somalië;
- Ghana;
- Ethiopië;
- Vietnam;
- Afghanistan.

Vergeleken met de categorie Nederland (inclusief tweede generatie allochtonen) is het percentage verdachten in elke andere groep in alle jaren hoger. Dit percentage is ook in alle gevallen hoger dan het percentage verdachten in de totale jeugdbevolking. Dit betekent dat de 'nieuwe etnische groepen' evenals de 'grote

10 In deze berekening zijn de in het buitenland wonende verdachten, en de verdachten met onbekende woon- of verblijfplaats niet meegenomen (IVR 2000). Overigens moet bedacht worden dat de aanwezigheid in de verdachtenpopulatie van personen die niet in een gemeentelijke administratie opgenomen zijn, zoals illegalen, kan leiden tot een overschatting van het aandeel verdachten onder de legale inwoners uit een bepaald geboorteland, indien deze personen een woonplaats in Nederland hebben opgegeven (zie hoofdstuk 3).

11 Hiermee wordt bedoeld op groepen met een relatief korte geschiedenis van migratie naar Nederland (zie hoofdstuk 1 en bijlage 4).

vier' in deze jaren oververtegenwoordigd zijn in de verdachtencijfers. Voor het jaar 2000 worden de volgende percentages gerapporteerd (door ons in aflopende volgorde gezet):

Tabel 1: Integratiemonitor 2000: 12- t/m 24-jarige verdachten in HKS 2000

geboorteland	% verdachten
Nederlandse Antillen & Aruba	10,6
Marokko	8,3
Voormalig Joegoslavië	7,7
Somalië	7,6
Ethiopië	6,2
Irak	6,1
Suriname	6,0
Ghana	5,8
Turkije	2,8
Vietnam	2,6
Afghanistan	2,5
Nederland (incl. tweede generatie allochtonen)	1,8
totaal 12 -24 jaar	2,3

Hieruit blijkt dat jonge Turken en Surinamers voor wat betreft hun percentage verdachten zijn ingehaald door verschillende nieuwe etnische groepen, jeugdigen uit voormalig Joegoslavië en Somalië voorop. Vietnamezen en Afghanen zijn volgens deze cijfers het minst oververtegenwoordigd. Doordat de onderzoekers bij het berekenen van de verdachtenpercentages echter het *totaal* aantal verdachten hebben afgezet tegen de omvang van elke bevolkingsgroep, in plaats van alleen de *in Nederland woonachtige* verdachten, geven hun cijfers een overschatting van de vertegenwoordiging van allochtone groepen in de verdachtencijfers. In het onderhavige rapport zullen HKS-cijfers van deels dezelfde en deels andere groepen worden gepresenteerd, aangevuld met informatie uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). De berekeningswijze wijkt daarbij enigszins af van die welke is gebruikt in de Integratiemonitor 2002 (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4.4). Daar komt bij dat wij met een recenter HKS-bestand hebben kunnen werken, waarin enkele correcties zijn doorgevoerd.

Voor wat betreft de delicttypen constateren Dominguez Martinez e.a. (2002) dat jeugdige Turken, Marokkanen, Antillianen & Arubanen, Surinamers en Ethiopiërs relatief vaak worden verdacht van vermogensdelicten met geweld; jonge Antillianen & Arubanen en Surinamers van opiumdelicten; jongeren uit voormalig Joegoslavië en Somalië van vermogensdelicten en jeugdige Turken van geweldsdelicten.

2.1.4 Onderzoek naar bepaalde categorieën migranten

De laatste jaren zijn ook enkele publicaties verschenen die gewijd zijn aan criminaliteit bij bepaalde categorieën migranten. Hieronder bespreken we het onderzoek dat is verschenen ten aanzien van bepaalde nieuwe etnische groepen, en onderzoek gericht op illegalen, asielzoekers en alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMAs).

Nieuwe etnische groepen

Snel, De Boom, Burgers en Engbersen (2000) onderzochten de criminaliteit onder migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie op grond van HKS-gegevens uit 1996 en data afkomstig uit het Vreemdelingen Administratie Systeem (VAS) uit 1995. Zij lieten zien dat op basis van nationaliteit bijna zeven procent van de migranten uit de voormalige Sovjet-Unie en vijf procent van de migranten uit voormalig Joegoslavië in een jaar tijd in Nederland in aanraking was gekomen met de politie. Op basis van geboorteland waren deze percentages wat lager (respectievelijk vijf en krap vier procent). In beide gevallen lag het percentage verdachten in de totale migrantengroep aanmerkelijk hoger dan bij Turken die als referentiecategorie waren genomen. Met name de leeftijdsgroep 19 tot en met 24 jaar liet hoge percentages zien. Meer dan tien procent van de jongvolwassenen afkomstig uit de voormalige Sovjet-Unie in deze leeftijdscategorie was in aanraking gekomen met de politie. Voor jongvolwassenen uit voormalig Joegoslavië was dit acht tot negen procent.

Het onderzoek bood ook inzicht in de aard van de delicten die door daders uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie werden gepleegd.

De gegevens wezen uit dat het vooral ging om vermogensdelicten zoals diefstal, diefstal met geweld, afpersing en verduistering. Illegale vreemdelingen uit voormalig Joegoslavië werden verhoudingsgewijs vaak aangehouden voor delicten, in het bijzonder vermogensdelicten. Illegalen uit de voormalige Sovjet-Unie werden, net als Turkse illegalen, vooral aangehouden voor illegaal verblijf en illegale arbeid.

Van San, Snel en Boers (2002) deden vervolgens onderzoek naar de betrokkenheid bij criminaliteit van jongeren en jongvolwassenen uit voormalig Joegoslavië. Op basis van HKS-gegevens uit 1999 kwamen zij tot de conclusie dat bij alle leeftijdsgroepen samen Joegoslaven op de vierde plaats kwamen als groep met verhoudingsgewijs de meeste verdachten van criminaliteit, na Antillianen & Arubanen, Marokkanen en overige Afrikanen. Het probleem lag overigens niet zozeer bij de jongste leeftijdsgroep (12 tot en met 17 jaar) maar bij de daaropvolgende leeftijdsgroepen (18 tot en met 24 jaar en 25 tot en met 30 jaar). Voor deze beide leeftijdsgroepen gold dat Joegoslaven (na Antillianen & Arubanen) op de tweede plaats kwamen als categorie met verhoudingsgewijs de meeste (geregistreerde) criminaliteit. Vooral in de leeftijdscategorie 18 tot en met 24 jaar was het criminaliteitsniveau onder migranten uit voormalig Joegoslavië heel hoog. Meer dan één op de tien Joegoslavische jongvolwassenen in deze

leeftijdsgroep was in 1999 als verdachte in aanraking gekomen met de politie. Voor beide leeftijdsgroepen (18 tot en met 24 jaar en 25 tot en met 30 jaar) gold dat het aantal verdachten per duizend inwoners bij personen uit voormalig Joegoslavië ongeveer viermaal zo hoog lag als bij autochtonen van dezelfde leeftijd (inclusief tweede-generatiemigranten). Ook uit dit onderzoek bleek net als uit eerder onderzoek dat de criminaliteit onder Joegoslaven voornamelijk vermogensdelicten betreft.

Illegalen

Engbersen, Van der Leun, Staring en Kehla (1999), die de laatste jaren veel onderzoek hebben gedaan naar criminaliteit onder illegalen in Nederland, lieten zien dat de differentiële betrokkenheid van groepen illegalen bij de criminaliteit voor een deel terug te voeren is op verschillen in informele incorporatiepatronen. Er bestaan namelijk verschillen in de mate waarin illegale migranten worden opgevangen en ondersteund door hun gemeenschappen. Uit het onderzoek van Engbersen e.a. bleek dat in Amsterdam in 1995 meer dan twee keer zoveel illegale Marokkanen als Turken werden aangehouden. In Rotterdam werden in dat jaar bijna tien keer zoveel illegale Marokkanen aangehouden als Turken. Daarbij werden Turken vooral aangehouden voor illegaal verblijf of overtredingen (in het bijzonder illegaal werk). Marokkanen werden daarentegen veel frequenter aangehouden in verband met misdrijven. Illegale Afrikanen waren minder sterk betrokken bij criminaliteit dan Marokkanen. Niettemin waren zij vooral in Amsterdam veelvuldig verdacht van misdrijven. Deze verschillen in aanhoudingspatronen werden volgens Engbersen e.a. ten dele veroorzaakt door de beleidsmatige prioriteitsstelling door de gemeentelijke politie en de gemeentelijke vreemdelingendiensten. Dit beleidsmatige selectieproces alleen kon volgens de onderzoekers echter niet de grote verschillen verklaren tussen de etnische groepen naar de mate waarin zij voor verschillende vormen van criminaliteit in contact kwamen met de autoriteiten. De verschillen zouden mede te verklaren zijn uit de onderscheiden patronen van incorporatie. De geringe betrokkenheid van Turkse illegalen bij criminaliteit zou mede een gevolg zijn van hun inbedding in de Turkse gemeenschap. Marokkaanse illegalen zouden in veel mindere mate door hun eigen groep worden opgevangen en ondersteund. Voor hen waren vormen van overlevingscriminaliteit vaak de enige optie. In een later onderzoek, dat in opdracht van het WODC is uitgevoerd, kwamen Engbersen, Staring, Van der Leun, De Boom, Van der Heijden en Cruijff (2002) op basis van een analyse van data afkomstig uit het Vreemdelingen Administratie Systeem (VAS) tot de conclusie dat de meerderheid van de illegalen in Nederland zich niet schuldig maakt aan criminaliteit. Dit bleek overigens al uit eerdere publicaties van de Rotterdamse onderzoekers (zie o.a. Engbersen, 2001). Niettemin blijkt over de periode 1997 tot 2000 sprake te zijn geweest van een tendens dat vormen van 'overlevingscriminaliteit' toenemen. In deze periode is het aantal geregistreerde misdrijven gepleegd door legale inwoners (reguliere criminaliteitscijfers) weliswaar ook toegenomen, maar bij illegalen is de stijging

van het aantal vermogensdelicten, openbare-ordedelicten en overige delicten nog veel sterker geweest. Dit is volgens de onderzoekers een belangrijke aanwijzing dat onder invloed van het aangescherpte vreemdelingenbeleid vormen van overlevingscriminaliteit (in het bijzonder vermogensdelicten) onder illegale vreemdelingen toenemen. Deze toename kan volgens hen worden beschouwd als een ongewenst en onbedoeld effect van het huidige restrictieve vreemdelingenbeleid. Ook Van San e.a. (2002) vonden op grond van hun onderzoek aanwijzingen voor de veronderstelling dat het strengere overheidsbeleid ten aanzien van illegale vreemdelingen leidt tot een toenemende criminalisering van deze groep.

Asielzoekers

Begin 2001 ontstond discussie over een rapport van de Groningse politie over criminaliteit onder asielzoekers, dat naar aanleiding van uitspraken van burgemeester Wallage van Groningen in de openbaarheid kwam. Deze discussie vormde voor De Haan en Althoff (2002) de aanleiding om een verkennend onderzoek uit te voeren naar criminaliteit onder asielzoekers in asielzoekerscentra. Aan de hand van het Bedrijfsprocessensysteem (BPS) van de politie trachtten zij een beeld te schetsen van de aard en omvang van de criminaliteit waarvoor bewoners van asielzoekerscentra (AZC's) in de provincie Groningen waren aangehouden. De Haan en Althoff komen op basis van hun onderzoek tot de conclusie dat criminaliteit onder asielzoekers wat betreft aard en omvang slechts een beperkt probleem is. Van de ongeveer 5700 asielzoekers die in de periode 2001-2002 in verschillende AZC's in de provincie Groningen waren gehuisvest, zijn er bijna driehonderd door de politie aangehouden, waarvan zestig meer dan eens. In een kwart van de gevallen is na aanhouding van de asielzoeker geen aangifte gedaan. Van de 25 aanhoudingen van bewoners van een bepaald centrum bleken er vijftien aanhoudingen in het Bedrijfsprocessensysteem (BPS) te staan die vervolgens niet in het landelijke HKS van de politie waren opgenomen. De Haan en Althoff beschouwen dit als een indicatie dat de door asielzoekers gepleegde criminaliteit op basis van aanhoudingscijfers (in BPS) wordt overschat.

Het meest opvallende resultaat is voorts de eenvormigheid van het criminaliteitsprofiel van de bewoners van AZC's. De criminaliteit waarvoor asielzoekers werden aangehouden bestond voor bijna tweederde uit vermogensmisdrijven en voor bijna een kwart uit geweldsdelicten. De vraag of asielzoekers criminelers zijn dan niet-asielzoekers, hetgeen in het eerder aangehaalde rapport van de Groningse politie werd beweerd, is volgens De Haan en Althoff op basis van hun verkennend onderzoek niet te beantwoorden. Volgens de onderzoekers is vergelijking tussen de aanhoudingspercentages van beide groepen zelfs niet zinvol. Door de uitzonderlijke omstandigheden waaronder asielzoekers vaak langdurig in opvangcentra verblijven, gaat iedere vergelijking tussen asielzoekers en niet-asielzoekers volgens hen mank, aangezien een op relevante kenmerken vergelijkbare groep binnen de Nederlandse samenleving niet te vinden is.

Alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's)

Met betrekking tot mogelijk delinquent gedrag van alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's) heeft de toenmalige Directie Criminaliteitspreventie van het Ministerie van Justitie in 1995 een verkennend onderzoek laten uitvoeren (Burer & Wiersma, 1996). AMA-begeleiders en politiefunctionarissen die in het kader van dat onderzoek aan het woord kwamen (n=10) waren van mening dat er geen aanwijzingen waren voor meer dan gemiddeld delinquent gedrag in deze groep jongeren. Delinquentie kwam volgens de professionals in deze groep zelfs zeer weinig voor en betrof alleen kleine vermogensdelicten. De sterke motivatie van AMA's om het in Nederland goed te doen, in combinatie met de intensieve begeleiding die hen in de diverse opvanginstellingen werd geboden, zouden hier debet aan zijn. Er bestonden wel zorgen over meerderjarig geworden ex-AMA's zonder definitieve status. Thomeer-Bouwens en Smit (2000) constateerden echter op basis van hun onderzoek dat externaliserende gedragsproblemen, waaronder wetsovertredend gedrag, ook onder achttien- tot negentienjarige (ex-)AMA's niet vaak voorkwamen.

Het onderzoeksrapport van Van Wijk-Zielstra, Thomeer-Bouwens en Smit (2001) bood informatie over een groep voormalige AMA's (21 tot 22 jaar) die eerder (in 1997) waren onderzocht toen zij tussen achttien en negentien jaar oud waren (zie Thomeer-Bouwens & Smit, 2000). In het eerste onderzoek meldden 19 van de 109 jongvolwassenen dat zij wel eens in aanraking waren geweest met de politie. De aanleidingen waren overtredingen als falende achterlichten of het rijden zonder helm, en een enkele keer verdenking van diefstal. In het tweede onderzoek werden 70 van deze 109 jongvolwassenen geïnterviewd. Hieruit bleek dat twee personen waren opgepakt op verdenking van diefstal en dat er drie in aanraking waren geweest met de politie in verband met het veroorzaken van overlast. Daarnaast was ook hier sprake van verkeersovertredingen.

Samengevat suggereert het beschikbare onderzoek onder AMA's dat zich op het terrein van criminaliteit weinig problemen voordoen met deze groep. Volgens Adriani en Smit (1998) heeft onderzoek wel uitgewezen dat zowel bij AMA's als bij jonge vluchtelingen in gezinnen meer psychosociale problemen voorkomen dan bij Nederlandse jongeren. In beide groepen zou het daarbij echter vooral gaan om zogenoemde internaliserende problemen, zoals angst en onzekerheid. Alleen bij vluchtelingenjongeren in gezinnen lijkt ook sprake te zijn van meer externaliserend, op de omgeving gericht, probleemgedrag.¹²

2.2 Achtergronden van jeugddelinquentie

Voor het ontstaan van (jeugd)criminaliteit bestaan diverse verklaringsmodellen. Een benadering die verschillende aspecten uit deze theorieën combineert is de

12 Zie voor een uitwerking van de begrippen 'internaliserend' en 'externaliserend' probleemgedrag Van der Ploeg en Scholte (1990).

zogenoemde risicofactorenbenadering. Hierbij worden risico- en protectieve factoren geïdentificeerd die een bijdrage kunnen leveren aan het ontstaan van criminaliteit of het voorkomen daarvan.

2.2.1 Risico- en protectieve factoren

Wetsovertredend gedrag van jeugdigen wordt beschouwd als een vorm van externaliserend probleemgedrag. Uit onderzoek blijkt dat de ontwikkeling van zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag samenhangt met diverse achtergrondfactoren en persoonlijkheidskenmerken. Deze factoren kunnen worden beschreven in termen van risicofactoren. Zij vergroten de kans op het ontstaan van probleemgedrag (Van der Ploeg & Scholte, 1990).

Risicofactoren kunnen echter niet als directe oorzaken van probleemgedrag worden beschouwd (zie hierna).¹³

Naast risicofactoren spreekt men van protectieve factoren. Dit zijn factoren in de persoon of omgeving die de negatieve invloed van risicofactoren verkleinen of de werking van risicofactoren beïnvloeden (Gore & Eckenrode, 1996; Van der Ploeg & Scholte, 1990). Protectieve factoren worden nogal eens geformuleerd als de positieve tegenhangers van risicofactoren. Er zijn echter ook protectieve factoren te bedenken waarvoor dat niet geldt, zoals het krijgen van 'verkering' bij jongeren. De aanwezigheid van deze factoren kan verklaren waarom niet alle jeugdigen die een verhoogd risico lopen, bijvoorbeeld kinderen uit hetzelfde probleemgezin, daadwerkelijk probleemgedrag ontwikkelen. Vuyk (1986) spreekt in dit verband van 'weerbaarheid' (zie ook Rutter, 1996). Overigens zijn er ook jeugdigen die wel probleemgedrag vertonen, maar die niet aanwijsbaar aan (thans bekende of vermeende) risicofactoren hebben blootgestaan (Vuyk, 1986). Op basis van de (onderzoeks)literatuur geven Van der Ploeg en Scholte (1990) een indeling van algemene risicofactoren die een samenhang vertonen met probleemgedrag (zie Van der Heiden-Attema & Bol, 2000, voor een soortgelijk literatuuroverzicht). Hieronder worden deze algemene risicofactoren besproken.

Algemene risicofactoren

Met het oog op wetsovertredend gedrag worden de volgende *demografische en macro-sociale risicofactoren* genoemd (zie ook Van der Laan, 2001):

- 1 leeftijd (het meeste wetsovertredend gedrag komt voor bij adolescenten en jongvolwassenen);
- 2 geslacht (jongens plegen meer en ernstiger delicten dan meisjes);
- 3 sociale klasse (criminaliteit komt meer voor onder jongeren uit lagere sociale klassen dan onder jongeren uit de midden- en hogere klassen);

¹³ Strikt genomen zou daarom beter van risico-indicatoren dan van risicofactoren gesproken kunnen worden.

- 4 etniciteit (jongeren uit etnische minderheidsgroepen hebben een groter aandeel in de jeugdcriminaliteit dan op basis van de omvang van deze groepen verwacht zou mogen worden);¹⁴
- 5 urbanisatie (in steden worden meer delicten gepleegd dan op het platteland).

In het kader van hetgeen zij benoemen als 'maatschappelijke en culturele risicofactoren' noemen Van der Heiden-Attema en Bol (2000) ook nog woon- en buurtfactoren, tolerantie van onmaatschappelijk gedrag in een buurt, geweld in de media en de beschikbaarheid van wapens en alcohol. De beschikbaarheid van drugs kan daaraan nog worden toegevoegd (vgl. Van der Laan, 2001).

Risicofactoren in de *persoon* kunnen zowel op het biologische als op het psychische vlak liggen. Matthys (2001) noemt (een moeilijk) temperament als biologische risicofactor voor externaliserend probleemgedrag. Daarnaast noemt hij stoornissen die met gedragsstoornissen kunnen samengaan, zoals ADHD,¹⁵ als mogelijke risicofactor. Ook verwijst hij naar specifiek-biologische factoren die kunnen samenhangen met bijvoorbeeld een lage gevoeligheid voor straf en een hoge spanningsdrempel. Risicovolle persoonlijkheidskenmerken zijn onder meer het hebben van een negatief of juist overdreven positief zelfbeeld en het hanteren van een gebrekkige coping-stijl in stressvolle situaties. Bij jongeren met antisociaal probleemgedrag zou sprake zijn van een atypische verwerking van sociale informatie. Zo blijkt uit onderzoek dat agressieve jongens eerder geneigd zijn om bedoelingen van anderen als een bedreiging te interpreteren dan niet-agressieve jongens (Orobio de Castro, 2001).

Van der Heiden-Attema en Bol (2000) noemen op grond van de literatuur deels dezelfde en deels andere risicofactoren op het individuele niveau als de hierboven aangehaalde auteurs. Zo voegen zij in hun overzicht onder meer de volgende factoren toe: zwangerschapscomplicaties en de invloed van alcohol en drugs (biologisch), een laag non-verbaal IQ (persoonlijkheid) en stressvolle levensgebeurtenissen.

Risicofactoren in het *gezin* kunnen betrekking hebben op structurele en relationele factoren. Structurele factoren hebben onder meer betrekking op de gezinsgrootte en -samenstelling, terwijl het bij relationele factoren vooral gaat om opvoedingsstijl en interactie- en communicatiepatronen binnen het gezin. Literatuuroverzichten wijzen onder meer op de volgende risicofactoren die uit diverse onderzoeken naar voren komen: liefdeloosheid, conflicten en geweld binnen gezinnen, een gebrek aan communicatie en het ontbreken van toezicht en discipline (Van der Ploeg & Scholte, 1990; Scholte, 1999; Van der Heiden-Attema & Bol, 2000; zie ook Vuyk, 1986).

14 Verondersteld wordt dat niet etniciteit zelf, maar daarmee geassocieerde factoren dit grotere aandeel verklaren (vgl. Junger, Wittebrood, & Timman, 2001).

15 Aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit.

Risicofactoren op *school* zijn onder meer een gebrekkige schoolmotivatie, spijbelen en voortijdig schoolverlaten, problematische sociale relaties op school en een autoritaire onderwijsstijl. Voor jongvolwassenen kan een problematische overgang van de schoolsituatie naar een werksituatie een risicofactor vormen, evenals werkloosheid.

Risicofactoren die te maken hebben met de *vriendengroep of vrijetijdssituatie* zijn bijvoorbeeld het hebben van deviante vrienden en het gebruik van drugs. Daarnaast kan het hebben van problematische relaties met leeftijdsgenoten als risicofactor worden aangemerkt (Van der Ploeg & Scholte, 1990; Scholte, 1999; Van der Heiden-Attema & Bol, 2000). Diverse auteurs noemen ook eerder probleemgedrag als risicofactor voor later probleemgedrag (bijv. Van der Heiden-Attema & Bol, 2000).

Sociaal-ecologisch risicomodel

De verschillende typen risicofactoren kunnen worden samengebracht in één model voor de ontwikkeling van probleemgedrag. Van der Ploeg en Scholte (1990) noemen dit het '*sociaal-ecologisch model*'. Dit model brengt elementen uit verschillende theorieën over probleemgedrag bij elkaar. Behalve de risicofactoren behorend bij elk subsysteem (persoon, gezin, school en vriendengroep) zijn daarbij de gedragsnormen die door elk subsysteem worden uitgedragen van belang, evenals de bindingen van de persoon met deze subsystemen. De risicofactoren in het model kunnen elkaars negatieve werking versterken. Daar staat tegenover dat de afwezigheid van risicofactoren en het goed functioneren in bepaalde subsystemen de negatieve invloeden uit andere subsystemen kunnen afremmen. Ook protectieve factoren kunnen met elkaar samenhangen, en bijvoorbeeld vooral in een bepaalde combinatie een positieve invloed uitoefenen (Gore & Eckenrode, 1996).

Specifieke risicofactoren bij allochtonen

De risicofactoren uit het 'sociaal-ecologisch' ontwikkelingsmodel kunnen ook worden gebruikt bij het beschrijven en verklaren van problemen van allochtone jongeren (zie ook Junger, Wittebrood, & Timman, 2001). Deze algemene factoren dienen echter te worden aangevuld met risicofactoren die specifiek of in bijzondere mate voor (bepaalde groepen) allochtonen gelden. Ook kunnen algemene risico- en protectieve factoren in niet-westerse groepen anders ingevuld of gewaardeerd worden dan in westerse groepen, waardoor zij een andere invloed uitoefenen dan in het algemene model wordt verondersteld. Voorbeelden hiervan zijn verschillende waarden en verschillende gevolgen van alleenstaand ouderschap en een groot kindertal in verschillende etnische groepen (Eldering, 2002). Op basis van de literatuur noemt Eldering (2002) een aantal specifieke risicofactoren (zie met betrekking tot asielzoekers en vluchtelingen ook Van der Veer, 1995; Van der Hoek & Kromhout, 1997; Adriani & Smit, 1998), die we in hetgeen volgt zullen bespreken.

Stressvolle gebeurtenissen rond de migratie

De migratie, inclusief de perioden die eraan voorafgaan en erop volgen, kan worden beschouwd als een bijzondere 'stressvolle levensgebeurtenis', die veel gevolgen heeft. Met migratie gaat een zekere mate van ontworteling en verlies gepaard. Wanneer gezinnen niet gelijktijdig gemigreerd zijn, moeten gezinsleden na hereniging vaak weer aan elkaar wennen. Voor asielmigranten geldt dat velen in het land van herkomst schokkende gebeurtenissen in de vorm van oorlogs-ervaringen hebben meegemaakt, die tot psychische problemen kunnen leiden. Ook het lange verblijf en de onzekerheid in de centrale opvangvoorzieningen en ervaringen met een negatieve houding van autochtonen ten opzichte van migranten kunnen als specifieke risicofactoren worden aangeduid. Voor jonge asielzoekers en vluchtelingen is de afwezigheid of het wegens eigen problemen niet beschikbaar zijn van ouders in de context van bovengenoemde problemen een specifieke risicofactor.

Culturele discontinuïteit tussen gezin en school

Wanneer centrale waarden en daaraan verbonden gedragsnormen verschillen tussen het gezin en de school, kan dit problemen geven voor jeugdigen, die zich op beide plaatsen moeten handhaven. Een risicofactor voor de onderwijs carrière is verder een laag opleidingsniveau en geringe taalbeheersing van de ouders en daaraan gekoppeld beperkte mogelijkheden om de onderwijs carrière van hun kinderen te ondersteunen. De leeftijd waarop jeugdigen gemigreerd zijn is eveneens van invloed op de mate waarin zij aansluiting weten te vinden in het Nederlandse onderwijs, ook doordat de migratieleeftijd verband houdt met beheersing van de Nederlandse taal. Ook de wijze waarop het onderwijssysteem is ingericht en functioneert heeft invloed op de schoolprestaties van allochtone jeugdigen. Ten opzichte van de wijdere omgeving kan eveneens sprake zijn van cultuurverschillen die het risico op problemen van allochtone jongeren vergroten.

Acculturatieconflicten tussen ouders en jongeren

Verschillen in culturele oriëntatie tussen gezinsleden, bijvoorbeeld ouders en jongeren, worden vaak benoemd als verschillen in 'acculturatie'. Hiervan is bijvoorbeeld sprake als jongeren zich vooral oriënteren op de jeugdcultuur van hun autochtone klasgenoten, terwijl hun ouders van hen verlangen dat zij zich gedragen volgens de strengere gedragsnormen waarmee zij zijn opgegroeid in het land van herkomst. Dergelijke verschillen in acculturatie vergroten het risico op conflicten tussen ouders en jongeren. Eldering (2002) wijst erop dat sociale controle door de familie in dit kader zowel een protectieve als een risicofactor kan zijn. Van het laatste kan bijvoorbeeld sprake zijn als ouders ten opzichte van hun eigen gemeenschap eerverlies ervaren door het gedrag van hun kinderen, met escalatie van het conflict als gevolg.

2.2.2 *Voorkomen van risicofactoren bij allochtonen*

In hoeverre en in welke mate worden allochtone jongeren in Nederland nu blootgesteld aan algemene en specifieke risicofactoren? Deze vraag kan op basis van de beschikbare literatuur het best worden beantwoord ten aanzien van de vier grote etnische minderheidsgroepen. Pas de laatste jaren komt meer informatie beschikbaar over de leefsituatie van vluchtelingen en statushouders (zie o.a. Van den Tillaart, Olde Monnikhof, Van den Berg, & Warmerdam, 2000;¹³ zie ook De Valk e.a., 2001). Over westerse allochtonen in Nederland is nog minder bekend.

Op grond van de bestaande literatuur stelt Eldering (2002) dat jeugdige Marokkanen, Turken, Creoolse Surinamers, Hindostaanse Surinamers, Antillianen & Arubanen, Zuid-Europeanen¹⁷ en vluchtelingen gemiddeld genomen vaker dan autochtone jeugdigen te maken hebben met bepaalde risicofactoren. Dit betreft de algemene risicofactoren 'lage sociale positie' en 'wonen in een achterstandswijk' en de specifieke factoren 'culturele discontinuïteit tussen gezin en school' en 'acculturatieconflicten tussen ouders en jongeren'. Vluchtelingen zouden verder meer dan gemiddeld blootstaan aan de risicofactoren 'geen familie aanwezig ter ondersteuning' (algemeen) en 'stressvolle gebeurtenissen rond migratie' (specifiek). Andere risicofactoren, zoals een autoritaire opvoedingsstijl, zijn met name bij Zuid-Europeanen en vluchtelingen nog onvoldoende onderzocht. Biologische risicofactoren en factoren op het gebied van de persoonlijkheid zijn überhaupt nog nauwelijks bestudeerd. Bij de genoemde groepen zou vaker dan bij autochtonen sprake zijn van een cumulatie van risicofactoren (vgl. Junger e.a., 2001).

Gezien het voorgaande hoeft het volgens Eldering (2002) niet te verbazen dat externaliserend (en internaliserend) probleemgedrag vaker voorkomt bij niet-westerse allochtone jeugdigen dan bij autochtone jeugdigen. Van der Laan (2001) merkt op dat het gezien de traumatische ervaringen van sommige jeugdige asielzoekers niet verbazingwekkend is wanneer zij ernstige gedragsproblemen, waaronder delinquent gedrag, zouden vertonen. Het schaarse onderzoek dat tot nu toe op dit gebied is uitgevoerd, suggereert echter dat onder hen eerder internaliserende dan externaliserende problemen voorkomen (zie hiervoor).

2.2.3 *Risicofactoren en preventie*

Risicofactorenbenaderingen, zoals de bovenstaande, worden vaak gebruikt in het kader van preventie van probleemgedrag. Preventieve activiteiten worden dan gericht op groepen die een 'verhoogd risico' lopen (zie bijv. Junger-Tas,

16 Dit onderzoek betreft vluchtelingen en statushouders uit Afghanistan, Ethiopië en Eritrea, Iran, Somalië en Vietnam.

17 Hier worden de nakomelingen bedoeld van de Zuid-Europese gastarbeiders die in de jaren vijftig naar Nederland kwamen.

2001). Hier doet zich echter een aantal complicaties voor.

Ten eerste worden in de meeste onderzoeken samenhangen gevonden tussen risicofactoren en reeds aanwezig probleemgedrag, zonder dat een oorzakelijke relatie kan worden aangetoond. Eén van de redenen hiervoor is dat deze onderzoeken veelal retrospectief van aard zijn. Om meer zicht te krijgen op de wijze waarop externaliserend probleemgedrag, waaronder jeugddelinquentie, ontstaat en op de factoren die daarop van invloed zijn, is prospectief, longitudinaal onderzoek nodig (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000; Bol & Bijleveld, 2001). Een tweede probleem is het gebrek aan kennis over de onderlinge samenhang en wisselwerking tussen risico- en protectieve factoren. Ook is nog onvoldoende duidelijk volgens welke mechanismen risicofactoren bijdragen aan de ontwikkeling van probleemgedrag, en hoe protectieve factoren precies van invloed zijn. Onderzoek van de laatste jaren laat zien dat bepaalde risicofactoren hun invloed op een andere wijze doen gelden dan men aanvankelijk dacht. De invloed van ingrijpende gebeurtenissen zou moeten worden gezien in samenhang met de situatie die eraan vooraf ging en de situatie die erop volgde. Zo is inmiddels gebleken dat risicofactoren als armoede en echtscheiding in het licht moeten worden gezien van risicofactoren die op hun beurt met die situatie of gebeurtenis samengaan (Rutter, 1996).

Een andere complicatie bij het vormgeven van preventieve maatregelen is dat niet elke risicofactor even eenvoudig te beïnvloeden is (Van der Ploeg & Scholte, 1990). De keuze van doelgroepen van preventie wordt bovendien bemoeilijkt door het feit dat het blootstaan aan risicofactoren lang niet altijd leidt tot het ontstaan van problemen (Vuyk, 1986). Met betrekking tot allochtonen pleiten Junger e.a. (2001) ervoor om in elk geval niet hele etnische groepen als doelgroep van beleid te kiezen, maar alleen de risicocategorieën binnen deze groepen.

2.3 Samenvatting

In de tweede helft van de jaren negentig is gebleken dat allochtonen die zijn geboren in Suriname, de Antillen & Aruba, Turkije of Marokko, in meer of mindere mate zijn oververtegenwoordigd in de jeugdcriminaliteit. Recentelijk zijn ten aanzien van een aantal nieuwe etnische groepen verdachtencijfers beschikbaar gekomen. Deze wijzen erop dat ook jeugdigen uit voormalig Joegoslavië, Somalië, Ethiopië, Irak, Ghana en in (veel) mindere mate Vietnam en Afghanistan oververtegenwoordigd zijn. Ook is inmiddels duidelijk dat jeugdigen geboren in de voormalige Sovjet-Unie onevenredig sterk vertegenwoordigd zijn in de verdachtencijfers.

De meerderheid van de illegalen in Nederland blijkt zich niet schuldig te maken aan criminaliteit, maar vormen van 'overlevingscriminaliteit' nemen de laatste jaren wel toe. De criminaliteit onder asielzoekers is volgens recent onderzoek wat betreft aard en omvang een beperkt probleem. Het betreft vooral vermogensmisdrijven. Ook het beschikbare onderzoek onder AMA's suggereert dat zich in deze groep weinig problemen op het gebied van criminaliteit voordoen.

Aan de hand van een sociaal-ecologisch model, waarin zowel algemene als specifiek voor allochtonen geldende risico- en protectieve factoren zijn opgenomen, kunnen verklaringen worden gezocht voor de oververtegenwoordiging van bepaalde groepen niet-westerse allochtonen in de criminaliteitscijfers. Van een aantal van deze groepen is bekend dat zij in verhoogde mate blootstaan aan bepaalde risicofactoren. Dit lijkt echter niet in alle gevallen samen te gaan met het vertonen van relatief veel externaliserend probleemgedrag. Over de mate waarin jeugdigen uit nieuwe etnische groepen in Nederland te maken hebben met risico- en protectieve factoren is nog relatief weinig bekend. Met het oog op preventie van probleemgedrag (zowel internaliserend als externaliserend) is het van belang om hier onderzoek naar te doen. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met het huidige gebrek aan kennis omtrent de precieze werking van risico- en protectieve factoren en met het feit dat op individueel niveau (nog) geen voorspellingen kunnen worden gedaan omtrent het ontstaan van probleemgedrag.

3 Onderzoeksopzet

3.1 Onderzoeksvragen

In dit onderzoek worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- 1 Wat zijn de achtergrondkenmerken (geboorteland, geslacht, leeftijd) van allochtone verdachten¹⁸ in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar, met name van hen die geboren zijn in andere landen dan 'de grote vier' (eerste generatie)?
- 2 Van welke typen delicten worden deze groepen verdacht?
- 3 Op welke wijze worden de zaken van deze groepen door het Openbaar Ministerie en de rechter afgedaan?
- 4 Welke groepen leveren absoluut en relatief gezien veel verdachten en veroordeelden?
- 5 Welke groepen leveren absoluut en relatief gezien weinig verdachten en veroordeelden?
- 6 Zijn er bij deze groepen factoren aan te duiden die de kans op het vervallen in de criminaliteit vergroten dan wel verkleinen?
  - a. Zijn er risicofactoren aan te wijzen die hiervoor verantwoordelijk zijn?
  - b. Zijn er protectieve factoren aan te wijzen die hiervoor verantwoordelijk zijn?
- 7 Bieden de risicofactoren en protectieve factoren aanknopingspunten voor criminaliteitspreventie en criminaliteitsbestrijding?

3.2 Methode

De kwantitatieve informatie ter beantwoording van de eerste vijf vragen is verkregen uit het Herkenningsdienstsysteem van de politie (HKS) over de jaren 1999 en 2000 en de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) over 1999.¹⁹ De kwantitatieve analyses zijn voor een belangrijk deel beperkt tot jeugdigen afkomstig uit Europese landen en nieuwe etnische groepen.

Kwalitatieve informatie ter beantwoording van de overige vragen is verzameld door middel van zogenoemde 'focusgroepbijeenkomsten'. Naar aanleiding van de kwantitatieve uitkomsten hebben deze bijeenkomsten alleen jeugdigen uit nieuwe etnische groepen tot onderwerp gehad (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4.8).

3.2.1 HKS

In elk van de 25 politieregio's in Nederland worden gegevens over processen-verbaal van aangiften en over processen-verbaal opgemaakt tegen verdachten

¹⁸ Het gaat hier om verdachten van misdrijven en enkele overtredingen (zie hierna).

¹⁹ Zowel in HKS als in OBJD kan op feitniveau naar de pleegdatum van een delict worden gekeken, en op p.v./zaakniveau naar de inschrijfdatum. In de literatuur op basis van HKS wordt tot nu toe steeds uitgegaan van inschrijfjaar. Wij hebben deze gewoonte gevolgd. De meest recente HKS-cijfers waarover wij konden beschikken betroffen de jaren 1999 en 2000. Omdat zich ten tijde van de analyses in de OBJD bij inschrijfjaar 2000 nog een vrij hoog percentage niet-afgedane zaken (15%) bevond, is voor OBJD alleen gekeken naar zaken met inschrijfjaar 1999 (7% niet afgedaan).

van een misdrijf vastgelegd in het zogenoemde Herkenningssysteem (HKS). Deze gegevens worden regelmatig samengevoegd tot een landelijk HKS-bestand, waaruit de dubbeltellingen (bijv. van mensen die meer dan eens per jaar en bijv. in verschillende politieregio's gehoord worden) worden verwijderd. De landelijke HKS-verdachtgegevens betreffen derhalve alle door de politie opgemaakte processen-verbaal van misdrijven tegen unieke gehoorde verdachten. In dit onderzoek zijn HKS-verdachtgegevens gebruikt, exclusief die van verdachten die zijn doorgestuurd naar HALT.²⁰

De verdachtgegevens in HKS betreffen de processen-verbaal en de daarin opgenomen delicten (waaronder soort delict, pleegdatum en pleegplaats) en persoonskenmerken van de verdachten (waaronder geboortedatum, geslacht, nationaliteit en geboorteland). Een proces-verbaal kan betrekking hebben op meerdere delicten (met verschillende pleegdata) en tegen een verdachte kunnen meerdere processen-verbaal worden opgemaakt (Van Tilburg & Grapendaal, 2000).

In de IVR 2000 en door de Werkgroep Landelijke Criminaliteitskaart (2000) worden de volgende *bepalingen* van de verdachtgegevens in HKS genoemd:

- 1 Het gaat alleen om verdachten tegen wie een proces-verbaal is opgemaakt, de zogenoemde 'geregistreerde' criminaliteit. Er is *geen* registratie van:
  - verdachte rechtspersonen;
  - verdachten geregistreerd door bijzondere opsporingsdiensten;
  - verdachten die niet zijn opgepakt, gehoord en een proces-verbaal hebben gekregen;
  - daders van delicten die überhaupt niet ter kennis zijn gekomen van de politie.

- 2 Hetgeen wel wordt geregistreerd wordt beïnvloed door:
  - de aangiftebereidheid van mensen. Uit de CBS-slachtofferenquêtes blijkt dat delicten veel vaker worden ervaren dan aan de politie gemeld, en dat de aangiftebereidheid per type delict verschilt;
  - politieprioriteiten. Deze zijn van invloed op de mate waarin de politie zelf (bepaalde) misdrijven opspoort en de mate waarin aangiften door de politie worden verwerkt tot een proces-verbaal.

Wanneer de politie prioriteit geeft aan typen delicten die naar verhouding veel door (bepaalde) etnische minderheden worden gepleegd, leidt dat tot vertekening van de cijfers. Ook kan het zijn dat de politie leden van etnische minderheidsgroepen eerder verbaliseert dan autochtonen, ook bij een zelfde delict (*CRIEM-nota*, 1997; Korf, Bookelman, & De Haan, 2001).

²⁰ In het verleden is gebleken dat niet alle HALT-afdoeningen in HKS worden geregistreerd (zie b.v. IVR 2000). Daarom worden de HALT-afdoeningen tegenwoordig uit HKS verwijderd. Uit onze inventarisatie bij 56% van de 62 HALT-bureaus is gebleken dat bij veel bureaus het geboorteland van de cliënten (nog) niet wordt geregistreerd (zie ook Eijken & Spindler, 2000). Het is dan ook niet mogelijk gebleken om de HKS-gegevens aan te vullen met gegevens van de HALT-bureaus zelf.

Overigens achten we de kritiek op het selectieve karakter van de politieregistraties, hoewel niet geheel onterecht, enigszins overdreven. Aangetroffen patronen in de criminaliteit zijn namelijk in verschillende landen vergelijkbaar en dit vaak over meerdere jaren (zie wat dit betreft Haen-Marshall, 1997; Tonry, 1997). Het gaat ons inziens te ver de aangetroffen patronen in de criminaliteit enkel terug te voeren tot de politieprioriteiten, die immers niet altijd en overal dezelfde zijn (Van San & Leerkes, 2001; Van San e.a., 2002).

3.2.2 OBD

Wanneer bij de politie proces-verbaal wordt opgemaakt is nog onduidelijk of de verdachte ook veroordeeld zal worden. Een deel van de processen-verbaal zal door de politie worden afgehandeld (door middel van een transactie of verwijzing naar HALT), en een ander deel zal worden doorgestuurd naar de arrondissementssparketten.

Om meer zicht te krijgen op de mate waarin de processen-verbaal van verdachten uit verschillende geboortelanden ook werkelijk worden doorgestuurd naar het OM, en op de wijze waarop de zaken van deze verdachten door het OM of de rechter worden afgedaan, kan gebruik worden gemaakt van de Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBD). Deze documentatie bevat geanonimiseerde, persoonsgebonden gegevens over de aard en afdoening van alle zaken die betrekking hebben op misdrijven en enkele overtredingen (vooral verkeersovertredingen), die door het Openbaar Ministerie in behandeling zijn genomen. De OBD bevat onder meer een aantal persoonsgegevens van verdachten (geslacht, geboortemaand, -jaar en -land), gegevens over hun zaken (arrondissement en jaar van inschrijving, parketnummer, aantal feiten in de zaak, instantie van afdoening, beslissing OM), informatie over de feiten binnen die zaken en gegevens over de (laatste, onherroepelijke) afdoeningen. Ook zijn nog niet afgedane zaken opgenomen in de OBD. Bron voor de OBD is het Justitieel Documentatie Systeem (JDS). Dit is een landelijke database, waarin van alle verdachten het 'strafblad' wordt bijgehouden (zie Wartna, 2002). Hierbij moet bedacht worden dat één zaak betrekking kan hebben op meerdere feiten/delicten²¹ (met verschillende pleegdata), en dat bij groepsdelicten één gezamenlijk gepleegd delict leidt tot meerdere getelde 'zaken', namelijk één zaak per persoon.

In een zaak die bij het OM komt, kunnen verschillende processen-verbaal uit de voorafgaande periode zijn samengevoegd. Men mag de aantallen processen-verbaal uit HKS van een bepaald jaar en de aantallen zaken in de OBD in een bepaald jaar dus niet zonder meer naast elkaar leggen. Als het er echter om gaat vast te stellen of bepaalde bevolkingsgroepen een relatief groot criminaliteitsprobleem hebben, kunnen HKS en OBD wel beide geraadpleegd worden. Omdat in de OBD geen onderscheid kan worden gemaakt naar het woonland

21 Bovendien kan één feit een delictperiode van meerdere dagen of weken en zelfs jaren beslaan.

van de verdachte, is het op basis van die bron niet mogelijk de mate van oververtegenwoordiging in de criminaliteitscijfers te berekenen.²² Een tweede complicerende factor is dat in OBJD per zaak niet de precieze inschrijfdatum, maar alleen het inschrijfjaar bekend is. De leeftijd van een verdachte bij inschrijving kan daarom niet worden bepaald door de geboortedatum te vergelijken met de inschrijfdatum. Daarom hebben we bij de OBJD-analyses de leeftijd van de verdachten bepaald door het inschrijfjaar te vergelijken met het geboortejaar. Daarbij moest voor inschrijfjaar 1999 worden gekozen tussen een foutenmarge aan de onderkant of aan de bovenkant van het leeftijdscohort.²³ Bij beide methoden wordt een aantal verdachten gemist. Wij hebben ervoor gekozen om de leeftijdscategorie 12 tot en met 17 jaar te definiëren als jongeren die in de loop van 1999 12 tot en met 17 jaar werden (geboortejaar 1982 tot en met 1987). Jongvolwassenen van 18 tot en met 24 jaar zijn gedefinieerd als jeugdigen die in 1999 die leeftijd bereikten (geboortejaar 1975 tot en met 1981). Nadere analyse heeft uitgewezen dat de cijfers er slechts in geringe mate anders zouden hebben uitgezien als de andere keuze zou zijn gemaakt.

3.2.3 *Mogelijke bronnen van vertekening*

Onderscheid legaal/illegaal

In HKS en OBJD is de verblijfsstatus van verdachten niet bekend. Dat betekent dat onduidelijk is of een verdachte rechtmatig in Nederland verblijft met recht op inschrijving in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA), rechtmatig in Nederland verblijft zonder te worden ingeschreven in het GBA (dit geldt bijvoorbeeld voor asielzoekers in het eerste deel van hun procedure en voor diplomaten) (Nicolaas & Sprangers, 2001a) of illegaal in Nederland is.

Bij vergelijking van de aantallen verdachten in HKS en OBJD (incl. illegalen en legalen die niet in het GBA staan vermeld) met de totale geregistreerde omvang van de betreffende bevolkingsgroepen in Nederland (excl. illegalen en legalen die niet in het GBA staan vermeld) levert dat vertekening op.²⁴ Momenteel worden de mogelijkheden onderzocht om deze vertekening in de toekomst tegen te gaan

22 Bij de berekening van oververtegenwoordiging wordt namelijk het aantal verdachten afgezet tegen het aantal in Nederland geregistreerde inwoners. Deze analyse moet dan ook worden beperkt tot de in Nederland woonachtige verdachten (zie verder hoofdstuk 4).

23 Bijv. in de loop van 1999 *wordt* iemand met geboortejaar 1987 12 jaar en iemand met geboortejaar 1982 17 jaar; en aan het begin van 1999 *is* iemand met geboortejaar 1986 al 12 jaar en iemand met geboortejaar 1981 al 17 jaar.

24 In tegenstelling tot in OBJD wordt in HKS het woonland van de verdachten wel opgenomen. Bij de vergelijking met bevolkingcijfers wordt alleen gekeken naar verdachten die hebben opgegeven in Nederland te wonen (niet degenen met een onbekend of ander woonland). Vertekening doet zich dus alleen voor als een illegaal (of een om andere reden niet geregistreerde) Nederland als woonland opgeeft.

door het HKS te koppelen aan de GBA. Voorwaarde hiervoor is wel dat de registratie van GBA-codes in HKS waterdicht is.²⁵

Overig

Andere mogelijke bronnen van vertekening die we in dit onderzoek niet kunnen ondervangen zijn vervuiling van de databestanden doordat verdachten valse personalia opgeven of bij verschillende aanhoudingen verschillende personalia opgeven, doordat politiebeambten buitenlandse namen op verschillende wijzen spellen, en doordat geboortedata van verdachten onbekend zijn waardoor van veel mensen 1 januari als geboortedatum wordt opgegeven.²⁶ In de focusgroepen (zie hieronder) is ook opgemerkt dat politiemensen soms gemakshalve de Nederlandse nationaliteit registreren,²⁷ en ook dat bij overdracht aan de vreemdelingenpolitie niet altijd een proces-verbaal wordt opgemaakt van strafbare feiten.

3.2.4 Focusgroepbijeenkomsten

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen 6 en 7 werden door ons tien focusgroepbijeenkomsten gehouden. Het doel van deze bijeenkomsten was om meer inzicht te krijgen in de achtergronden van criminaliteit onder jeugdigen uit nieuwe etnische groepen. Bovendien hoopten we op basis van deze gesprekken aanknopingspunten te vinden voor criminaliteitspreventie onder deze groepen. In eerste instantie maakten wij een inventarisatie van alle organisaties die zich op enigerlei wijze met de onderzoeksgroep bezighouden. Daarna werden de verschillende instanties telefonisch benaderd. Aan de hand van het telefonisch gesprek beoordeelden wij welke medewerkers van deze organisaties een zinvolle bijdrage aan de bijeenkomst zouden kunnen leveren. Deze medewerkers werden uitgenodigd voor een bijeenkomst. Wij streefden daarbij naar een goede spreiding over verschillende typen organisaties. Om tot goedlopende gesprekken te komen werd daarnaast gepoogd enige homogeniteit in opleidings- en functieniveau te realiseren (zie Bloor, Frankland, Thomas, & Robson, 2001).

De meeste door ons benaderde instanties reageerden positief op ons verzoek en gaven vrijwel onmiddellijk aan bereid te zijn in het onderzoek te participeren. In totaal namen 77 mensen aan de bijeenkomsten deel. Zij waren afkomstig uit het onderwijs (8 medewerkers), het welzijnswerk (3), de psychosociale hulpverlening (4), justitiële organisaties (politie, Raad voor de Kinderbescherming en een

25 Volgens de dienst Nationale Recherche Informatie is dat voor het jaar 1999 en 2000 nog niet het geval. De politie zou nog onvoldoende systematisch de GBA-code van verdachten bij de gemeenten laten opzoeken. Ook als dit wel gebeurt zijn er behalve illegaliteit en legaal-zijn-zonder-GBA-nummer (zie hiervoor) nog andere oorzaken mogelijk voor het niet kunnen vinden van een GBA-nummer bij de gegevens van de verdachte.

26 Hierdoor wordt iemand als ouder geregistreerd dan hij of zij in werkelijkheid is, bijv. als iemand die in mei 1982 wordt geboren wordt geregistreerd als geboren op 1/1/82.

27 Dit levert in dit onderzoek overigens geen probleem op, omdat wij hier alleen met het criterium geboorteland werken.

officier van justitie, 13), organisaties in de vreemdelingenketen (vreemdelingenpolitie en Immigratie- en Naturalisatiedienst, 5), organisaties die werken ten behoeve van migranten en vluchtelingen in het algemeen (11), zelforganisaties (10), de opvang van asielzoekers in het algemeen (3) en de begeleiding van AMA's (voogden, medewerkers eerste en vervolgoopvang, 20). Elke focusgroep bestond uit maximaal tien deelnemers. Een lijst met namen van de deelnemers is met hun toestemming toegevoegd als bijlage 2.

Een aantal organisaties werd wel benaderd maar kon of wilde niet aan de focusgroepen deelnemen. Zo zijn we er onder meer niet in geslaagd om vertegenwoordigers van zelforganisaties te vinden uit de voormalige Sovjet-Unie, Angola, Soedan en Afghanistan. Vertegenwoordigers van zelforganisaties uit voormalig Joegoslavië en China werden wel benaderd, maar zij besloten niet aan het onderzoek mee te werken.²⁸ Verder zijn we er ondanks diverse pogingen niet in geslaagd om kinderrechters te betrekken bij de discussies. Ook hebben we slechts één officier van justitie bereid gevonden om deel te nemen. Medewerkers van de jeugdreclassering hebben ons laten weten geen bijdrage te kunnen leveren aan ons onderzoek, omdat zij weinig met jongeren uit nieuwe etnische groepen te maken zouden krijgen.

De groepsgesprekken duurden ongeveer tweeënhalf uur en werden op band opgenomen. Afwisselend trad een van de onderzoekers daarbij op als gespreksleider, de andere als notulist. Na afloop van de bijeenkomsten werden de banden afgeluisterd en waar nodig werden de verslagen van het groepsgesprek aangevuld. Als leidraad voor de gesprekken fungeerde een topic-lijst, die de deelnemers vooraf toegestuurd hadden gekregen (zie bijlage 3). Bij deze topic-lijst was een schema met risicofactoren gevoegd (zie hoofdstuk 5, paragraaf 5.5.1). Ook werd tijdens de bijeenkomsten een tabel met criminaliteitscijfers gepresenteerd (te weten een deel van tabel 15 uit hoofdstuk 4, paragraaf 4.5.1). Hoofdt thema's tijdens de gesprekken waren:

- de mate waarin de deelnemers criminaliteitsproblemen signaleren bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen;
- de risicofactoren en protectieve factoren waarmee deze jongeren in de ogen van de deelnemers te maken krijgen;
- de mogelijkheden die de deelnemers zien om criminaliteitsproblemen bij deze jongeren te voorkomen dan wel te bestrijden.

Het voordeel van deze focusgroepen is dat er in een beperkte tijd snel veel informatie wordt verkregen over groepen waarover tot dusver nog maar heel weinig bekend is. Nadeel is dat de resultaten die via deze methode zijn verkregen slechts beperkt generaliseerbaar zijn. Andere mogelijke negatieve aspecten zijn de invloed van dominante gespreksdeelnemers, een overdreven gerichtheid op

28 Zodoende hebben helaas weinig vertegenwoordigers van zelforganisaties aan de focusgroepen deelgenomen. Waarschijnlijk was de in dit project beschikbare wervingstijd te kort om bij bepaalde zelforganisaties de juiste contacten te leggen en voldoende vertrouwen te winnen.

consensus, waarbij bepaalde onderwerpen als taboe kunnen worden bestempeld en afwijkende meningen onderdrukt kunnen worden, of het ontstaan van een atmosfeer waarin deelnemers tegen elkaar gaan opbieden in radicaliteit (Bloor e.a., 2001). Vooral het gevaar van taboeïsering is bij het praten over criminaliteit reëel. Om die reden hebben wij zoveel mogelijk geprobeerd groepen samen te stellen met daarin deelnemers uit verschillende sectoren van de samenleving.

In dit kader is het vermeldenswaard dat een aantal deelnemers aan de focusgroepbijeenkomsten, met name vanuit het onderwijs en de hulpverlening, moeite had met criminaliteitscijfers die erop wijzen dat bepaalde groepen jeugdigen uit nieuwe etnische groepen oververtegenwoordigd zijn in de geregistreerde criminaliteit. Anderen, met name uit justitiële hoek, zagen daarentegen een bevestiging van hun observaties en vermoedens. Begeleiders van alleenstaande minderjarige asielzoekers en mensen van zelforganisaties reageerden verschillend. Sommigen schrokken van de cijfers, terwijl anderen vonden dat de cijfers meevielen. Samenhangend met de genoemde reacties werd in meer of mindere mate gezocht naar alternatieve verklaringen voor de gevonden patronen, waaronder mogelijke bronnen van vertekening van de cijfers. Ten slotte willen wij erop wijzen dat in de focusgroepbijeenkomsten ervaringen en inzichten van de deelnemende professionals zijn geïnventariseerd. In het kader van dit project hebben wij hun ideeën over de achtergronden van jeugdcriminaliteit en hun suggesties voor preventie en aanpak niet in de praktijk kunnen toetsen. Dit deel van het onderzoek betreft derhalve een verkenning, waarvan de bevindingen nader dienen te worden onderzocht.

4 Geregistreerde criminaliteit

In dit hoofdstuk gaat het om de geregistreerde criminaliteit van (westerse en niet-westerse) allochtonen van de eerste generatie in Nederland. Op basis van twee cijferbronnen wordt een beeld geschetst van de aantallen verdachten uit verschillende geboortelanden die in aanraking komen met politie en justitie. Daarna gaan we meer specifiek in op de geregistreerde criminaliteit bij jonge verdachten uit Europese landen en uit nieuwe etnische groepen, hun delictpatronen en de afdoeningsprofielen van de zaken waarbij zij betrokken zijn. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting en conclusie.

4.1 HKS-gegevens

4.1.1 Totaal

In 1999 zijn in de Herkenningsdienstsysteem van de 25 politieregio's in Nederland in totaal 164.063 verdachten geregistreerd,²⁹ die wegens één of meer misdrijven geverbaliseerd zijn.³⁰ Tegen deze personen zijn in dat jaar 209.731 processen-verbaal (p.v.'s) opgemaakt.³¹ Het gemiddelde aantal p.v.'s per persoon bedroeg 1,3, bij een variatie van 1 tot 26 p.v.'s per persoon. De opgemaakte p.v.'s betroffen 314.731 delicten.

In het jaar 2000 was het aantal verdachten iets lager, namelijk 155.244. Zij kregen in 2000 197.881 processen-verbaal (gemiddelde 1,3, variatie 1 tot 29, met één uitschieter van een persoon met 59 p.v.'s), voor 292.124 delicten.

Tabel 2 laat zien hoe de verdachten zijn verdeeld over de geboortelandcategorieën Nederland, de Nederlandse Antillen & Aruba, Suriname, Turkije, Marokko en alle overige landen. Hierbij moet nadrukkelijk worden opgemerkt dat de geboortelandcategorie 'Nederland' ook migranten van de tweede generatie omvat. De gegevens over de 'grote vier' betreffen dientengevolge alleen verdachten van de eerste generatie. Ook in de categorie 'overig' gaat het alleen om de eerste generatie.

Uit de tabel blijkt dat de categorie 'overige' verdachten zowel in 1999 als in 2000 15% van de in HKS geregistreerde verdachten uitmaakte. Dit betreft verdachten uit alle overige westerse en niet-westerse landen bij elkaar. Voor alle verdachten in tabel 2 geldt dat zij in Nederland zijn geverbaliseerd, maar zowel in Nederland als daarbuiten woonachtig kunnen zijn.

29 Exclusief degenen die zijn doorverwezen naar HALT.

30 De hier gepresenteerde data wijken soms licht af van de cijfers die zijn gepubliceerd in de Landelijke Criminaliteitskaart 1999. De oorzaak hiervan is een verschil in extractiedatum (zie Boerman, Van Tilburg, & Grapendaal, 2002).

31 Een proces-verbaal heeft betrekking op delicten die in de voorgaande periode zijn gepleegd. Dit betreft niet noodzakelijkerwijs hetzelfde kalenderjaar als het jaar waarin het proces-verbaal is opgemaakt en geregistreerd in HKS.

Tabel 2: Alle verdachten naar geboortelandcategorie in HKS 1999 en 2000

Geboortelandcategorie	1999	%	2000	%
Nederland (incl. tweede generatie allochtonen)	113.557	69,2	108.080	69,6
'grote vier', eerste generatie:	24.651	15,0	22.856	14,7
Ned. Antillen en Aruba	5.264	3,2	5.007	3,2
Suriname	7.361	4,5	7.001	4,5
Turkije	4.740	2,9	4.110	2,6
Marokko	7.286	4,4	6.738	4,3
overige, eerste generatie	24.810	15,1	23.268	15,0
onbekend ³²	1.045	0,6	1.040	0,7
totaal	164.063	100*	155.244	100

* De kolom telt niet exact op tot 100 als gevolg van afronding.

4.1.2 Jongeren en jongvolwassenen

Voor de jongeren en jongvolwassenen luiden de gegevens als volgt. In 1999 zijn 57.541 12- tot en met 24-jarigen geverbaliseerd. Zij hebben 73.218 processen-verbaal gekregen, voor 124.208 delicten. In 2000 waren dit 55.714 personen, 70.397 processen-verbaal en 114.568 delicten. De 12- tot en met 24-jarige

Tabel 3: Verdachten 12 t/m 24 jaar naar geboortelandcategorie in HKS 1999 en 2000

Geboortelandcategorie	1999	%	2000	%
Nederland (incl. tweede generatie allochtonen)	41.825	72,7	40.974	73,5
'grote vier', eerste generatie:	7.465	13,0	6.522	11,7
Ned. Antillen en Aruba	1.863	3,2	1.732	3,1
Suriname	1.421	2,5	1.295	2,3
Turkije	1.012	1,8	775	1,4
Marokko	3.169	5,5	2.720	4,9
overige, eerste generatie	7.890	13,7	7.850	14,1
onbekend	361	0,6	368	0,7
totaal	57.541	100	55.714	100

32 Dit betreft personen uit voormalige koloniën die niet eenduidig aan een bepaalde huidige staat kunnen worden toegeschreven en personen van wie het geboorteland niet in HKS is geregistreerd.

verdachten maken 35% (1999) tot 36% (2000) uit van het totaal aantal verdachten. Zij nemen ook 35% (1999) tot 36% (2000) van de processen-verbaal voor hun rekening. Tabel 3 laat de verdeling van deze verdachten over de geboortelandcategorieën zien. Het aandeel van de verdachten uit 'overige' geboortelanden is in deze leeftijdscategorie iets lager dan in de totale groep, in beide jaren circa 14%.

De 12- tot en met 24-jarigen kunnen nog worden uitgesplitst naar jongeren (12 t/m 17 jaar) en jongvolwassenen (18 t/m 24 jaar). Van de 12- tot en met 24-jarige verdachten maken de jongvolwassenen 65% uit, en de jongeren 35% (zie tabel 4).

Tabel 4: Jongeren en jongvolwassenen in HKS 1999 en 2000

Leeftijd	1999	%	2000	%
12 t/m 17	20.073	34,9	19.465	34,9
18 t/m 24	37.468	65,1	36.249	65,1
totaal	57.541	100	55.714	100

Tabel 5 laat zien dat onder de jongvolwassenen (18 t/m 24 jaar) een groter percentage van de verdachten afkomstig is uit de 'overige' landen dan onder de jongeren (12 t/m 17 jaar), en wel in beide jaren.

Tabel 5: Jonge verdachten naar geboortelandcategorie in HKS 1999 en 2000 (%)

Leeftijd	12-17		18-24	
	1999	2000	1999	2000
Geboortelandcategorie				
Nederland (incl. tweede generatie allochtonen)	78,8	78,9	69,4	70,7
'grote vier', eerste generatie:	9,9	9,1	14,6	13,1
Ned. Antillen en Aruba	2,8	2,5	3,5	3,4
Suriname	1,9	1,9	2,8	2,6
Turkije	1,3	1,1	2,0	1,6
Marokko	4,0	3,6	6,3	5,6
overige, eerste generatie	10,7	10,6	15,3	15,5
onbekend	0,5	1,4	0,7	0,7
totaal	100*	100	100	100

* De kolom telt niet exact op tot 100 als gevolg van afronding.

Uit het voorgaande blijkt dat onderzoek naar verdachten uit de categorie 'overig' betekent dat wordt ingezoomd op ongeveer eenzevende deel van de jonge, in Nederland geregistreerde verdachten (12 t/m 24 jaar). Het gaat derhalve slechts om een klein deel van alle jongeren en jongvolwassenen die worden verdacht van betrokkenheid bij criminaliteit in Nederland.

4.1.3 Overige geboortelanden

Welke herkomstlanden maken nu deel uit van de categorie 'overig'? We beperken ons tot die landen waaruit in 1999 of 2000 minstens honderd verdachten afkomstig waren (zie tabel 6). Het aandeel van elk genoemd geboorteland *apart* in het totaal aantal 12- tot en met 24-jarige verdachten varieert van 0,1 tot 1,4% in 1999 en van 0,2 tot 1,3% in 2000. De aantallen betreffen opnieuw verdachten die in Nederland zijn geverbaliseerd, maar niet noodzakelijkerwijs in Nederland woonachtig zijn.

Tabel 6: Aantallen verdachten 12 t/m 24 jaar naar 'overig' geboorteland (HKS)

Geboorteland	1999	2000
voormalig Joegoslavië	811	703
Duitsland	644	556
Somalië	577	535
voormalige Sovjet-Unie	490	626
België	412	346
Frankrijk	315	304
Polen	311	281
Irak	305	392
Algerije	279	252
Groot-Brittannië	229	243
Iran	225	266
Dem. Rep. Congo	162	133
Colombia	149	153
Dominicaanse Republiek	119	130
Afghanistan	115	135
Italië	108	101
Ethiopië en Eritrea ³³	108	102
Angola	104	143
Indonesië	108	103
China	103	93
Soedan	97	100
Sierra Leone	76	131

Omdat de landen in tabel 6 in absolute aantallen de meeste verdachten 'leveren' zijn zij met het oog op criminaliteitspreventie mogelijk ook het meest relevant. Om dat te bepalen zijn absolute cijfers echter onvoldoende. Het is namelijk ook van belang om vast te stellen welke geboortelanden *relatief* een groot aandeel hebben in de criminaliteitscijfers. Hierbij moet worden nagegaan hoeveel

33 Ethiopië en Eritrea zijn samengenomen omdat veel Eritreërs vóór de onafhankelijkheid van Eritrea bij het CBS als Ethiopiërs zijn geregistreerd (Van den Tillaart e.a., 2000).

procent van de in Nederland wonende 12- tot en met 24-jarigen uit elk van deze geboortelanden verdacht is. Het is immers mogelijk dat een bepaald land een groot aantal verdachten levert, maar dat dit verklaard wordt uit het feit dat de betreffende bevolkingsgroep in Nederland groot van omvang is. In het vervolg gaan we hier nader op in. Eerst willen we echter nagaan of op het niveau van het Openbaar Ministerie dezelfde bevolkingsgroepen met een groot aantal verdachten staan geregistreerd als op het niveau van de politie.

4.2 OBJD-gegevens

Zoals in hoofdstuk 3 is uitgelegd, hebben de HKS-gegevens betrekking op verdachten die bij de politie een proces-verbaal wegens een misdrijf hebben gekregen. Welke van deze verdachten ook bij het Openbaar Ministerie terecht zullen komen en mogelijk voor de rechter zullen worden geleid, is echter onduidelijk. Het is niet uitgesloten dat bij de 'doorgestuurde' verdachten andere groepen opvallen dan op het niveau van de politie het geval is.

In gevallen waarin proces-verbaal van een misdrijf is opgemaakt tegen een minderjarige kan de zaak worden doorverwezen naar HALT, afgedaan worden met een OM-transactie op het niveau van de politie of worden doorgestuurd naar het Openbaar Ministerie (Bol & Ter Horst-Van Breukelen, 2001). Zaken van meerderjarigen kunnen op het niveau van de politie eveneens met een transactie worden afgedaan of worden doorgestuurd naar het Openbaar Ministerie. Verder blijkt dat er zaken zijn die door het OM op het niveau van de politie al worden geseponneerd (Van Tulder, 2001).

Behalve dat niet vaststaat van welke verdachten in HKS het proces-verbaal ook werkelijk wordt doorgestuurd naar het Openbaar Ministerie, staat ook niet vast dat de verdachten van wie het proces-verbaal is doorgestuurd naar het OM, ook door het OM of de ZM (zittende magistratuur, de rechter) schuldig geacht zullen worden. Indien bijvoorbeeld sprake is van een relatief groot aantal onterechte aanhoudingen van niet-westerse allochtonen, zou dit uit de gegevens over het verdere justitiële traject van deze verdachten moeten blijken. Te verwachten zou zijn dat zij dan ook vaker met septs (op het niveau van de politie of het OM) of vrijspraak (ZM) geconfronteerd zouden worden.

Om in de bovenstaande kwesties meer inzicht te krijgen hebben wij naast gegevens uit het HKS ook gegevens geanalyseerd uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD), waarin inschrijvingen van zaken en personen bij het Openbaar Ministerie zijn opgenomen, evenals afdoeningen door het OM of de rechter. Hieronder beantwoorden wij de vraag of in de OBJD dezelfde groepen naar voren komen met de hoogste absolute aantallen verdachten als in het HKS. Daarbij is gekozen voor de verdachten behorende bij zaken die bij het OM zijn ingeschreven in het jaar 1999 (zie hoofdstuk 3).

Later in dit hoofdstuk komen we terug op de wijze waarop de zaken van jonge allochtonen door het Openbaar Ministerie of de rechter zijn afgedaan.

4.2.1 Totaal

In totaal zijn in 1999 223.749 zaken opgenomen in de OBJD. Bij deze ingeschreven zaken horen 172.812 unieke verdachten, die bij één of meer van deze zaken betrokken zijn. Het aantal zaken per persoon varieert tussen 1 en 53. Het gemiddeld aantal zaken per persoon is 1,3.

Het geboorteland is bekend van in totaal 171.383 verdachten. Tabel 7 geeft de verdeling over de categorieën 'Nederland (incl. tweede generatie allochtonen)', 'de grote vier' en 'overige westerse en niet-westerse allochtonen'. De woonplaats van deze verdachten is in OBJD onbekend. Zij kunnen in Nederland wonen, maar ook daarbuiten.

Tabel 7: Alle verdachten naar geboortelandcategorie in OBJD 1999

Geboortelandcategorie	aantal	%
Nederland (incl. tweede generatie allochtonen)	117.912	68,2
'grote vier', eerste generatie:	25.054	14,5
Ned. Antillen en Aruba	5.252	3,0
Suriname	7.444	4,3
Turkije	5.420	3,1
Marokko	6.938	4,0
overige, eerste generatie	28.417	16,4
onbekend ³⁴	1.429	0,8
totaal	172.812	100*

* De kolom telt niet exact op tot 100 als gevolg van afronding.

Het totaal aantal verdachten bij zaken die in 1999 in de OBJD zijn ingeschreven is groter dan het aantal verdachten dat in 1999 in HKS is geregistreerd. Het aandeel verdachten uit overige landen in de OBJD (16%) wijkt nauwelijks af van dat in het HKS 1999 (15%). De verdeling van de verdachten over de genoemde categorieën laat tussen de twee gegevensbronnen ook geen grote verschillen zien.

4.2.2 Jongeren en jongvolwassenen

Tabel 8 geeft de verdeling over de geboortelandcategorieën voor de 12- tot en met 24-jarigen (geboortecohort 1975 t/m 1987, zie hoofdstuk 3). Ook hier geldt dat deze verdeling nauwelijks afwijkt van de verdeling in de HKS-gegevens over 1999. Het absolute aantal verdachten in deze leeftijdscategorie is in de OBJD echter lager dan in het HKS. Behalve met het feit dat niet alle verdachten in HKS ook in de OBJD terechtkomen, en het gegeven dat de perioden waarover de

34 Dit betreft personen uit voormalige koloniën die niet eenduidig aan een bepaalde huidige staat kunnen worden toegeschreven en personen van wie het geboorteland niet in OBJD is geregistreerd.

gegevens zich kunnen uitstreken niet exact gelijk zijn, kan dit te maken hebben met de wijze van leeftijdsbepaling voor de OBJD. Hierbij zijn de 24-jarige verdachten die in 1999 25 jaar werden namelijk buiten beschouwing gebleven (zie hoofdstuk 3, paragraaf 3.2.2).

Tabel 8: Verdachten 12 t/m 24 jaar naar geboortelandcategorie in OBJD 1999

Geboortelandcategorie	aantal	%
Nederland (incl. tweede generatie allochtonen)	38.866	72,5
'grote vier', eerste generatie:	6.607	12,3
Ned. Antillen en Aruba	1.689	3,2
Suriname	1.268	2,4
Turkije	935	1,7
Marokko	2.715	5,1
overige, eerste generatie	7.832	14,6
onbekend	312	0,6
totaal	53.617	100

Tabel 9 splitst de gegevens verder uit voor de jongeren (12 t/m 17 jaar, geboortear 1982 t/m 1987) en de jongvolwassenen (18 t/m 24 jaar, geboortear 1975 t/m 1981). Vergeleken met de HKS-gegevens is het aandeel van de oudste leeftijdsgroep in de totale groep 12- tot en met 24-jarigen in de OBJD groter.

Tabel 9: Jongeren en jongvolwassenen in OBJD 1999

Leeftijd (geboortecohort)	aantal	%	aantal	%
	personen		zaken	
12 t/m 17 ('82 t/m '87)	15.530	29,0	20.386	29,2
18 t/m 24 ('75 t/m '81)	38.087	71,0	49.376	70,8
totaal	53.617	100	69.762	100

De verdeling over de geboortelandcategorieën staat in tabel 10. Net als in het HKS is in de OBJD het aandeel 'overige' westerse en niet-westerse geboortelnden bij de jongvolwassenen hoger dan onder de jongeren.

Tabel 10: Jonge verdachten naar geboortelandcategorie in OBJD 1999 (%)

Geboortelandcategorie	12-17 ('82-'87)	18-24 ('75-'81)
Nederland (incl. tweede generatie allochtonen)	79,1	69,8
'grote vier', eerste generatie:	9,7	13,4
Ned. Antillen en Aruba	2,7	3,3
Suriname	1,9	2,6
Turkije	1,3	1,9
Marokko	3,9	5,6
overige, eerste generatie	10,9	16,1
onbekend	0,3	0,7
totaal	100	100

4.2.3 Overige geboortelanden

Ook voor de OBJD is nagegaan welke geboortelanden uit de categorie 'overig' minimaal 100 verdachten 'leveren'. Deze landen worden vermeld in tabel 11. Het aandeel van elk land *apart* in de totale groep 12- tot en met 24-jarige verdachten varieert van 0,2 tot 1,6%.

Tabel 11: Aantallen verdachten 12 t/m 24 jaar naar 'overig' geboorteland (OBJD 1999)

Geboorteland	aantal	Geboorteland	aantal
Duitsland	833	Iran	216
voormalig Joegoslavië	787	Dem.Rep. Congo	133
Somalië	533	Colombia	133
België	492	Dominicaanse Republiek	115
voormalige Sovjet-Unie	408	Angola	111
Frankrijk	363	Afghanistan	110
Algerije	285	Indonesië	108
Irak	278	Ethiopië en Eritrea	105
Polen	265	China	103
Groot-Brittannië	216	Verenigde Staten	102

4.3 HKS versus OBJD

De cijfers ten aanzien van het aantal geregistreerde verdachten bij de politie (HKS) en de gegevens ten aanzien van de verdachten van zaken die in 1999 zijn ingeschreven bij het Openbaar Ministerie (OBJD) laten een vergelijkbaar beeld zien voor wat betreft de vertegenwoordiging van diverse allochtone groepen in de verdachtenpopulatie.

Het percentage verdachten dat is geboren in een ander land dan Nederland, Suriname, de Antillen/Aruba, Marokko en Turkije is in 1999 en 2000 op politie-niveau 15% en op het niveau van het Openbaar Ministerie in 1999 16%. De verdeling van de verdachten over de landencategorieën laat weinig verschillen zien. In de leeftijdscategorie 12 tot en met 24 jaar is het aandeel van de 'overige' westerse en niet-westerse geboortelanden in het HKS circa 14% en in de OBJD bijna 15%. Het gaat derhalve om ongeveer eenzevende deel van de jonge, in Nederland geregistreerde verdachten (12 tot en met 24 jaar). Uit beide bronnen blijkt dat het aandeel 'overige' landen bij de jongvolwassenen hoger is dan bij de jongeren.

De verzamelingen geboortelanden waaruit 100 of meer verdachten afkomstig zijn (in beide gevallen verdachten die wel en niet in Nederland woonachtig zijn) vertonen eveneens veel overlap. In de OBJD ontbreken jeugdigen geboren in Italië (90), Soedan (67) en Sierra Leone (72), terwijl in het HKS de Verenigde Staten met minder dan 100 verdachten vertegenwoordigd zijn (82 in 1999 en 67 in 2000). Voormalig Joegoslavië, Duitsland en Somalië leveren in 1999 de meeste verdachten in HKS en OBJD, terwijl de voormalige Sovjet-Unie in HKS 2000 op de tweede plaats komt.

Tot nu toe hebben we cijfers gepresenteerd over de absolute aantallen verdachten uit diverse landen en landencategorieën, en de aandelen van deze landen en categorieën binnen de totale groep verdachten. Hiermee is echter nog niets gezegd over de verhouding tussen het aantal verdachten uit een bepaalde groep en het totaal aantal in Nederland woonachtige personen uit die groep. Het is met andere woorden nog niet duidelijk welk percentage van alle personen uit een bepaalde groep die in Nederland woonachtig zijn, nu als verdachte met politie en justitie te maken hebben gehad. Om dit te kunnen bepalen moeten de politiecijfers worden afgezet tegen bevolkingscijfers. Voor een goede vergelijking moeten we ons hierbij beperken tot de verdachten die in Nederland wonen. Omdat het 'woonland' van een verdachte niet in de OBJD geregistreerd staat, zijn we hiervoor aangewezen op het HKS.

Bij de analyses hebben we ons beperkt tot Europese groepen en zogenoemde nieuwe etnische groepen. Daarbij is besloten verdachten uit Algerije, Colombia, de Dominicaanse Republiek en Indonesië niet nader te bestuderen. De reden hiervoor is dat er geen duidelijke aanwijzingen zijn dat jeugdigen uit deze landen voor een belangrijk deel als asielzoeker naar Nederland zijn gekomen, hetgeen wel geldt voor andere nieuwe etnische groepen.³⁶ Verder rekenen wij jeugdigen uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie tot de nieuwe

36 De genoemde landen komen niet voor in de jaarlijkse top tien van nationaliteiten van asielaanvragers vanaf 1995 (Immigratie en Naturalisatiedienst (IND) op www.immigratiedienst.nl), noch is ons uit andere bronnen gebleken dat het hier voor een belangrijk deel om asielmigranten zou gaan.

etnische groepen in plaats van tot de Europeanen, omdat uit deze landen de laatste jaren veel asielmigranten naar Nederland gekomen zijn.³⁷

4.4 Jonge Europeanen in de geregistreerde criminaliteit (HKS)

In deze paragraaf gaan we nader in op jongeren en jongvolwassenen uit de volgende Europese landen, waaruit in 1999 en/of 2000 een groot aantal verdachten afkomstig was (zie hiervoor): Frankrijk, België, Polen, Duitsland, Groot-Brittannië en Italië. Migranten uit deze landen zijn meestal arbeidsmigranten, of (zelf ook gemigreerde) kinderen van arbeidsmigranten (Nicolaas & Sprangers, 2001b).

Voor elk van de genoemde landen is berekend hoe hoog het percentage jonge verdachten binnen de bevolkingsgroep is. Dit is gebeurd door de aantallen verdachten af te zetten tegen de aantallen inwoners in Nederland uit dezelfde leeftijds- en bevolkingsgroep.³⁸ Zowel bij de verdachten als de inwoners gaat het daarbij om de eerste generatie (cf. Van Tilburg & Grapendaal, 2000). Bij de verdachten is alleen gekeken naar verdachten van wie in het HKS geregistreerd staat dat zij in Nederland wonen. Daardoor wijken de gepresenteerde aantallen af van voorgaande tabellen waarin verdachten uit *alle* woonlanden zijn opgenomen. In het geval van de Europese landen is hierbij iets bijzonders aan de hand: de aantallen verdachten uit alle woonlanden zijn grofweg twee tot drie keer zo groot als de aantallen verdachten die in Nederland woonachtig zijn (vergelijk tabel 6 met tabel 12). Dat betekent dat de Europese verdachten die bij de politie als verdachte geregistreerd staan voor een belangrijk deel 'toeristen' zijn.

Het gevonden percentage verdachten binnen elke bevolkingsgroep kan worden vergeleken met het percentage verdachten in de totale bevolking in dezelfde leeftijdsgroep. Uit deze vergelijking volgt of een groep is onder- of oververtegenwoordigd ten opzichte van het gemiddelde. Hierbij moet wel worden bedacht

37 Volgens Snel e.a. (2000) is het aantal in Nederland verblijvende personen uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie tussen 1991 en 1997 sterk toegenomen als gevolg van asielmigratie. In 1991 bevonden zich nog maar zeer weinig Sovjetburgers in Nederland. Wel bevond zich in 1991 al een groep van ruim 13.000 personen met de Joegoslavische nationaliteit in Nederland, grotendeels gastarbeiders en hun gezinnen. Op 1 januari 2000 bedroeg het aantal inwoners uit voormalig Joegoslavië (eerste generatie) echter al 50.416 personen (CBS, 2000).

38 Het CBS rapporteert de cijfers uit de Gemeentelijke Basisadministratie per 1 januari van elk jaar. De omvang van een bevolkingsgroep kan in de loop van een jaar echter fluctueren. Dit geldt zeker voor de omvang van groepen allochtonen van de eerste generatie, die door immigratie en emigratie in de loop van een jaar vrij sterk kan wijzigen. Hiermee is bij de berekeningen rekening gehouden door het aantal verdachten dat in de loop van een bepaald jaar een proces-verbaal heeft gekregen af te zetten tegen het *gemiddelde* van de betreffende leeftijds- en bevolkingsgroep op 1 januari van dat jaar en 1 januari van het daaropvolgende jaar. Hierdoor kunnen de gepresenteerde percentages enigszins afwijken van de percentages die worden gerapporteerd in studies waarin de bevolkingsomvang per 1 januari van het jaar waarin het p.v. is opgemaakt als referentie is gekozen. De CBS-cijfers betreffen alleen bij gemeenten ingeschreven personen. Hoeveel illegalen uit welke geboortelanden zich in Nederland bevinden is onbekend.

dat de berekende percentages (inclusief het gemiddelde) vertekend kunnen zijn door de aanwezigheid van illegalen die bij de politie hebben opgegeven in Nederland te wonen. Deze groepen kunnen wel in de verdachtenregistratie voorkomen, maar zijn niet opgenomen in de Gemeentelijke Basisadministratie (Nicolaas & Sprangers, 2001a).

Tabel 12 laat zien in hoeverre de verschillende geboortelanden zijn onder- of oververtegenwoordigd in de criminaliteitscijfers. Voor zowel 1999 als 2000 zijn in de tabel de volgende gegevens opgenomen:

- het aantal verdachten in HKS dat in het betreffende land is geboren en heeft opgegeven in Nederland te wonen;
- de gemiddelde omvang van de bevolkingsgroep waarvan deze verdachten deel uitmaken in het betreffende jaar (van dezelfde leeftijd, geboren in hetzelfde land, en geregistreerd in de Gemeentelijk Basisadministratie) (bron: CBS);³⁹
- het percentage dat deze verdachten uitmaken van hun leeftijds- en bevolkingsgroep.

Tabel 12: Europese verdachten 12 t/m 24 jaar absoluut en relatief (HKS)

Geboorteland	1999			2000		
	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkingsomvang	% verdachten in bevolkingsgroep	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkingsomvang	% verdachten in bevolkingsgroep
Polen	140	2.740	5,1	125	2.825	4,4
Italië	58	1.310	4,4	52	1.310	4,0
Frankrijk	101	2.390	4,2	97	2.493	3,9
Gr. Brittannië	127	4.088	3,1	151	4.118	3,7
België	133	3.810	3,5	119	3.843	3,1
Duitsland	263	9.398	2,8	213	9.375	2,3
alle landen*	54.776	2.453.792	2,2	53.204	2.465.346	2,2

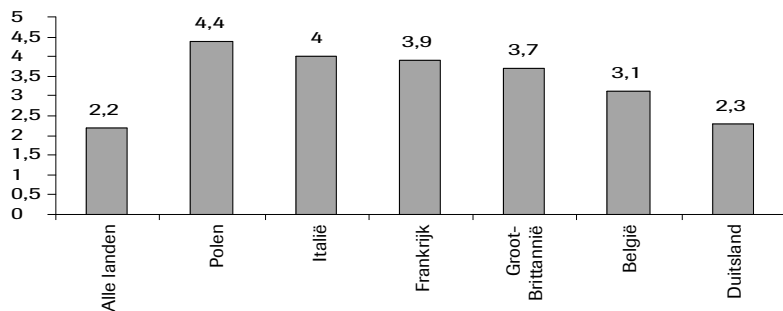
* inclusief Nederland

De volgorde van de landen in de tabel wordt bepaald door het percentage verdachten in het jaar 2000. Onder in de tabel staan de gegevens voor de totale jeugdbevolking (alle geboortelanden bij elkaar, inclusief Nederland). Hieruit blijkt dat gemiddeld 2,2% van alle in Nederland woonachtige 12- tot en met

39 Om verschillende leeftijdscategorieën te kunnen samenstellen hebben we aan het CBS de aantallen personen per leeftijdsgroep gevraagd (bijv. het aantal jongeren dat op 1/1/99 12 jaar oud was, het aantal jongeren dat 13 jaar oud was enz.). Het CBS rondt deze getallen aselekt af op een veelvoud van 5. Het verschil tussen het werkelijke getal en het afgeronde getal ligt daardoor tussen 0 en 4. Wanneer deze afgeronde getallen bij elkaar worden opgeteld om leeftijdscategorieën te vormen (bijv. de categorie 12 tot en met 17 jaar), is het maximale verschil tussen de uitkomst van deze berekening en de eigenlijke uitkomst 4 maal het aantal bij elkaar opgetelde getallen (in het voorbeeld: $4 \times 6 = 24$). Hoe groot deze vertekening echter in werkelijkheid is, is onbekend.

24-jarigen in 1999 en 2000 bij de politie als verdachte is geregistreerd. Om te bepalen of elk van de andere groepen over- of ondervertegenwoordigd is, kunnen de betreffende percentages tegen dit gemiddelde van 2,2 worden afgezet. Figuur 1 geeft de percentages verdachten voor 2000 nog eens weer.

Figuur 1: Percentage 12- t/m 24-jarige Europese verdachten (HKS 2000)

Alle Europese landen zijn in beide jaren oververtegenwoordigd ten opzichte van het gemiddelde.⁴⁰ Dit geldt het sterkst voor Polen en Italië. Het percentage verdachte jonge Polen van de eerste generatie is in 1999 meer dan tweemaal zo hoog als in de totale bevolking, en in 2000 tweemaal zo hoog. Het aandeel verdachten onder jonge Italianen is in 1999 tweemaal zo hoog als de norm. De percentages verdachten uit de andere Europese landen zijn in beide jaren minder dan tweemaal zo hoog als in de totale bevolking.

Het aandeel meisjes en jonge vrouwen onder de Europese verdachten varieert in 1999 van 11% (Groot-Brittannië) tot 31% (Italië) en in 2000 van 10% (België) tot 31% (Italië). Over alle landen heen is het percentage vrouwelijke verdachten ruim 12% (12,6% in 1999 en 12,4% in 2000). In beide jaren wordt Italië voor wat betreft het aandeel meisjes op enige afstand gevolgd door Frankrijk (24% in 1999 en 22% in 2000).

In de tabellen 13 en 14 worden de gegevens van tabel 12 uitgesplitst naar leeftijdscategorie. Ten behoeve van de leesbaarheid is de volgorde van de landen in de tabellen gelijk gehouden.

40 Dit betekent dat andere geboortelanden dan de hier genoemde het gemiddelde 'naar beneden halen'. Uit ander onderzoek blijkt dit in elk geval de geboortelandcategorie Nederland inclusief tweede generatie allochtonen te zijn (Van Tilburg & Grapendaal, 2000). Aangezien in dit onderzoek alleen de gegevens zijn geanalyseerd voor die landen die de grootste absolute aantallen verdachten 'leveren', kunnen geen uitspraken worden gedaan over de over- of ondervertegenwoordiging van verdachten uit landen met kleinere aantallen verdachten in HKS of OBJD.

Tabel 13: Europese verdachten 12 t/m 17 jaar absoluut en relatief (HKS)

Geboorteland	1999			2000		
	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep
Polen	22	820	2,7	20	823	2,4
Italië	20	390	5,1	15	395	3,8
Frankrijk	23	733	3,1	24	748	3,2
Gr. Brittannië	23	1.490	1,5	29	1.508	1,9
België	37	1.198	3,1	29	1.150	2,5
Duitsland	87	3.493	2,5	76	3.438	2,2
alle landen*	19.714	1.112.672	1,8	19.122	1.127.577	1,7

* inclusief Nederland

Tabel 14: Europese verdachten 18 t/m 24 jaar absoluut en relatief (HKS)

Geboorteland	1999			2000		
	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep
Polen	118	1.920	6,1	105	2.003	5,2
Italië	38	920	4,1	37	915	4,0
Frankrijk	78	1.658	4,7	73	1.745	4,2
Gr. Brittannië	104	2.598	4,0	122	2.610	4,7
België	96	2.613	3,7	90	2.693	3,3
Duitsland	176	5.905	3,0	137	5.938	2,3
alle landen*	35.062	1.341.120	2,6	34.082	1.337.769	2,5

* inclusief Nederland

Alle genoemde Europese landen zijn zowel bij de jongeren als de jongvolwassenen in 1999 en 2000 oververtegenwoordigd ten opzichte van het gemiddelde. Uitzonderingen op die regel zijn Britse jongeren in 1999 en Duitse jongvolwassenen in 2000.

Italiaanse jongeren laten in beide jaren de grootste oververtegenwoordiging zien, in beide gevallen van meer dan een factor twee. Bij de jongeren uit de andere landen is de oververtegenwoordiging steeds minder dan een factor twee.

Bij de jongvolwassenen zijn het in beide jaren alleen Polen die een meer dan

tweemaal zo hoog aandeel hebben in de verdachtenpopulatie als de totale bevolking.

4.5 Nieuwe etnische groepen in de geregistreerde criminaliteit (HKS)

In deze paragraaf gaan we nader in op jongeren en jongvolwassenen uit nieuwe etnische groepen, die in 1999 en/of 2000 een relatief groot aantal verdachten leverden (zie hiervoor): voormalig Joegoslavië, Somalië, voormalige Sovjet-Unie, Irak, Iran, Dem. Rep. Congo, Afghanistan, Ethiopië en Eritrea, Angola, China (excl. Hong Kong), Soedan, Sierra Leone.

Het gros van de migratie uit deze landen betreft de laatste jaren asielmigratie en daaraan gerelateerde volgmigratie in het kader van gezinshereniging en -vorming (Nicolaas & Sprangers, 2001b en 2001c). De opmerkingen die in de vorige paragraaf zijn gemaakt over de wijze waarop de berekeningen zijn uitgevoerd, en de mogelijke kanttekeningen daarbij, gelden ook voor de gegevens betreffende de nieuwe etnische groepen. Daar komt voor deze groepen nog bij dat de berekende percentages (inclusief het gemiddelde) niet alleen vertekend kunnen zijn door de aanwezigheid van illegalen, maar ook van asielzoekers die bij de politie hebben opgegeven in Nederland te wonen. Ook zij kunnen wel in de verdachtenregistratie voorkomen, maar zijn veelal niet opgenomen in de Gemeentelijke Basisadministratie (Nicolaas & Sprangers, 2001a).

4.5.1 Over- en ondervertegenwoordiging algemeen

Volgens de hierboven beschreven berekeningswijze is ook voor de nieuwe etnische groepen de over- en ondervertegenwoordiging berekend. De gegevens staan in tabel 15. De volgorde van de landen wordt bepaald door het percentage verdachten in het jaar 2000. Figuur 2 geeft de percentages op basis van HKS 2000 nog eens weer.

In 1999 is het percentage jonge, in Nederland wonende Chinezen dat een proces-verbaal heeft gekregen gelijk aan het gemiddelde percentage van 2,2, terwijl Afghanen in dat jaar licht zijn oververtegenwoordigd. In 2000 zijn zowel Chinese als Afghaanse jeugdigen licht ondervertegenwoordigd ten opzichte van het gemiddelde. Alle andere genoemde landen zijn in beide jaren (sterk) oververtegenwoordigd. De grootste oververtegenwoordiging doet zich in beide jaren voor bij jeugdigen uit de Democratische Republiek Congo en de voormalige Sovjet-Unie. In 1999 staat Angola op de derde plaats, terwijl in 2000 Sierra Leone deze plaats bezet. De afwijking van het gemiddelde is maximaal een factor zes. De gemiddelde bevolkingsomvang is bij alle geboortelands tussen 1999 en 2000 gestegen. Het absolute aantal verdachten is echter niet in alle gevallen omhoog gegaan. Hierdoor is het percentage verdachten per bevolkingsgroep tussen 1999 en 2000 in sommige groepen gestegen en in andere groepen gedaald.

Zoals in de vorige paragraaf is vermeld, is het percentage vrouwelijke verdachten over alle geboortelands heen ruim 12%. Bij de nieuwe etnische groepen varieert

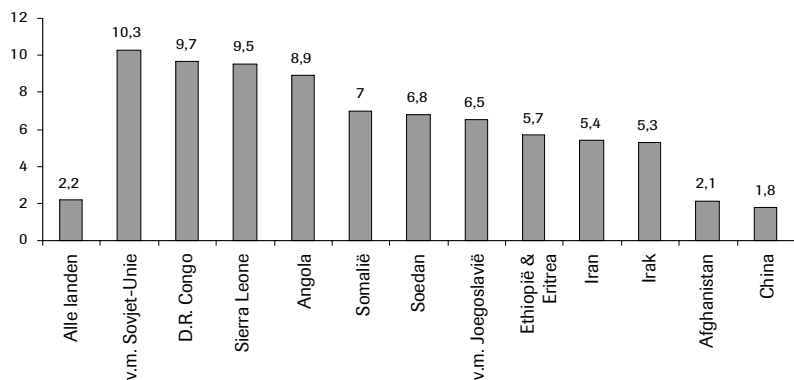
dit percentage in 1999 tussen ruim 5% (Sierra Leone) en 23,5% (Dem. Rep. Congo) en in 2000 tussen 7,5% (Soedan) en 26% (China).

Tabel 15: Verdachten nieuwe etnische groepen 12 t/m 24 jaar absoluut en relatief (HKS)

Geboorteland	1999			2000		
	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep
v.m. SU	350	3.323	10,5	447	4.340	10,3
Dem. Rep. Congo	153	1.148	13,3	130	1.338	9,7
Sierra Leone	56	695	8,1	107	1.123	9,5
Angola	100	1.023	9,8	139	1.565	8,9
Somalië	569	6.900	8,2	505	7.188	7,0
Soedan	59	845	7,0	80	1.173	6,8
v.m. Joegoslavië	728	8.683	8,4	620	9.535	6,5
Ethiopië en Eritrea	106	1.723	6,2	100	1.763	5,7
Iran	221	4.275	5,2	256	4.718	5,4
Irak	290	6.008	4,8	367	6.955	5,3
Afghanistan	112	4.593	2,4	131	6.130	2,1
China	91	4.093	2,2	86	4.785	1,8
alle landen*	54.776	2.453.792	2,2	53.204	2.465.346	2,2

* inclusief Nederland

Figuur 2: Percentage 12- t/m 24-jarige verdachten nieuwe etnische groepen (HKS 2000)

In de tabellen 16 en 17 worden de gegevens uit tabel 15 uitgesplitst naar jongeren en jongvolwassenen.

Tabel 16: Verdachten nieuwe etnische groepen 12 t/m 17 jaar absoluut en relatief (HKS)

Geboorteland	1999			2000		
	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep
v.m. SU	159	1.413	11,3	173	1.918	9,0
D.R. Congo	46	520	8,8	32	578	5,5
Sierra Leone	20	303	6,6	31	488	6,4
Angola	22	493	4,5	68	910	7,5
Somalië	229	3.365	6,8	212	3.508	6,0
Soedan	16	300	5,3	22	325	6,8
v.m. Joegoslavië	220	3.985	5,5	192	4.445	4,3
Ethiopië en Eritrea	36	705	5,1	45	720	6,3
Iran	102	2.575	4,0	109	2.608	4,2
Irak	103	2.993	3,4	149	3.583	4,2
Afghanistan	45	2.450	1,8	53	3.270	1,6
China	47	1.560	3,0	27	1.688	1,6
alle landen*	19.714	1.112.672	1,8	19.122	1.127.577	1,7

* inclusief Nederland

Tabel 17: Verdachten nieuwe etnische groepen 18 t/m 24 jaar absoluut en relatief (HKS)

Geboorteland	1999			2000		
	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep
v.m. SU	191	1.910	10,0	274	2.423	11,3
D.R. Congo	107	628	17,1	98	760	12,9
Sierra Leone	36	393	9,2	76	635	12,0
Angola	78	530	14,7	71	655	10,8
Somalië	340	3.535	9,6	293	3.680	8,0
Soedan	43	545	7,9	58	848	6,8
v.m. Joegoslavië	508	4.698	10,8	428	5.090	8,4
Ethiopië en Eritrea	70	1.018	6,9	55	1.043	5,3
Iran	119	1.700	7,0	147	2.110	7,0
Irak	187	3.015	6,2	218	3.373	6,5
Afghanistan	67	2.143	3,1	78	2.860	2,7
China	44	2.533	1,7	59	3.098	1,9
alle landen*	35.062	1.341.120	2,6	34.082	1.337.769	2,5

* inclusief Nederland

Afgezien van Chinezen in 1999 is in elk van de bevolkingsgroepen in beide jaren het aantal verdachten van 12 tot en met 17 jaar kleiner dan het aantal verdachten van 18 tot en met 24 jaar. Ook de gemiddelde bevolkingsomvang van de jongeren is in de meeste groepen in beide jaren kleiner dan die van de jongvolwassenen. Uitzonderingen op deze regel doen zich voor bij Iran, Irak, Afghanistan en Angola, waar het aantal jongeren in één of beide jaren groter is dan het aantal jongvolwassenen.

Tussen de twee leeftijdsgroepen doen zich vooral overeenkomsten voor wat betreft de landen die in meer of mindere mate oververtegenwoordigd zijn. Voor de jongeren geldt dat in 1999 alleen Afghanen een percentage verdachten hebben dat gelijk is aan het gemiddelde. In 2000 zijn Afghanen en Chinezen van 12 tot en met 17 jaar licht ondervertegenwoordigd. Bij de 18- tot en met 24-jarigen zijn de Chinezen in beide jaren ondervertegenwoordigd ten opzichte van het gemiddelde, en zitten Afghanen daar net boven. Alle andere groepen zijn in beide leeftijdsgroepen en in beide jaren (sterk) oververtegenwoordigd in de verdachten-cijfers.

Bij de jongeren is in beide jaren de voormalige Sovjet-Unie het sterkst oververtegenwoordigd, in 1999 gevolgd door de Democratische Republiek Congo en Somalië, en in 2000 gevolgd door Angola en Soedan. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat het absolute aantal 12- tot en met 17-jarige Soedanese verdachten erg klein is.

Bij de jongvolwassenen is in beide jaren de Democratische Republiek Congo het sterkst oververtegenwoordigd, namelijk met meer dan een factor 5. In 1999 volgen daarop Angola, voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie. In 2000 zijn dat Sierra Leone, de voormalige Sovjet-Unie en Angola.

De middencategorie bestaat zowel bij de jongeren als de jongvolwassenen in 1999 en 2000 uit Ethiopië en Eritrea, Irak en Iran.

4.5.2 Over- en ondervertegenwoordiging jongens/meisjes apart

Hiervoor is de vertegenwoordiging van de eerste generatie jongeren en jongvolwassenen uit diverse bevolkingsgroepen in de verdachtencijfers berekend voor jongens en meisjes samen. Dit is geen probleem zolang het aandeel jongens en meisjes in de verschillende groepen en in de totale groep waarmee wordt vergeleken niet teveel verschilt. Wanneer het aandeel jongens in een bepaalde bevolkingsgroep echter groter is dan in andere groepen, zal deze groep alleen daardoor al hoog scoren ten opzichte van het gemiddelde, ervan uitgaande dat ook in deze groep jongens meer delinquent gedrag vertonen dan meisjes.

In het jaar 2000 bestond de totale in Nederland woonachtige bevolking van 12 tot en met 24 jaar gemiddeld voor 51% uit jongens.⁴¹ Bij de geregistreerde jeugd-bevolking uit de genoemde Europese landen varieert dit percentage tussen 40,5% (Polen) en 55% (Italië). Bij de meeste nieuwe etnische groepen van

41 Berekening op basis van CBS-gegevens.

Tabel 18: Mannelijke verdachten 12 t/m 24 jaar uit nieuwe etnische groepen (HKS)*

Geboorteland	1999			2000		
	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep
v.m. SU	290	1.503	19,3	385	2.040	18,9
D.R. Congo	117	660	17,7	106	758	14,0
Sierra Leone	53	578	9,2	98	925	10,6
Angola	89	748	11,9	123	1.130	10,9
Somalië	522	3.948	13,2	461	4.068	11,3
Soedan	52	633	8,2	74	858	8,6
v.m. Joegoslavië	597	4.448	13,4	496	4.908	10,1
Ethiopië en Eritrea	86	843	10,2	89	863	10,3
Iran	196	2.305	8,5	226	2.545	8,9
Irak	274	3.650	7,5	338	4.170	8,1
Afghanistan	96	2.730	3,5	120	3.620	3,3
China	74	2.183	3,4	64	2.558	2,5
alle landen**	47.863	1.249.203	3,8	46.632	1.255.572	3,7

* De bevolkingsaantallen jongens en meisjes in respectievelijk tabel 18 en tabel 19 tellen niet altijd op tot de bevolkingstotalen in tabel 15. Dit heeft te maken met de aselechte afrondingen door het CBS op veelvouden van vijf.

** inclusief Nederland

dezelfde leeftijd schommelt dit percentage tussen 47 en 60%. Dit zal hooguit een lichte vertekening opleveren. Bij drie geboortelands is echter sprake van een veel groter aandeel jongens in de bevolkingsgroep: Angola (72%), Soedan (73%), Sierra Leone (82%). Om met dit verschil in het aandeel jongens en jongemannen rekening te houden, hebben we ook de percentages verdachten berekend uitgesplitst naar geslacht en vergeleken met het percentage verdachten in de totale bevolking per geslacht. De resultaten staan in de tabellen 18 en 19.

Uit de gegevens blijkt dat het gemiddelde percentage mannelijke verdachten tussen 12 en 24 jaar in 1999 3,8% bedraagt en in 2000 3,7%. Dit is dus een hoger percentage dan het percentage van 2,2 voor de jongens en meisjes samen (zie tabel 15). Voor de meisjes en jonge vrouwen is het gemiddelde percentage verdachten veel lager, namelijk 0,6% in 1999 en 0,5% in 2000. Vergelijking van tabel 18 met tabel 15 leert echter dat het patroon van onder- en oververtegenwoordiging bij de jongens en jongemannen niet veel afwijkt van het patroon dat we eerder vonden bij jongens en meisjes samen. Het patroon bij de meisjes en jonge vrouwen (tabel 19) wijkt iets meer af van het algemene beeld. Zo zijn Irakese meisjes veel minder oververtegenwoordigd dan Irakese jongens en meisjes samen, hetgeen betekent dat de oververtegenwoordiging vooral op het conto van de jongens te schrijven valt. Verder staan meisjes uit de voormalige Sovjet-Unie vergeleken met andere vrouwelijke verdachten niet in de top twee,

Tabel 19: Vrouwelijke verdachten 12 t/m 24 jaar uit nieuwe etnische groepen (HKS)

Geboorteland	1999			2000		
	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep	Verdachten woonland Nederland	Gemiddelde bevolkings-omvang	% verdachten in bevolkings-groep
v.m. SU	60	1.823	3,3	62	2.300	2,7
D.R. Congo	36	488	7,4	24	580	4,1
Sierra Leone	3	118	2,6	9	198	4,6
Angola	11	275	4,0	16	435	3,7
Somalië	47	2.953	1,6	44	3.133	1,4
Soedan	7	213	3,3	6	315	1,9
v.m. Joegoslavië	131	4.228	3,1	124	4.630	2,7
Ethiopië en Eritrea	20	880	2,3	11	900	1,2
Iran	25	1.965	1,3	30	2.173	1,4
Irak	16	2.368	0,7	29	2.788	1,0
Afghanistan	15	1.878	0,8	11	2.513	0,4
China	17	1.903	0,9	22	2.223	1,0
alle landen*	6.912	1.204.589	0,6	6.572	1.209.774	0,5

* inclusief Nederland

maar iets lager. Opvallend is de hoge oververtegenwoordiging van Afrikaanse meisjes en jonge vrouwen in de verdachtencijfers voor meisjes. Meisjes en jonge vrouwen uit islamitische landen zijn het minst oververtegenwoordigd.

Uit deze analyse blijkt dat de oververtegenwoordiging in de criminaliteitscijfers van jongeren en jongvolwassenen uit landen als Angola, Soedan en Sierra Leone ten opzichte van het algemene gemiddelde, niet kan worden verklaard uit het feit dat deze bevolkingsgroepen voor een belangrijk deel uit jongens en jongemannen bestaan. Zowel de jongens als de meisjes uit deze groepen blijken oververtegenwoordigd te zijn in de criminaliteitscijfers, ook als zij alleen worden vergeleken met andere verdachten van hetzelfde geslacht.

4.6 Delicttype (HKS)

Behalve over verdachten en processen-verbaal bevat het HKS ook informatie over de delicten waarvan men wordt verdacht. Er worden negen delicttypen onderscheiden:

- zedendelicten met geweld, bijv. verkrachting, aanranding;
- zedendelicten zonder geweld, bijv. seksuele handelingen met een minderjarige;
- vermogensdelicten met geweld, bijv. diefstal met geweld, afpersing;

- geweldpleging, bijv. mishandeling, dood door schuld;
- vermogensdelicten zonder geweld, bijv. eenvoudige diefstal, diefstal door braak;
- vernieling en delicten tegen de openbare orde, bijv. discriminatie;
- verkeersdelicten, bijv. doorrijden na een ongeval;
- delicten tegen de opiumwet, bijv. handel in drugs;
- overig, waaronder bijv. illegaal wapenbezit.

Voor elk van de bevolkingsgroepen is de verdeling van 'hun' delicten over deze delicttypen bekeken en vergeleken met het delictpatroon van de totale bevolking van 12 tot en met 24 jaar (het gemiddelde patroon). Zo kan per delicttype worden bepaald welke groepen daarin een relatief groot aandeel hebben. Het gaat hierbij om de delicten die worden toegeschreven aan verdachten die in Nederland wonen én verdachten die niet in Nederland wonen, of van wie de woonplaats onbekend is. Omdat iemand van meerdere delicten verdacht kan zijn, zijn de absolute aantallen hoger dan de eerder gepresenteerde absolute aantallen verdachten. Hieronder worden opnieuw eerst de Europese landen besproken en daarna de nieuwe etnische groepen.

4.6.1 *Europese landen*

Zowel bij de delicten van de 12- tot 24-jarige verdachten uit alle landen bij elkaar, als in elk van de Europese groepen, valt in 1999 en 2000 het grootste deel van de delicten in de categorie 'vermogensdelicten zonder geweld' (zie tabel 20 en figuur 3 voor de gegevens over 2000). Het aandeel vermogensdelicten in het totaal van delicten waarvan Polen en Italianen worden verdacht is in beide jaren wel duidelijk hoger dan in het patroon van alle geboortelanden samen, maar toch nog minder dan tweemaal het gemiddelde. Het percentage zedendelicten is net als in de totale groep ook bij de meeste apart bekeken Europese groepen steeds (zeer) klein. Bovendien is ook het absoluut aantal zedendelicten beperkt. De andere delicten liggen in het algemeen tussen de twee uitersten van zedendelicten en vermogensdelicten zonder geweld in. Jeugdigen geboren in Frankrijk, België en Duitsland zijn zowel in 1999 als 2000 sterk oververtegenwoordigd bij opiumdelicten. De oververtegenwoordiging van deze groepen varieert van vijf tot acht maal de norm. Zoals eerder opgemerkt, gaat het hier waarschijnlijk grotendeels om delicten van *niet* in Nederland woonachtige drugstoeristen. Het delictpatroon van Britten vertoont weinig bijzonderheden, behalve dat hun aandeel verkeersdelicten in beide jaren groter is dan gemiddeld. Alle groepen zijn ondervertegenwoordigd bij geweldpleging en vermogensdelicten met geweld.

Omdat het aantal delicten van de 18- tot en met 24-jarigen groter is dan van de 12- tot en met 17-jarigen worden de hierboven gepresenteerde delictpatronen het sterkst bepaald door de delictpatronen van jongvolwassenen. Bij vergelijking van de delictpatronen van jongeren en jongvolwassenen blijkt dat in beide jaren

jongere Italianen zijn oververtegenwoordigd bij vermogen met geweld, terwijl jongvolwassen Italianen daar ondervertegenwoordigd zijn. Een vergelijkbare situatie doet zich voor bij Belgen ten aanzien van de categorie vermogensdelicten zonder geweld. De omgekeerde situatie, dus oververtegenwoordiging bij de oudere groep en ondervertegenwoordiging bij de jongere groep, is onder meer aan de orde bij Duitsers, bij de delictcategorie 'overig'. Zowel jongere als jongvolwassen Fransen, Belgen en Duitsers hebben een relatief groot aandeel opium-wetdelicten.

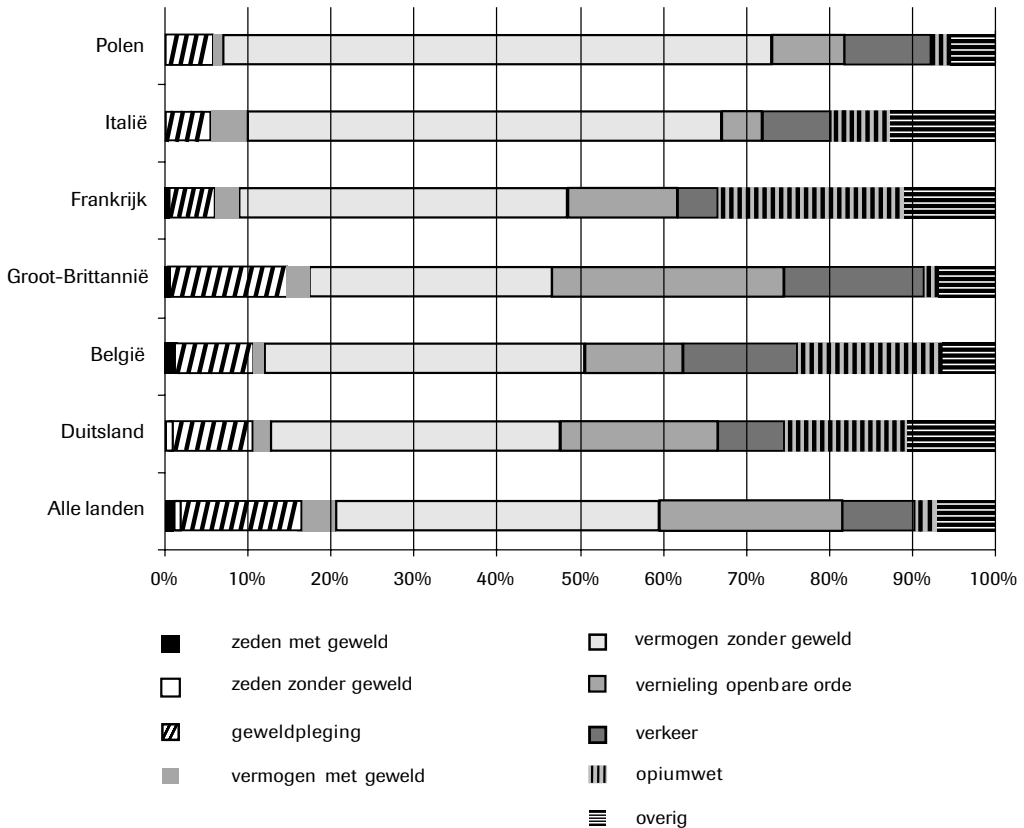
Tabel 20: Delictpatroon 12- t/m 24-jarigen uit Europese landen (HKS 2000)
(%)

Geboorteland	Aantal delicten	Zeden met geweld	Zeden zonder geweld	Geweld-pleging	Vermogen met geweld	Vermogen zonder geweld	Vernieling openbare orde	Verkeer	Opium-wet	Overig	Totaal
Polen	476	0,0	0,0	6,1	1,3	66,0	8,6	10,3	2,5	5,3	100*
Italië	158	0,0	0,0	5,7	4,4	57,0	5,1	8,2	7,0	12,7	100*
Frankrijk	509	0,4	0,2	5,7	2,8	39,5	13,2	4,9	22,4	11,0	100*
Groot-Brittannië	382	0,3	0,3	14,1	2,9	29,1	28,0	16,8	1,6	7,1	100*
België	557	0,9	0,2	9,7	1,3	38,4	11,8	13,8	17,4	6,5	100
Duitsland	974	0,0	0,6	10,0	2,1	34,8	19,1	7,8	14,7	11,0	100*
alle landen**	114.568	0,8	0,7	14,4	4,6	38,9	21,9	8,9	2,6	7,3	100*

* telt niet tot exact 100 op als gevolg van afronding

** inclusief Nederland

Figuur 3: Delictpatroon 12- t/m 24-jarigen uit Europese landen (HKS 2000)
(%)

4.6.2 Nieuwe etnische groepen

In tabel 21 wordt een overzicht gegeven van de delictpatronen van verdachten uit nieuwe etnische groepen in 2000 (zie ook figuur 4). Daarbij moet worden opgemerkt dat het totaal aantal delicten dat wordt toegeschreven aan verdachten uit bepaalde geboortelanden, met name Sierra Leone, China en Soedan, vrij klein is. Bij het beoordelen van de verschillende percentages in de tabel moet dan ook worden bedacht dat het absolute aantal delicten waar het in elke delict-categorie om gaat heel beperkt kan zijn.

Net als bij de Europese landen valt het grootste deel van de delicten waarvan jeugdigen uit nieuwe etnische groepen worden verdacht in de categorie 'vermogensdelicten zonder geweld'. Dit geldt voor elke genoemde bevolkingsgroep apart, en zowel in 1999 als in 2000 (m.u.v. de delicten van Afghanen in 1999).

In veel van de onderscheiden groepen is het aandeel van deze vermogensdelicten in het totaal aantal delicten per bevolkingsgroep wel iets hoger dan in

Tabel 21: Delictpatroon 12- t/m 24-jarigen uit nieuwe etnische groepen (HKS 2000) (%)

Geboorteland	Aantal delicten	Zeden met geweld	Zeden zonder geweld	Geweld-pleging	Vermogen met geweld	Vermogen zonder geweld	Vernieling openbare orde	Verkeer	Opium-wet	Overig	Totaal
v.m. SU	1.126	0,2	0,0	4,5	2,9	74,3	4,5	3,4	3,9	6,2	100*
D.R. Congo	234	0,4	0,0	17,1	7,7	46,6	15,0	4,3	0,4	8,5	100
Sierra Leone	219	1,8	0,5	21,5	1,8	37,9	13,2	7,3	0,9	15,1	100
Angola	254	1,6	0,0	20,9	4,7	41,7	10,6	10,6	1,6	8,3	100
Somalië	1.258	0,6	1,0	15,4	6,0	51,9	14,2	2,9	0,8	7,1	100*
Soedan	150	0,0	0,7	12,0	4,0	46,7	12,0	2,7	5,3	16,7	100*
v.m. Joegoslavië	1.469	0,8	0,0	9,9	2,6	63,7	11,4	4,9	0,9	5,9	100*
Ethiopië & Eritrea	205	1,5	0,5	13,7	12,7	38,5	14,1	7,3	1,0	10,7	100
Iran	504	1,2	0,6	18,7	6,7	39,5	19,0	4,6	2,8	6,9	100
Irak	672	2,7	1,0	25,1	6,0	37,6	18,0	2,2	0,7	6,5	100*
Afghanistan	191	5,8	4,2	23,0	1,0	33,5	17,3	7,3	0,0	7,9	100
China	126	0,0	0,0	24,6	7,1	38,9	5,6	10,3	0,8	12,7	100
alle landen**	114.568	0,8	0,7	14,4	4,6	38,9	21,9	8,9	2,6	7,3	100*

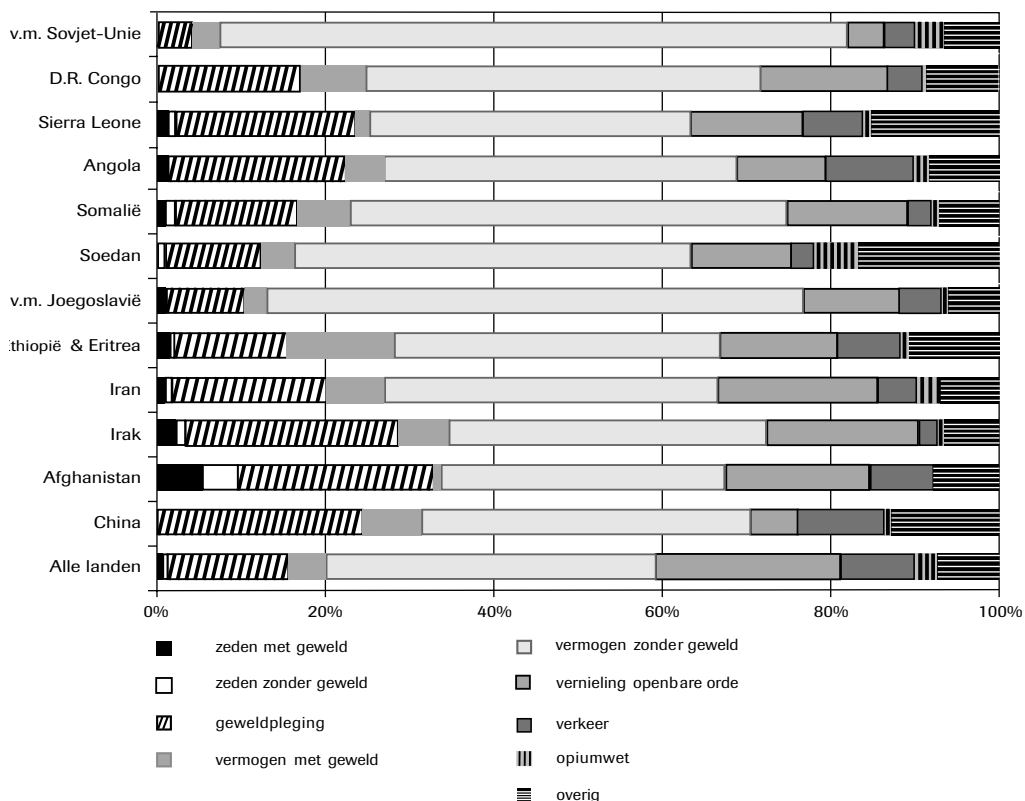
* telt niet tot exact 100 op als gevolg van afronding

** inclusief Nederland

het gemiddelde delictpatroon van alle geboortelanden bij elkaar. Daarbij vallen in beide jaren vooral jongeren uit de voormalige Sovjet-Unie en voormalig Joegoslavië op. Het aandeel vermogensdelicten in het totaal van hun delicten is steeds minder dan tweemaal het gemiddelde. Ook voor de nieuwe etnische groepen geldt dat het percentage zedendelicten bij de meeste apart bekeken bevolkingsgroepen (zeer) klein is en dat het absoluut aantal delicten minimaal is.

Jongeren uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie vallen niet op bij andere delicttypen dan vermogensdelicten zonder geweld. Binnen de delicten van 12- tot en met 24-jarigen uit de andere nieuwe etnische groepen, met uitzondering van Soedan, is in 1999, 2000 of beide jaren sprake van een (iets) hoger percentage geweldsdelicten (al dan niet in het kader van een vermogensdelict) dan het gemiddelde. De afwijking blijft echter beperkt: het percentage geweldsdelicten binnen het totaal aantal delicten per groep is nergens tweemaal zo hoog als dat bij de verdachten uit alle landen samen. De enige uitzondering hierop in beide jaren is Ethiopië en Eritrea in de categorie 'vermogensdelicten met geweld' (meer dan tweemaal het gemiddelde). Opvallend hierbij is dat uit deze groep in 1999 slechts vijf minderjarigen verdacht blijken te zijn geweest van 27 vermogen met geweld. Sierra Leone en Soedan zijn in beide jaren oververtegenwoordigd bij de 'overige delicten' (meer dan tweemaal het gemiddelde).

Figuur 4: Delictpatroon 12- t/m 24-jarigen uit nieuwe etnische groepen (HKS 2000) (%)

Er zijn ook delicttypen die in het totaal van de delicten in elke onderzochte groep minder vaak dan gemiddeld voorkomen. Daarbij valt het volgende het meest op (zedenzaken buiten beschouwing gelaten). Het aandeel 'geweldpleging' bij jongeren uit de voormalige Sovjet-Unie is relatief laag. 'Vermogensdelicten met geweld' betreft relatief slechts een klein deel van de delicten van Afghanen en Sierra Leonezen. De meeste groepen zijn ondervertegenwoordigd bij 'vernieling en openbare orde', 'verkeers-' en 'opium'-delicten. Het delictpatroon van Iraniërs komt het dichtst bij dat van de totale jeugdbevolking.

Bij nadere analyse van de delictpatronen behorende bij jongeren en jongvolwassenen valt het volgende het meest op waar het gaat om oververtegenwoordiging (zedenzaken buiten beschouwing gelaten). De oververtegenwoordiging van Soedan bij 'overige' delicten is in beide jaren in de jongere leeftijdsgroep nog sterker dan in de oudere leeftijdsgroep. In beide jaren is het aandeel 'geweldpleging' van 12- tot en met 17-jarige Sierra Leonezen meer dan tweemaal het gemiddelde. Soedanese jeugdigen vallen in het jaar 2000 op door een (forse) oververtegenwoordiging van opiumdelicten bij 12- tot en met 17-jarigen.

4.7 Afdoeningen (OBJD)

Een andere indicator voor de ernst van het criminaliteitsprobleem in diverse bevolkingsgroepen wordt gevormd door de wijzen waarop het Openbaar Ministerie en/of de rechter de zaken van verdachten uit deze bevolkingsgroepen afdoen. Deze gegevens zijn terug te vinden in de hiervoor besproken OBJD. Opnieuw geldt de waarschuwing dat niet zonder meer kan worden gesteld dat de processen-verbaal in het HKS op een later tijdstip één op één kunnen worden teruggevonden als zaken in de OBJD. Wel kan worden nagegaan of op grond van de OBJD dezelfde bevolkingsgroepen als zorgwekkend naar voren komen als op grond van het HKS het geval is.

De afdoeningen in de OBJD zijn ten behoeve van dit onderzoek als volgt gecategoriseerd (bij zaken waar meerdere straffen zijn gegeven vond de indeling plaats op basis van de zwaarst opgelegde straf) (zie ook Bol & Ter Horst-Van Breukelen, 2001; Van der Heide & Groen, 2001; Wang & Aten, 2001):

- 1 OM sepot: het OM seponereert de zaak en brengt deze niet voor de rechter;
- 2 OM transactie: het OM brengt de zaak niet voor de rechter maar draagt de verdachte op om bijvoorbeeld een geldsom te betalen of een taakstraf uit te voeren;
- 3 OM voeging: dit is feitelijk geen afdoening, de zaak wordt samengevoegd met een andere zaak;⁴²
- 4 ZM vrijspraak: het OM heeft de zaak voor de rechter gebracht, en deze heeft de verdachte vrijgesproken;
- 5 ZM geen vervolging: de zaak is voor de rechter gebracht maar om technische redenen niet beoordeeld;
- 6 ZM straf, geen vrijheidsbeneming: hieronder vallen onder meer de geldboete en de taakstraf;
- 7 ZM vrijheidsbeneming: dit betreft de onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen en de vrijheidsbenemende maatregel zoals TBS en Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ).

Eerder is vermeld dat in 1999 in totaal 223.749 zaken zijn opgenomen in de OBJD. Dit betreft zaken van verdachten van alle leeftijden. Hiervan was in januari 2002 49,9% afgedaan door het OM en 43,6% afgedaan door de rechter (ZM). De resterende zaken (6,6%) waren in januari 2002 nog niet afgedaan. Van de zaken die door het OM zijn afgedaan is 27% geseponeerd (bijna 30.000 zaken). Bij 54% (ruim 60.000 zaken) is overgegaan tot een transactie, terwijl ruim 20.000 OM-zaken (19%) zijn gevoegd.

42 Voegingen worden in de OBJD (zoals gebruikelijk) bij OM-zaken geteld, maar strikt genomen zijn dit (gedeeltelijk) ZM-zaken. Ze worden immers gevoegd bij zaken die door de rechter worden afgedaan.

In tabel 22 staan de 'afdoeningsprofielen' van de zaken behorende bij 12- tot en met 24-jarigen geboren in de genoemde *Europese landen*. Hieruit is af te lezen hoeveel procent van de zaken van bijvoorbeeld Fransen is geseponeerd door het OM, is afgedaan met een OM-transactie enz. Onder in de tabel staat het afdoeningsprofiel van de zaken van 12- tot en met 24-jarigen uit alle geboortelanden. Dit is het gemiddelde afdoeningsprofiel waartegen de andere profielen kunnen worden afgezet.

Tabel 22: Afdoeningen zaken 12- t/m 24-jarigen uit Europese landen (OBJD 1999)

Afdoening op niveau van:		Openbaar Ministerie			Zittende Magistratuur			
Geboorteland	Aantal zaken	Sepot	Transactie	Voeging	Vrijspraak	Geen vervolging	Straf, geen vrijheidsbeneming	Vrijheidsbeneming
Polen	271	14,8	24,7	4,8	1,1	0,4	35,1	19,2
Italië	94	18,1	37,2	2,1	0,0	0,0	28,7	13,8
Frankrijk	415	11,3	45,1	8,9	0,0	0,0	16,6	18,1
Groot-Brittannië	240	15,8	26,3	7,9	0,0	0,4	30,0	19,6
België	526	12,2	51,1	7,4	0,8	0,4	20,2	8,0
Duitsland	877	9,8	56,0	5,0	0,5	0,2	23,9	4,6
alle landen*	66.779	16,6	28,5	11,3	1,1	0,1	31,6	10,7

* inclusief Nederland

Bij de vergelijking tussen het gemiddelde afdoeningsprofiel en dat van jonge Europeanen valt een aantal zaken op. Meer dan de helft van de zaken van Duitsers (56%) en van Belgen (51%) is afgedaan met een OM-transactie, tegen 28,5% van de zaken van de totale jeugdbevolking (alle geboortelanden, inclusief Nederland). Verder wordt 20% van de Britse en 19% van de Poolse zaken afgedaan met een vrijheidsstraf, terwijl dit bij alle landen samen in 11% van de zaken het geval is. In de andere afdoeningscategorieën is bij alle geboortelanden alleen sprake van een lichte afwijking van het gemiddelde. Dit kan zowel een lichte onder- als een lichte oververtegenwoordiging zijn. 'ZM geen vervolging' komt bij alle genoemde geboortelanden en bij alle landen samen zeer weinig voor.

Bekijken we de afdoeningsprofielen voor jongeren en jongvolwassenen apart, dan blijkt dat vooral 18- tot en met 24-jarige Polen oververtegenwoordigd zijn bij de vrijheidsstraffen. Dit laatste geldt nog iets sterker voor jongvolwassen Britten.

Tabel 23 geeft het afdoeningsprofiel voor zaken van jeugdigen uit *nieuwe etnische groepen*. Hierbij geldt nog sterker dan bij de delictpatronen dat het

absolute aantal zaken bij jeugdigen uit Soedan, Sierra Leone en China dusdanig klein is dat de percentages in de tabel soms naar heel kleine aantallen zaken verwijzen.

Bij de nieuwe etnische groepen vallen enkele groepen op in de categorie ZM vrijspraak, namelijk Irak en Soedan. Zaken van jeugdigen uit deze landen leiden naar verhouding veel vaker tot vrijspraak dan in de totale groep. Dit betreft 10 Irakese zaken en slechts 4 Soedanese zaken. Ook de percentages zaken van 18- tot en met 24-jarige Irakezen, Chinezen, Iraniërs, Ethiopiërs en Eritreërs en Soedanezen waarop vrijspraak volgt zijn (veel) hoger dan het percentage vrijspraak in de zaken van jongvolwassenen uit alle geboortelanden samen (niet in de tabel). Het maximale percentage vrijgesproken zaken bedraagt echter 6,3% (bij zaken van Soedanese jongvolwassenen) en het aantal zaken van jongvolwassenen dat het betreft varieert van 2 tot 9 per bevolkingsgroep.

Een ander opmerkelijk punt is dat relatief veel zaken van (vooral jongvolwassen) Afghanen worden geseponneerd. Bij de Soedanese zaken van 12- tot en met 17-jarigen is het aandeel septs 2,5 keer zo groot is als in de totale groep (n=10). In de andere afdoeningscategorieën (afgezien van voeging) is bij alle nieuwe etnische groepen alleen sprake van een lichte afwijking van het gemiddelde. Wel is het percentage vrijheidsbenemingen bij zaken van jongere migranten uit voormalig Joegoslavië bijna tweemaal zo groot als in de totale groep, en is het aandeel OM-transacties bij zaken van jongvolwassen Chinezen relatief hoog.

Tabel 23: Afdoeningen zaken 12- t/m 24-jarigen nieuwe etnische groepen (OBJD 1999)

Afdoening op niveau van:		Openbaar Ministerie			Zittende Magistratuur			
Geboorteland	Aantal zaken	Sepot	Transactie	Voeging	Vrijspraak	Geen vervol- ging	Straf, geen vrijheids- beneming	Vrijheids- beneming
v.m. SU	531	19,0	19,4	11,9	0,4	0,0	35,0	14,3
D.R. Congo	170	14,7	13,5	13,5	1,2	0,0	44,1	12,9
Sierra Leone	73	17,8	41,1	1,4	1,4	0,0	26,0	12,3
Angola	150	15,3	18,7	16,0	2,0	0,0	40,7	7,3
Somalië	725	19,3	10,5	21,0	1,0	0,0	33,7	14,6
Soedan	67	25,4	17,9	6,0	6,0	0,0	31,3	13,4
v.m. Joegoslavië	978	19,9	15,3	10,3	1,3	0,0	34,5	18,6
Ethiopië en Eritrea	127	15,7	11,0	11,8	1,6	0,0	44,1	15,7
Iran	266	22,6	23,3	12,0	1,9	0,8	29,3	10,2
Irak	314	23,9	17,8	9,6	3,2	0,0	33,8	11,8
Afghanistan	122	30,3	27,9	4,9	0,8	0,0	29,5	6,6
China	104	16,3	45,2	2,9	1,9	0,0	24,0	9,6
alle landen*	66.779	16,6	28,5	11,3	1,1	0,1	31,6	10,7

* inclusief Nederland

4.8 Samenvatting en conclusie

Het percentage verdachten (alle leeftijden) geboren in een ander land dan Nederland of de 'grote vier', is in 1999 en 2000 15% op het niveau van de politie en in 1999 16% op het niveau van het Openbaar Ministerie. Bij 12- tot en met 24-jarigen is dit percentage 14% respectievelijk bijna 15%. Dit betreft dus ongeveer eenzevende deel van de jonge, in Nederland geregistreerde verdachten (12 tot en met 24 jaar). Voormalig Joegoslavië, Duitsland en Somalië leveren in 1999 de meeste verdachten in HKS en OBJD, terwijl de voormalige Sovjet-Unie in HKS 2000 op de tweede plaats komt.

De bestudeerde Europese landen zijn zowel in 1999 als in 2000 oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers. In 2000 was het percentage verdachten in deze groepen maximaal tweemaal zo groot als gemiddeld. Bij de jongeren hebben Italianen een aandeel in de verdachtenpopulatie dat meer dan tweemaal zo groot is als gemiddeld. Bij de jongvolwassenen zijn het Polen die een meer dan tweemaal zo hoog aandeel hebben in de verdachtenpopulatie als gemiddeld, terwijl de andere landen daaronder zitten. Opvallend is dat bijna eenderde van de Italiaanse verdachten van 12 tot en met 24 jaar bestaat uit meisjes en jonge vrouwen.

De jeugdigen uit nieuwe etnische groepen vallen voor wat betreft hun (over)vertegenwoordiging uiteen in twee groepen: Chinezen en Afghanen enerzijds en de andere groepen anderzijds. Het percentage 12- tot en met 24-jarige Chinese en Afgaanse verdachten is in 1999 gelijk respectievelijk iets hoger dan het gemiddelde. In 2000 zijn beide groepen licht ondervertegenwoordigd. Alle andere groepen zijn in 1999 en 2000 oververtegenwoordigd. Dit betreft (in aflopende volgorde) de voormalige Sovjet-Unie, de Democratische Republiek Congo, Sierra Leone, Angola, Somalië, Soedan, voormalig Joegoslavië, Ethiopië en Eritrea, Iran en Irak. Het percentage 12- tot en met 24-jarige verdachten geboren in deze landen, is in 2000 ruim tweemaal tot bijna vijfmaal zo hoog als gemiddeld. De oververtegenwoordiging is het sterkst bij jeugdigen uit de voormalige Sovjet-Unie (vooral bij jongeren) en uit de Democratische Republiek Congo (vooral bij jongvolwassenen). Ook de oververtegenwoordiging van andere Afrikaanse landen is groot. De middencategorie bestaat in beide leeftijdsgroepen uit Ethiopië en Eritrea, Irak en Iran.

De oververtegenwoordiging in de criminaliteitscijfers van groepen die in Nederland voor een groot deel uit jongens en jongemannen bestaan, verdwijnt niet als voor geslacht wordt gecontroleerd. Wel blijkt dat Irakese meisjes en meisjes uit de voormalige Sovjet-Unie een kleinere oververtegenwoordiging laten zien dan hun mannelijke landgenoten. Afrikaanse meisjes en jonge vrouwen zijn daarentegen sterk oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers voor meisjes, terwijl meisjes uit islamitische landen het minst sterk vertegenwoordigd zijn. Het delictpatroon van jonge verdachten uit Europese landen en uit nieuwe etnische groepen vertoont een aantal belangrijke overeenkomsten met het delictpatroon van jonge verdachten uit alle geboortelanden bij elkaar. Ten eerste is binnen het totaal aantal delicten van elke groep het percentage vermogens-

delicten zonder geweld het grootst. Ten tweede is het percentage en het absolute aantal zedendelicten steeds zeer klein. De andere delicttypen liggen daartussenin.

Bij de Europese landen is het aandeel vermogensdelicten bij Polen en Italianen bovengemiddeld en zijn jeugdigen geboren in Frankrijk, België en Duitsland sterk oververtegenwoordigd bij opiumdelicten. Dit zijn waarschijnlijk grotendeels delicten van *niet* in Nederland wonende drugstoeristen. Bij de nieuwe etnische groepen springen jeugdigen uit de voormalige Sovjet-Unie en voormalig Joegoslavië in het oog door een relatief hoog percentage vermogensdelicten zonder geweld. Terwijl de Europese groepen zijn ondervertegenwoordigd bij geweldpleging en vermogensdelicten met geweld is het percentage van deze delicten bij veel nieuwe etnische groepen (iets) hoger dan gemiddeld.

De meeste nieuwe etnische groepen zijn ondervertegenwoordigd bij 'vernietiging en openbare orde', 'verkeers-' en 'opium'-delicten.

De afdoeningsprofielen laten bij de Europese landen en de nieuwe etnische groepen een beperkt aantal afwijkingen van het gemiddelde patroon zien. Bij Duitsers en Belgen valt het grote aandeel OM-transacties op, en bij jongvolwassen Britten en Polen het relatief grote aandeel vrijheidsstraffen. Bij de nieuwe etnische groepen vallen enkele groepen op die relatief vaak vrijspraak of sepot hebben gekregen, maar de aantallen zaken die het betreft zijn steeds heel gering. Ook zijn de redenen voor deze sepots ons onbekend. We kunnen op basis hiervan dan ook geen duidelijke conclusie trekken ten aanzien van de vraag of jeugdigen uit deze groepen vaker onterecht worden aangehouden dan jeugdigen uit andere groepen.

Eerder in dit hoofdstuk is gebleken dat een groot deel van de verdachten uit Europese landen *niet* in Nederland woont. Hierdoor zijn zij voor preventiebeleid van de Nederlandse overheid moeilijk te bereiken. Wel moet worden opgemerkt dat met name 'toeristen' uit de Europese landen een zeker beslag leggen op de Nederlandse politie- en justitiecapaciteit. In de grenssteden blijken zij voor veel drugsoverlast te zorgen (zie bijv. Snippe & Bieleman, 2002).

Een ander deel van de Europese verdachten woont wel in Nederland. Zij zijn echter in veel mindere mate oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers dan jonge verdachten uit nieuwe etnische groepen (afgezien van jongeren uit Afghanistan en China). Daarom concentreren we ons in het vervolg van dit rapport op jeugdigen uit nieuwe etnische groepen.

5 Ervaringen van professionals

5.1 Inleiding

We hebben in het vorige hoofdstuk gezien dat het percentage verdachten onder jonge Chinezen en Afghanen duidelijk lager ligt dan het percentage verdachten uit andere zogenoemde nieuwe etnische groepen. In dit hoofdstuk bespreken we de ervaringen van praktijkmensen met criminaliteit en ander probleemgedrag in deze groepen en hun visie op de mogelijke achtergronden daarvan.

Zoals in hoofdstuk 3 is beschreven, hebben wij tien focusgroepbijeenkomsten gehouden, waarbij mensen uit verschillende beroepssectoren aan het woord werden gelaten over hun ervaringen met jeugdigen uit nieuwe etnische groepen. In eerste instantie vroegen wij de deelnemers of zij op basis van hun praktijkervaringen enig zicht hadden op de criminaliteit⁴³ gepleegd door jonge migranten uit de betreffende groepen die in Nederland verblijven. Vervolgens werd aan hen gevraagd welke groepen in hun ogen de meeste problemen in verband met criminaliteit opleveren. Ook gingen we na of zij op grond van hun praktijkervaringen groepen jeugdigen konden aanduiden die zich in hun ogen zelden inlaten met criminaliteit. Nadat aan de professionals de kans was geboden om aan te geven waar zich volgens hen problemen voordoen, presenteerden we enkele van de criminaliteitscijfers waarover in de vorige hoofdstukken verslag is gedaan.⁴⁴ De deelnemers kregen vervolgens de gelegenheid om hierop te reageren. Voorts werd gekeken in hoeverre zij op basis van hun praktijkervaringen iets konden zeggen over de achtergronden van de jongeren uit nieuwe etnische groepen die een probleem van criminaliteit opleveren: in hoeverre is er volgens de betrokkenen sprake van 'risicofactoren' waardoor sommigen een grotere kans lopen om in de criminaliteit terecht te komen dan anderen? Ook werd gekeken of de deelnemers bepaalde 'protectieve factoren' konden aandragen die mogelijk zouden kunnen voorkomen dat deze jeugdigen in de criminaliteit terechtkomen. In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van de focusgroepbijeenkomsten.⁴⁵

5.2 Jeugdcriminaliteit bij nieuwe etnische groepen: een probleem?

Over het algemeen blijken de deelnemers weinig zicht te hebben op de aard en omvang van de criminaliteit onder jeugdigen uit nieuwe etnische groepen (inclusief alleenstaande minderjarige asielzoekers, AMAs). Volgens de professionals valt moeilijk te kwantificeren hoe groot het probleem is, aangezien de meeste organisaties geen criminaliteitscijfers bijhouden. Zij hebben wel een indruk van de problemen van deze jeugdigen in de regio en in de organisatie waarin zij zelf werkzaam zijn, maar er is niemand die een goed beeld heeft van

43 Bij de vragen naar praktijkervaringen is criminaliteit zo breed mogelijk omschreven. Daardoor hebben de professionals bijvoorbeeld ook opmerkingen gemaakt over overtredingen als zwartrijden.

44 Door de beperkte tijd werd enkel een deel van tabel 15 (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4.5.1) gepresenteerd.

45 Gezien de aard van de focusgroepbijeenkomsten is het niet mogelijk om aan te geven hoeveel mensen precies een bepaalde mening waren toegedaan. Daarom ligt bij de bespreking van de resultaten de nadruk op de variatie in de antwoorden en niet op de kwantitatieve verhoudingen.

de landelijke situatie. Er zijn wel aanwijzingen en vermoedens dat een deel van deze jeugdigen met criminaliteit in aanraking komt. De algemene indruk is echter dat criminaliteit onder jeugdigen uit nieuwe etnische groepen qua aard en omvang een beperkt probleem is. Velen geven aan het opmerkelijk te vinden dat er (naar hun idee) zo weinig van deze jeugdigen in de criminaliteit terecht komen, vooral wanneer men rekening houdt met hun achtergronden en de omstandigheden waarin zij vervolgens in Nederland terecht zijn gekomen. Professionals die met AMA's en/of ex-AMA's werken, maken zich wel zorgen dat deze jeugdigen in de toekomst in de criminaliteit zullen belanden, als gevolg van het verscherpte toelatings- en terugkeerbeleid voor deze groep.⁴⁶ Hieronder gaan we in op de visies van de deelnemers uit de verschillende beroepsgroepen.

Onderwijsmedewerkers zeggen over het algemeen dat zij weinig met criminaliteit van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen te maken krijgen. Wel geven zij aan te worden geconfronteerd met normoverschrijdend gedrag van deze jeugdigen. Zij brengen tijdens de gesprekken naar voren dat zich bij sommigen gedragsproblemen voordoen, hetgeen zij niet meteen associëren met criminaliteit. Het gaat daarbij vaak om conflicten over omgangsregels, jeugdigen die zich moeilijk laten corrigeren, spijbelen et cetera. Voor het overige doen zich volgens deze professionals echter weinig problemen voor.

Professionals die zich bezighouden met *welzijnswerk, psychosociale hulpverlening en ondersteuning van vluchtelingen en migranten in het algemeen* geven meestal aan dat er, voor zover zij daar zicht op hebben, weinig redenen zijn om aan te nemen dat er zich onder deze groep problemen in verband met criminaliteit voordoen. Vooral onder AMA's zou criminaliteit betrekkelijk weinig voorkomen. Wel wijzen sommigen erop dat er gezinnen zijn die met problemen kampen, die kunnen leiden tot ontsparing van de kinderen (zie ook hierna).

'Het is mijn ervaring dat die gezinnen vaak ontwricht zijn, dat de ouders getraumatiseerd zijn door het oorlogsverleden. Ook is er soms een groot verschil in cultuur, er is sprake van een verlies van status van de ouders en daardoor ook van gezag over de kinderen. Soms zijn jeugdigen door de vlucht te zelfstandig geworden, en zijn een overlevingsmentaliteit gaan kweken, die niet meer binnen het gezin past, en dat botst binnen het gezin.' [medewerker Vluchtelingenwerk]

Justitiële functionarissen (onder andere werkzaam bij de politie en de Raad voor de Kinderbescherming) en *functionarissen in de vreemdelingenketen* (vreemdelingenpolitie en IND) hebben wel aanwijzingen voor betrokkenheid van een deel van de jeugdigen bij criminaliteit, maar hebben geen duidelijk beeld van de omvang van het probleem. Velen spreken over 'verborgen problemen' waar ze

⁴⁶ Zie de AMA-beleidsbrief van de Staatssecretaris van Justitie van 1 mei 2001 (TK 2000-2001, 27 062 nr. 14) en het antwoord van de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie op kamervragen dd. 4/11/02.

wel signalen van krijgen, maar geen zicht op hebben. Er wordt ook gesproken over 'golfbewegingen' in de criminaliteit, waar vanuit de instanties waar zij deel van uitmaken niet altijd snel en adequaat op gereageerd kan worden.

AMA-begeleiders laten verschillende geluiden horen. Medewerkers van Nidos, de landelijke voogdij-instelling voor AMA's, hebben weinig signalen over criminaliteit. Dit geldt ook voor professionals van Stichting Valentijn, die zich bezighouden met de eerste opvang van jonge AMA's en kindgezinnen⁴⁷ die in Nederland asiel hebben aangevraagd. Dit heeft volgens hen vooral te maken met de jonge leeftijd van deze AMA's en hun nog korte verblijfsduur in Nederland. Oudere AMA's worden na de eerste opvang veelal ondergebracht in een kleine wooneenheid (KWE),⁴⁸ maar sommigen verblijven samen met volwassen asielzoekers in een Asielzoekerscentrum (AZC). Sommige deelnemers hebben de indruk dat er zich met AMA's die in kleine wooneenheden (KWE's) zijn ondergebracht veel minder criminaliteitsproblemen voordoen dan met AMA's die in AZC's terechtkomen.⁴⁹ Volgens een deel van de begeleiders van AMA's in de KWE's is daar inderdaad zelden sprake van enige vorm van criminaliteit. Hoogstens worden er volgens hen af en toe diefstallen gepleegd en is er sprake van zwartrijden in het openbaar vervoer. Anderen geven echter aan dat zij regelmatig signalen krijgen van criminaliteit van deze jongeren, zoals inbraak in de KWE's, handel in apparaten (radio's, mobiele telefoons, televisies), handel in gestolen fietsen, handel in kleding en sportschoenen et cetera. Ook heerst het vermoeden dat sommigen zich inlaten met prostitutie.

Hoewel deze professionals vaak wel vermoedens hebben over de betrokkenheid van deze jeugdigen bij criminaliteit, kunnen zij er vaak niet achter komen hoe het precies zit, zoals onder meer blijkt uit onderstaand fragment.

'We hebben vaak het idee dat AMA's zo hun eigen netwerk hebben, dat zich helemaal sluit, waardoor je er geen vinger achter krijgt. (...) Er zijn meiden in de KWE die regelmatig met jongens en mannen thuiskomen, of heel veel weg zijn, waarbij je je afvraagt of ze er geld voor krijgen of niet. Meisjes die heel erg verwend worden met telefoon-tjes, mooie kleren, allemaal dat soort zaken. Ik maak mij daar ernstige zorgen over. Er zijn ook AMA's die veel geheimen hebben, maar niemand heeft er enig idee van waar ze mee bezig zijn. Bijvoorbeeld kort geleden was er een meisje dat heel dringend geld nodig had van de mentor, maar ze wilde niet zeggen waarvoor. Dat geeft aan dat verschillende AMA's geheimen hebben, met opdrachten hier naartoe komen.' [KWE-medewerker]

---

47 Van 'kindgezinnen' wordt gesproken als broertjes en zusjes zonder ouders in Nederland zijn en de oudste minderjarig is.

48 Een KWE is een vorm van begeleide kamerbewoning, waarbij vier à vijf jongeren in één huis wonen en dagelijks een aantal uur begeleiding krijgen (Thomeer-Bouwens & Smit, 2000).

49 Overigens blijkt dat een ander type AMA's in de AZC's terechtkomt dan in de KWE's. AMA's die niet te handhaven zijn binnen de KWE's, omdat ze gedragsproblemen opleveren, blijken vaak te worden overgeplaatst naar een AZC. Ook gaat het vaak om jongeren waarvan gedacht wordt dat ze ouder zijn dan op papier staat.

5.3 Met welke jeugdigen doen zich problemen voor?

Hieronder bespreken wij welke jeugdigen volgens de deelnemers specifieke criminaliteitsproblemen opleveren. Het gaat hier om de *indrukken* die de deelnemers hebben over een deel van de betrokken groepen. Hoewel de professionals benadrukken dat zij geen goed beeld hebben van de criminaliteit onder jongeren uit nieuwe etnische groepen, geven zij aan dat er op grond van hun praktijkervaringen wel verschillen zijn aan te geven in het probleemgedrag van de verschillende groepen jongeren waar zij mee te maken krijgen.

Jeugdigen uit het Oostblok

Over het algemeen zijn de professionals het erover eens dat er zich met ‘jeugdigen uit Oostbloklanden’⁵⁰ meer problemen voordoen dan met jongeren uit andere groepen. Onder deze immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie en Oost-Europa zouden zich slechts weinig AMA’s bevinden. Veel professionals zijn van mening dat deze jeugdigen over het algemeen ‘vreemde contacten’ hebben en ‘met heel andere bedoelingen’ naar Nederland komen dan anderen. Het vermoeden is dat zij door malafide organisaties naar Nederland gestuurd zijn, met de bedoeling om hier delicten te plegen. Hun crimineel gedrag zou dan ook meer georganiseerd zijn dan bij jongeren uit andere landen het geval is. Ook wordt ervaren dat zij regelmatig een valse naam en een valse leeftijd opgeven. Dit laatste is volgens de professionals wederom een aanwijzing voor het feit dat deze jeugdigen naar West-Europa ‘gestuurd’ zijn. Voorts geven zij aan dat jongeren uit het Oostblok zich inlaten met de wat zwaardere vormen van criminaliteit, waarbij vaak sprake zou zijn van gewelddadigheid. Daarnaast hebben deelnemers het regelmatig over het feit dat jongeren uit Oostbloklanden zich te buiten gaan aan berovingen.

‘Albanezen en Kosovaren en Serviërs, met een scheldwoord “Balkanhonden” genoemd, zijn meestal net boven de achttien en geven heel veel problemen. Lieden uit Oost-Europa, Bulgaren, voormalig Joegoslaven, daar word je heel stil van als je ziet wat die uitvreten. Ook daar geldt dat je er eigenlijk ook geen vinger achter kunt krijgen. Die plegen rooftochten langs snelwegen, dan weer hier, dan weer daar. Waarbij soms in één nacht drie, vier plaatsen aangedaan worden en soms pak je er eens één.’
[justitieel functionaris]

Ook deelnemers die enkel in de vrijetijdssfeer of binnen het onderwijs met deze groep te maken krijgen, geven aan dat jongeren uit het Oostblok gedragsmatig wat meer problemen opleveren dan andere leerlingen. Zij spijbelen wat vaker dan de anderen, accepteren geen autoriteit en laten zich over het algemeen

50 Hiermee bedoelen ze met name jeugdigen uit Wit-Rusland, Tsjetsjenië, Georgië, Azerbeidzjan, voormalig Joegoslavië, Roemenië en Bulgarije.

maar moeilijk corrigeren. Meestal hebben de professionals er geen zicht op waar deze jeugdigen vandaan komen, met wie zij contacten onderhouden en wat hen heeft bewogen om naar Nederland te komen. Tot slot staan deze jongeren er over het algemeen om bekend dat het erg lastig is om met hen in contact te treden en de professionals geven aan dat zij maar moeilijk grip op deze groep kunnen krijgen.

Angolezen

Naast jeugdigen uit het Oostblok worden ook Angolese jongeren genoemd als een groep waar zich problemen mee voordoen. De eensgezindheid onder de professionals ten aanzien van Angolezen is echter minder groot dan ten aanzien van jongeren uit het Oostblok. Volgens een deel van de deelnemers worden ook Angolezen ingezet bij georganiseerde vormen van criminaliteit. Een overheidsfunctionaris uit de vreemdelingenketen geeft bijvoorbeeld aan over aanwijzingen te beschikken dat kinderen uit Angola worden ingezet bij diamantsmokkel. Ook zou er door volwassen Angolezen, die zich vaak zouden uitgeven voor Congolezen, handel worden gedreven in auto's afkomstig uit Portugal, die per schip naar Angola worden vervoerd. Daarnaast wordt aangegeven dat sommige Angolezen zich bezighouden met de handel in cocaïne. Bij beide activiteiten zouden jeugdigen worden betrokken. Voorts omschrijven sommige professionals Angolezen als een 'ondernemend volk'. Zij geven aan signalen te krijgen dat jeugdigen uit Angola in het land van herkomst vaak al handel drijven en goed weten hoe ze geld moeten verdienen. Vanuit die optiek zouden Angolese AMA's volgens sommige AMA-begeleiders ook in Nederland handeltjes opzetten in sportschoenen, radio's, televisies, kleding enzovoorts. Een ander aspect dat regelmatig te sprake komt, is dat Angolese jongeren vooral onderling buitengewoon veel geweld zouden gebruiken.

'Zij vertonen moeilijk gedrag. De mannen zijn erg macho, kunnen slecht omgaan met gezag en worden dan agressief. Wij hebben wel eens gezegd: de volgende groep die problemen gaat geven zouden wel eens de Angolezen kunnen zijn. Ik wil niet generaliseren maar in vergelijking met de andere landen die wij hebben meegemaakt is dit een vrij moeilijke groep. En dan is het met name geen gezag accepteren, geen regels accepteren, hoe er met vrouwen omgegaan wordt, dat stuit bij ons op problemen.'
[medewerker eerste AMA-opvang]

Een apart probleem doet zich volgens sommige deelnemers voor met Angolese meisjes. Onder deze meisjes zouden namelijk veel ongewenste zwangerschappen voorkomen, hetgeen te maken zou hebben met het feit dat zij vaak wisselende seksuele contacten onderhouden. Sommige deelnemers melden signalen te krijgen dat Angolese jeugdigen, vóór ze naar Nederland kwamen, vaak in andere Europese landen hebben verbleven, met name in Portugal, waar ze eerder asiel hebben aangevraagd. Van daaruit zou volgens hen te verklaren zijn dat zij zich zichtbaar snel aanpassen aan de Nederlandse samenleving.

'Ik kan bevestigen dat Angolezen problemen hebben. Ik heb daar zelf een onderzoek naar gedaan omdat wij het signaal kregen dat het hier zou gaan om Braziliaanse straatkinderen. Ik heb dat niet kunnen bevestigen. Wel is gebleken dat bij hen de vlam snel in de pan slaat en dat zij wars zijn van alles wat een uniform aan heeft. Het gedrag van de Angolese kinderen was ook merkwaardig. Dat kind is een, twee, drie jaar geleden uit Angola vertrokken en hoe kan dat kind in *no time* zo verwesterd zijn. Wij noemden dat op een gegeven moment 'jeugd met een hoog MTV-gehalte'. Ze zijn nog geen dag op het centrum of ze hebben een mobiele telefoon en worden door allerlei mensen gebeld, maar door wie? Als ze net uit Angola zouden zijn gekomen, wie zou hen dan moeten bellen? (...) Wij hebben het vermoeden dat die kinderen al langer in Europa waren, in Spaans- en Portugeessprekende landen, waar een voorraad kinderen aanwezig is die mondjesmaat deze richting wordt opgestuurd' (functionaris in de vreemdelingenketen).

Somaliërs

Ook Somalische jeugdigen worden door een deel van de professionals expliciet genoemd als een groep die nogal eens problemen veroorzaakt. Deze signalen komen zowel uit de centra waar AMA's worden opgevangen als uit enkele gemeenten waar relatief veel Somalische gezinnen wonen. De genoemde problemen betreffen onderlinge geweldsdelicten, kleine criminaliteit, drugsgebruik en overlast op straat. Door een aantal aanwezigen dat zich specifiek bezighoudt met hulpverlening aan Somaliërs, wordt gewezen op het gevaar van khatgebruik, door zowel jeugdigen als ouderen.⁵¹ Volgens deelnemers die deel uitmaken van een Somalische zelforganisatie gebruiken de laatste jaren steeds meer Somalische mannen in Nederland khat. Dit zou ook leiden tot problemen binnen de gezinnen, waardoor de kans groter wordt dat kinderen in de criminaliteit terechtkomen. Ook wordt gesteld dat Somalische jeugdigen meer dan gemiddeld het slachtoffer zouden worden van geweld binnen het gezin. Of dit al dan niet te maken heeft met het khatgebruik van de ouders is overigens niet duidelijk. Wel wijzen sommige deelnemers erop dat het bekend is dat het gebruik van grote hoeveelheden khat kan leiden tot verhoogde agressie. Verder wordt gesteld dat de migrantenpopulatie vanuit Somalië de laatste jaren veranderd is, waardoor het aantal probleemgezinnen volgens sommige professionals de laatste jaren is toegenomen.

Overige Afrikaanse landen

Behalve over de bovengenoemde groepen is tijdens de bijeenkomsten gesproken over jeugdigen uit een aantal andere Afrikaanse landen, maar daarover is over het algemeen maar weinig bekend. Ten aanzien van jongeren uit Sierra Leone geeft men aan dat trauma's bij hen vaak voorkomen. Het is bekend dat nogal wat

51 Onder khat verstaat men de bladeren van de plant *Catha Edulis*, waarvan de blaadjes door erop te kauwen cathinone en cathine afscheiden, stoffen die hetzelfde effect geven als amfetamine (Hessels, 2000).

jeugdigen uit Sierra Leone kindsoldaten zijn geweest, maar wat het effect hiervan is op de criminaliteit onder deze groep is onbekend. Ook over de Congolese groep weet men relatief weinig. Wel zouden er zich volgens een vertegenwoordiger van een Congolese zelforganisatie in Rotterdam problemen voordoen met Congolezen, die daar betrokken zouden zijn bij de handel in drugs. Ook over jongeren en jongvolwassenen uit Soedan, Ethiopië en Eritrea is tijdens de bijeenkomsten weinig gesproken. Opmerkelijk is dat er onder de vertegenwoordigers van de verschillende zelforganisaties over het algemeen weinig bekend lijkt te zijn over criminaliteit binnen hun eigen gelederen. Dat er sprake is van criminaliteit binnen de eigen groep ontkennen zij echter meestal niet.

5.4 Met welke jeugdigen doen zich weinig problemen voor?

Chinezen

Deelnemers vanuit alle beroepsgroepen geven aan dat er zich met Chinese jeugdigen – voor zover dat zichtbaar is – weinig problemen voordoen. Het vermoeden is echter sterk aanwezig dat er bij deze groep allerlei verborgen mechanismen spelen, die verband houden met criminaliteit, maar waar heel moeilijk een vinger achter te krijgen valt. Bovendien heerst het vermoeden dat Chinese jongeren vaak onder druk staan van criminele organisaties.

'Er zijn jongeren die erg onder druk van anderen staan, met name Chinese jongeren. Die in een hele gekke omgeving verkeren, en daar enorme druk van voelen. Ook zijn er jongeren met gokverslaving die gigantisch in de problemen kunnen komen. (...) Voor Chinese jongeren geldt dat de maffia daarbij betrokken is, daarnaast werken ze onder slechte omstandigheden. Die jongeren komen dan op school helemaal onder de brandwonden of zo. Daar krijg je helemaal geen grip op.' [onderwijsmedewerker]

Volgens de meeste deelnemers is er nauwelijks sprake van kleine criminaliteit binnen deze groep, maar zou het eerder gaan om afpersing, met name binnen de Chinese horeca. Ook is bekend dat Chinese jeugdigen vaak naar Nederland zijn gehaald door smokkelorganisaties, die hieraan grof geld verdienen en dat de jongeren na hun aankomst in Nederland onder druk worden gezet om het geld voor hun reis naar Nederland terug te betalen. Daarnaast geven sommige deelnemers aan dat zij het vermoeden hebben dat Chinese jeugdigen vooral binnen hun eigen gemeenschap slachtoffers maken. Het aantal autochtone slachtoffers van Chinese daders zou vermoedelijk erg laag zijn. Voorts heerst er onder de aanwezigen veel bezorgdheid over het welzijn van Chinese meisjes die als AMA naar Nederland zijn gekomen. Men wijst daarbij op een hoog aantal zwangerschappen binnen deze groep. Dit zou het gevolg zijn van gedwongen prostitutie (meisjes zouden op die manier hun reis naar Nederland terug moeten betalen aan de smokkelorganisaties) of verkrachting

(tijdens hun overtocht naar Nederland door leden van de smokkelorganisatie). Daarnaast wordt opgemerkt dat Chinese meisjes zwanger worden gemaakt omdat ze dan meer kans zouden maken op een verblijfsvergunning. Een deelnemer die zich de laatste jaren veel heeft beziggehouden met Chinese AMA's meent echter dat de meeste van deze zwangerschappen ontstaan doordat jonge meisjes met hun partner aan vrijwillige, maar onveilige, seks doen. Overigens komen ook succesverhalen over Chinese meisjes naar voren. Nogal wat Chinese meisjes zouden het op school goed doen.

'Chinese meisjes hebben meer zoiets van: "Hier hebben we een kans en die pakken we met beide handen aan". Alleen het probleem is dat ze soms hier gekomen zijn om te prostitueren. Niet omdat ze dat zelf zo graag willen maar omdat ze ertoe gedwongen worden, en proberen buiten het gezichtsveld van bepaalde mensen te blijven, daardoor soms ook tussentijds verhuizen en dat is dan weer nadelig voor hun leerprestaties. Maar onze ervaring is dat ze de kansen pakken die ze krijgen en in ieder geval harder werken dan de gemiddelde Chinese jongen.' [KWE-medewerker]

Tot slot blijkt dat er de laatste tijd nog maar nauwelijks Chinese AMA's naar Nederland komen. Wel zouden er zich het laatste jaar nogal wat studenten aanmelden die hier gedurende korte tijd een opleiding volgen om vervolgens te verdwijnen in het grijze circuit. Over deze groep recent aangekomen jeugdigen uit China is echter nog maar heel weinig bekend.

Afghanen

Een belangrijk deel van de deelnemers uit verschillende beroepsgroepen geeft aan dat er zich zelden problemen voordoen met Afghaanse jongeren. Afghanen zouden in het algemeen veel steun ondervinden van hun eigen gemeenschap. Ook zouden jeugdigen uit deze groep, meer dan bij andere groepen het geval is, naar Nederland komen in gezinsverband. Het zou hier bovendien gaan om hoger opgeleide gezinnen, waarvan de kinderen minder moeite hebben om in te stromen in het onderwijs. Sommigen menen dat een toplaag van de Afghaanse samenleving naar Nederland is gekomen, waardoor er zich op een bijna vanzelfsprekende manier met deze kinderen weinig problemen voordoen. Ook de Afghaanse AMA's die naar Nederland komen, vormen een categorie waar zich nauwelijks problemen mee lijken voor te doen. De professionals hebben de indruk dat Afghaanse AMA's het over het algemeen erg belangrijk vinden om in Nederland een goede opleiding te volgen. Vooral volgens de deelnemers uit het onderwijs zouden zij in de regel wat harder werken dan AMA's uit andere groepen.

Iraniërs en Irakezen

Tot slot worden Iraniërs en Irakezen – weliswaar minder dan Afghaanse en Chinese jeugdigen – genoemd als groepen waar zich relatief weinig problemen

mee voordoen. Irakese en Iranese jongeren zouden meestal in gezinsverband komen. Net als bij de Afghanen wordt bij deze groepen vaak gezegd dat de ouders van deze jeugdigen hoog opgeleid zijn en worden zij om die reden vaak 'elitevluchtelingen' genoemd. Ook zouden met name Iraniërs snel integreren en zich voor wat hun toekomst betreft vooral op Nederland richten. Deze achtergronden leiden er volgens de aanwezigen toe dat men Irakese en Iranese jeugdigen maar zelden aantreft in de criminaliteit. Wel wordt door deelnemers uit de etnische groepen zelf aangegeven dat er zich regelmatig conflicten voordoen binnen Iranese en Irakese gezinnen (zie hierna).

5.5 Achtergronden van criminaliteit

Behalve naar hun ervaringen met criminaliteit hebben wij de professionals gevraagd naar hun visie op de mogelijke achtergronden van de gesignaleerde problemen. Als startpunt van de discussie hebben wij tijdens de bijeenkomsten een schema aangereikt met de belangrijkste risicogebieden voor criminaliteit uit de literatuur, die zijn besproken in hoofdstuk 2.⁵² Deze werden voor een belangrijk deel door de deelnemers (h)erkend. Daarbij legden zij de nadruk op bepaalde factoren en gaven zij nadere invullingen en aanvullingen die overeenkomstig hun praktijkervaringen van toepassing zijn op jeugdigen uit nieuwe etnische groepen. De verwerking van hun ervaringen levert het aangevulde schema op zoals weergegeven in tabel 24. Hierna bespreken we de opmerkingen van de professionals meer uitgebreid. Eerst komen de algemene en specifieke risicofactoren aan de orde die door de professionals nader zijn ingevuld, gevolgd door specifieke risicofactoren die een aanvulling vormen op de literatuur zoals besproken in hoofdstuk 2.

5.5.1 Risicofactoren

Maatschappelijke positie

Een belangrijk aspect van 'maatschappelijke positie' is de inkomenspositie van de betrokkenen. Volgens diverse hulpverleners uit nieuwe etnische groepen (Somaliërs, Irakezen en Congolezen) is de inkomenspositie van hun eigen groep vaak slecht.

'Van de eerste generatie vluchtelingen zijn de meesten werkloos, ook bij Irakezen. Dit geeft ook problemen voor de kinderen. Vooral de jongens willen kleding en naar de disco, maar daar is geen geld voor, en dat geeft spanningen. Dan komt een jongen alleen nog maar thuis om te slapen.' [medewerker zelforganisatie]

---

52 Als risicogebieden waren opgenomen: maatschappelijke factoren, persoonsgebonden factoren, gezin, school, werk, vriendengroep/vrije tijd, vluchtgeschiedenis, cultuurverschillen tussen gezin en buitenwereld en cultuurconflicten binnen gezinnen. Ook werden voorbeelden van risicofactoren genoemd.

Ten aanzien van Somalische gezinnen wordt opgemerkt dat zij nogal eens met grote schulden te kampen hebben. Overeenkomstig hun tradities zou van hen worden verwacht dat zij hun familieleden die zijn achtergebleven in het land van herkomst onderhouden. Maar ook zonder dit gegeven zouden velen in Nederland al nauwelijks het hoofd boven water kunnen houden. De zich opstapelende schulden zouden er mede toe leiden dat Somalische gezinnen vertrekken naar Engeland, Amerika en Canada (zie ook hierna).

Tabel 24: Risicofactoren nieuwe etnische groepen volgens professionals

Risicogebied algemeen	Risicofactoren volgens professionals
maatschappelijke positie	schulden, slechte woonsituatie, illegaliteit
persoonsgebonden factoren	ontwikkelingsfase jeugdigen
gezin	ontbreken van een gezin of sociaal netwerk
school	leerachterstanden, institutionele belemmeringen, weinig toezicht op schoolgaan
vriendengroep/vrije tijd	delinquente vrienden, slecht toegankelijk vrijetijdsaanbod, geen of verspreide vriendengroep
Risicogebied specifiek	Risicofactoren volgens professionals
vluchtgeschiedenis	trauma's, normvervaging
asielprocedure	langdurige onzekerheid, 'jokkende' AMA's
ouders met specifieke eigen problemen	statusverlies, trauma's ouders, niet kunnen aarden in Nederland
cultuurverschillen tussen gezin en school/ buitenwereld	moelijkheden om ouders bij school te betrekken, gebrek aan toezicht door ouders
generatie- en acculturatieverschillen binnen het gezin	jeugdigen vervreemden van (de cultuur van) hun ouders
sociaal-economische situatie in het herkomstland	genoten opvoeding en onderwijs; economische chaos
verwachtingen	ouders met onrealistische verwachtingen van de schoolcarrière van hun kinderen
toelatings- en integratiebeleid	negatieve houding van de overheid ten opzichte van migranten
opvang- en terugkeerbeleid voor AMA's	beperkte omvang en inhoud van de begeleiding, verscherpt terugkeerbeleid

Een andere risicofactor op maatschappelijke gebied is een slechte woonsituatie. AMA-begeleiders wijzen erop dat meerderjarig geworden ex-AMA's na hun vertrek uit een KWE nogal eens in weinig florissante woonomstandigheden terecht komen. Hoewel de voogdijvereniging Nidos dit probeert te voorkomen, kiezen de jongeren er vaak voor om naar grote steden als Rotterdam en Den Haag te gaan, waar zij nogal eens in achterstandswijken komen te wonen. Zij zouden daar gemakkelijk ten prooi vallen aan huisjesmelkers en in slecht

onderhouden en te dure kamers terechtkomen. Ook zouden sommigen wegens een gebrek aan geld en toezicht crimineel gedrag gaan vertonen.

Een laatste categorie waar veel ongerustheid over bestaat zijn de illegale jeugdigen en jongvolwassenen, wier aantal in de ogen van professionals uit verschillende beroepsgroepen door het verscherpte terugkeerbeleid voor uitgeprocedeerde asielzoekers steeds groter dreigt te worden. Deze zouden gemakkelijk ten prooi vallen aan criminaliteit, vooral wanneer zij geen steun vinden bij een sociaal netwerk. Onderzoekers van de Raad voor de Kinderbescherming melden dat ze pas in contact komen met illegale jeugdigen op het ogenblik dat de politie hen meldt bij de Raad. Omdat voor deze jeugdigen geen financiële middelen ter beschikking staan en raadsonderzoek naar hun opvoedingssituatie dus niet gefinancierd kan worden, kan de Raad volgens deze medewerker echter niets voor hen doen.

Persoonsgebonden factoren

Over persoonsgebonden factoren maken de professionals opvallend weinig opmerkingen. Het feit dat jeugdigen uit nieuwe etnische groepen zich in sommige gevallen inlaten met bepaalde vormen van delinquent gedrag heeft volgens enkele deelnemers (ook) te maken met de ontwikkelingsfase waarin zij zich bevinden. De problemen die zich met deze jongeren voordoen, vertonen volgens sommigen dan ook belangrijke overeenkomsten met de problemen van Nederlandse jongeren.

Gezin

Behalve op de meer specifieke gezinsconflicten en problemen van ouders, die hierna apart worden behandeld, zijn de professionals met name ingegaan op het ontbreken van een gezin voor AMA's, en de afwezigheid van een sociaal netwerk voor sommige gezinnen.

Het feit dat AMA's er alleen voor staan, in combinatie met het beperkte aantal uren begeleiding dat zij krijgen, (zie hierna) maakt hen in de ogen van vele professionals die met AMA's werken extra kwetsbaar. Het feit dat zij sociale controle vanuit het gezin moeten ontberen, zou ertoe leiden dat zij een grotere kans lopen in criminaliteit te vervallen. Enkele deelnemers vermoeden dat er in het verleden vanuit Somalië minderbegaafde of ernstig zieke kinderen in Nederland 'gedumpt' werden.

Ten aanzien van gezinnen blijkt dat de mate waarin zij binnen hun eigen etnische groep op steun kunnen rekenen sterk kan verschillen. Zo wordt opgemerkt dat alleenstaande Somalische vrouwen wier kinderen in contact zijn gekomen met de politie, het risico lopen door hun gemeenschap niet meer geaccepteerd te worden. Volgens een aantal deelnemers die zich bezighouden met het algemeen welzijn van vluchtelingen, kunnen Somaliërs over het algemeen überhaupt weinig rekenen op de steun van hun gemeenschap. Anderen spreken dit tegen en wijzen op lokale successen die vanuit de

Somalische gemeenschap behaald zijn.⁵³ Andere gezinsproblemen die eerder al zijn genoemd zijn drugsgebruik (khat) en geweld binnen Somalische gezinnen.

School

Ten aanzien van het onderwijs zijn door diverse professionals problemen gesignaleerd. Veel jeugdigen uit nieuwe etnische groepen zouden in het land van herkomst een gebrek aan kansen hebben gehad om zich te ontwikkelen. Door het gebrek aan scholing zouden zij daarom met een grote achterstand in Nederland aankomen. In Nederland moeten zij in beperkte tijd de taal leren en een diploma proberen te halen.

'De vraag is wat het perspectief is van jongeren die met zestien jaar met een absoluut onvoldoende schoolopleiding in Nederland komen. Al leiden we ze goed op en houden we ze tot hun tweeëntwintigste vast, dan is het nog geen perspectief dat vergelijkbaar is met jongeren in Nederland die gewoon onderwijs krijgen. De startkwalificaties halen ze bijna nooit, de startkwalificaties waarvan wij vinden dat alle Nederlanders ze moeten hebben. Dat haalt bijna niemand als je op die leeftijd, en geen Nederlands kent, in Nederland komt. Je kunt ze wel dingen leren die in die landen heel waardevol zijn. Maar die hebben hier nauwelijks waarde op de arbeidsmarkt.' [onderwijsmedewerker]

Daarnaast signaleert men een gebrek aan aansluiting vanuit de Internationale Schakelklassen (ISK's) op andere typen onderwijs. Ook wordt erop gewezen dat het vele verhuizen van het ene opvangcentrum naar het andere een negatief effect heeft op de onderwijs carrière van de jeugdigen. De beperkte onderwijsmogelijkheden voor AMA's die achttien jaar worden, geven daarnaast ook veel problemen. Daar komt bij dat het verscherpte terugkeerbeleid voor AMA's hun schoolmotivatie sterk zou verminderen.

Een ander probleem dat naar voren wordt gebracht, is het ervaren gebrek aan controle op het schoolgaan van jeugdigen door diverse instanties (centrale asielopvangcentra, scholen en leerplichtambtenaren). Een medewerker van de Raad voor de Kinderbescherming stelt dat leerplichtambtenaren spijbelaars zouden moeten melden bij de Raad.

'Het sluitstuk van controle is gerechtelijke bestraffing. Als de leerplichtambtenaar niets meldt aan de Raad, gaan de kinderen niet meer naar school omdat er geen consequenties zijn. Dus we zouden meer een stok achter de deur moeten hebben, dat je weet: dat staat me te wachten als ik niet kom. En dat is ook het softe gedoe, jongeren weten nu te vaak dat er niets gebeurt. Wij hebben gezien dat het schoolverzuim inder-

53 In het begin van de jaren negentig zouden er zich in Delft problemen hebben voorgedaan met Somalische jeugdigen. Somalische zelforganisaties zijn toen aan tafel gaan zitten met de politie en Vluchtelingenwerk en hebben gesprekken gevoerd met de jongeren die problemen opleverden. Er zijn contactpersonen aangesteld bij de politie en bij de Somalische gemeenschap, zodat ze elkaar over en weer konden vinden bij problemen. Dit zou ertoe geleid hebben dat veel van de problemen die zich voordeden met Somalische jeugdigen werden opgelost.

daad terugliep toen leerplichtambtenaren strakker gingen melden aan de Raad.
[medewerker Raad voor de Kinderbescherming]

Vriendengroep/vrije tijd

Enkele deelnemers signaleren dat sommige groepen jongeren aansluiting vinden bij allochtone jongeren die in het criminele circuit verkeren. Somalische jongens zouden aansluiting zoeken bij Marokkaanse jongens die in Nederland in de criminaliteit – meestal het drugscircuit – verkeren. Sierra Leonezen zouden in contact treden met Antilliaanse jeugdige delinquenten. Daarnaast blijkt het reguliere aanbod van vrijetijdsbesteding voor jeugdigen uit nieuwe etnische groepen niet altijd voldoende toegankelijk te zijn, onder meer vanwege de kosten (waaronder de verschuldigde contributie). Ten aanzien van AMA's wordt opgemerkt dat sommigen in de KWE's dreigen te vereenzamen, terwijl anderen het hele land doorreizen -nogal eens zwart- om hun vrienden in AZC's en andere KWE's op te zoeken. Er zouden bijvoorbeeld jongeren uit KWE's in het noorden van het land zijn die de sleutel hebben van KWE's in Rotterdam.

Vluchtgeschiedenis

Door professionals uit alle beroepsgroepen wordt naar voren gebracht dat een deel van de jeugdigen uit nieuwe etnische groepen met trauma's kampt die ze in het land van herkomst hebben opgelopen. Overigens wordt er door sommigen aan getwijfeld of bepaalde vormen van delinquent gedrag werkelijk rechtstreeks terug te voeren zijn tot deze trauma's. Jongeren die kampen met trauma's zouden wel vaak eenmalig in contact komen met justitie, onder meer wegens een slechte beheersing van hun agressie, maar komen, zoals uit de verhalen van de professionals blijkt, na zo'n incident meestal weer vrij makkelijk op het juiste spoor terecht.

'Ik zie wel trauma's bij jongeren uit Sierra Leone, voormalige kindsoldaten, die een overlevingsstrategie hebben en dat is vergelijkbaar met de groep uit Angola, maar of dat echt de oorzaak is van criminaliteit dat is een beetje nattevingerwerk. De trauma's leiden bijvoorbeeld tot slecht slapen, zich erg alleen voelen, heel kwetsbaar zijn, een laag zelfbeeld hebben, en daardoor worden jongeren makkelijker meegetrokken in het criminele circuit. Dat kan ik me voorstellen, maar ik denk dat dat een kleine groep is.'
[medewerker psychosociale hulpverlening]

In de betrokkenheid van Afrikaanse jeugdigen bij de jeugdcriminaliteit vinden de deelnemers over het algemeen een bevestiging van hun vermoedens dat jongeren die afkomstig zijn uit oorlogsgebieden het moeilijker hebben om uit de criminaliteit te blijven. De normvervaging waarvan in hun ogen sprake is binnen de oorlogsgebieden waar zij vandaan komen, zou er volgens hen toe leiden dat jeugdigen uit deze gebieden zich eerder dan anderen inlaten met criminaliteit.

Asielprocedure

In het verlengde van de vluchtgeschiedenis worden de lange, vaak uitzichtloze

asielprocedures door deelnemers uit verschillende beroepsgroepen genoemd als een belangrijke risicofactor voor delinquent gedrag. De onzekerheid over het al dan niet verkrijgen van een status en het risico dat men loopt om uitgezet te worden, in combinatie met de redenen voor de recente vlucht, leiden er volgens de deelnemers vaak toe dat jeugdigen 'een grens overgaan'. Men ziet hierin een verklaring voor het delinquente gedrag van sommige groepen jongeren.

'Ze hebben zo weinig kans om te blijven en daar hadden ze wel op gerekend. En dat maakt dat er een hele grote groep nu af gaat glijden, daar ben ik absoluut van overtuigd, die het de begeleiders nu al wat moeilijker beginnen te maken, want ze hebben niks meer te verliezen. Ze moeten de illegaliteit wel in want ze worden niet eens teruggestuurd. Maar ze moeten blijven zitten tot die meneer met die grote auto komt om ze op te halen. Nou dat zijn nare dingen, ook voor de begeleiders.'

[KWE-medewerker]

Door de lange en onzekere asielprocedures zouden ook problemen ontstaan op het gebied van de begeleiding van jeugdigen. Jongeren die jarenlang in de procedure hebben gezeten, zijn vaak niet meer gemotiveerd om naar school te gaan. AMA-begeleiders beklagen zich erover dat ze de jongeren de afgelopen jaren vaak onduidelijke boodschappen hebben moeten meegeven en dat ze hen vaak heel lang in onzekerheid hebben moeten laten over hun verblijf hier. De duidelijkheid is met het recent aangescherpte beleid wel vergroot, maar dit beleid schept weer nieuwe problemen (zie hierna).

Een ander probleem dat te maken heeft met de asielprocedure en dat door deelnemers uit verschillende beroepsgroepen genoemd wordt als een risicofactor bij criminaliteit, is het probleem van de zogenoemde 'jokkende' AMAs. Door het steeds strengere beleid zouden steeds meer AMAs zichzelf een andere identiteit aanmeten, hetgeen schadelijk zou zijn voor hun persoonlijkheid.

Ouders met specifieke eigen problemen

Eveneens in verband met de vluchtgeschiedenis hebben professionals die ook met ouders werken opgemerkt dat nogal wat ouders uit nieuwe etnische groepen problemen hebben. Sommigen zouden lijden onder het statusverlies waarmee zij te maken hebben gekregen bij hun komst naar Nederland. Anderen kampen naar verluid met trauma's. Deze problemen zouden een nadelige invloed hebben op de ontwikkeling van hun kinderen, omdat de ouders onvoldoende in staat zijn om voor hun kinderen te zorgen. Ouders die getraumatiseerd zijn, zouden vaak opvoedingsvaardigheden missen, hetgeen in de ogen van professionals mede een oorzaak is voor het feit dat bepaalde groepen jeugdigen op het criminele pad terechtkomen.

'Voor kinderen die opgroeien zit het probleem vaak bij de ouders. Die ouders zijn teveel met hun eigen problemen bezig. Met hun eigen trauma, met hun eigen verleden. En als het trauma verwerkt is zijn ze bezig met een huisje bouwen in het land van herkomst. Alles is gebaseerd op hun land, ze ontmoeten elkaar in clubs en praten over

vroeger. Op zich begrijp ik dat wel, alleen je moet ouders bewust maken dat als je niet in je kinderen investeert, je een probleem voor over tien jaar creëert.' [bestuurslid zelforganisatie]

Voorts wordt erop gewezen dat kinderen uit deze gezinnen vaak een zware verantwoordelijkheid dragen – zij treden vaak op als tolk of moeten hun ouders die met psychische problemen kampen bijstaan – zodat het gezin voor de jeugdigen zelf nauwelijks als ondersteunende factor kan fungeren. Ten aanzien van Somalische gezinnen wordt opgemerkt dat zij relatief veel problemen lijken te hebben om in Nederland te aarden, waardoor ze er soms voor kiezen om na een aantal jaren Nederland te verlaten.

'Somalische mensen kunnen hier moeilijk hun draai vinden. Het zijn vaak nomaden. Als zij in Duitsland hebben gewoond, vier jaar en het bevalt hen niet, dan gaan ze verder. Zij gaan vaak naar Engeland. En dan vraag je waarom en dan zeggen ze dat Nederland te ingewikkeld is. (...) En de taal is ook een probleem. De Engelse taal is toch makkelijker om te leren. Maar ook als mensen voor zichzelf willen beginnen in Engeland is dat een stuk makkelijker. Hier moet je allerlei vergunningen hebben en daar blijkbaar niet. Dus wij zien vaak dat mensen hier na acht jaar, na tien jaar weggaan. Zelfs met de Nederlandse nationaliteit.' [Somalische hulpverlener]

Cultuurverschillen tussen gezin en school/buitenwereld

Professionals uit het onderwijs stellen dat ouders uit nieuwe etnische groepen nogal eens van mening zijn dat het begeleiden van hun kinderen op school een taak is voor de leraren en dat zij als ouder daar verder weinig mee te maken hebben. Dit zou erin resulteren dat deze ouders maar heel moeilijk bij de school te betrekken zijn. Daarnaast zorgen taalbarrières ervoor dat er maar moeilijk contact kan worden gelegd met de ouders.

Voorts komt naar voren dat deze ouders vaak onvoldoende op de hoogte zijn van wat hun kinderen buitenshuis doen, omdat zij in tegenstelling tot wat in het herkomstland vaak het geval is, niet langer meer beroep kunnen doen op een sociale omgeving die hen bijstaat in het controleren en bijsturen van hun kinderen. Hierdoor kan het gebeuren dat ouders pas beseffen dat er iets aan de hand is met hun kinderen op het ogenblik dat de politie bij hen voor de deur staat.

Generatie- en acculturatieverschillen tussen ouders en jeugdigen

Professionals van zelforganisaties (Somalische, Iranese, Irakese en Congolese) signaleren binnen gezinnen generatieconflicten die eigenlijk ook acculturatieconflicten zijn. Doordat de kinderen de taal veelal sneller leren dan hun ouders, en meer in contact staan met de Nederlandse omgeving, zouden zij vervreemden van hun ouders en van de cultuur waarin ze worden opgevoed. Hierdoor kunnen conflicten ontstaan, waarbij ouders het gevoel krijgen dat ze de greep op hun kinderen verliezen.

'De meeste ouders zien de Nederlandse samenleving als verantwoordelijk voor de problemen met hun kinderen. Kinderen komen thuis en zeggen: "Papa je hebt hoofdpijn, je moet naar de dokter. Het heeft niks met voodoo te maken." Dat is confronterend. (...) Dus de ouders hebben de indruk dat de Nederlandse samenleving door het leren van het Nederlands, door het leren van andere dingen, een machtspositie geeft aan de kinderen en dat aan hen heeft ontnomen.' [bestuurslid zelforganisatie]

Aanvullende specifieke risicofactoren

Sociaal-economische situatie in het herkomstland

Tijdens de bijeenkomsten komt naar voren dat er achter de specifieke achtergronden van deze migranten bepaalde risicofactoren schuil kunnen gaan die van invloed zijn op het delinquente gedrag van de jeugdigen. Zo is volgens de professionals van belang waar de jongeren precies vandaan komen, wat ze eventueel hebben meegemaakt, welke kansen ze hebben gekregen in het land van herkomst en welke opvoeding ze daar hebben gehad. Sommigen wijzen op economische chaos en corruptie in de landen van herkomst, hetgeen een extra risico zou inhouden.

'Bij jongeren uit de voormalige Sovjet-Unie, maar ook in veel Afrikaanse landen, gaat het om jongeren die uit een systeem van corruptie komen, die zijn gewend aan criminaliteit om te overleven. Dat zet zich hier door. Die jongeren uit de Sovjet-Unie dat zijn vaak straatjongetjes, die hebben moeten overleven, die hebben kleine criminaliteit gepleegd om te overleven en dat is een mechanisme dat in hen zit en dat krijg je er niet zomaar uit.' [medewerker eerste AMA-opvang]

Verwachtingen

Onderwijsmedewerkers brengen ter sprake dat nogal wat ouders onrealistische verwachtingen hebben van de schoolcarrière van hun kinderen ('hij moet dokter worden'). Voor de professionals is het vaak heel lastig om ouders duidelijk te maken dat hun kind een bepaalde studierichting niet aankan. Wanneer ouders dit niet kunnen accepteren, zou dat negatieve gevolgen hebben voor de leerprestaties van de jeugdigen.

Toelatings- en integratiebeleid

Tijdens verschillende bijeenkomsten komt naar voren dat een belangrijke risicofactor uitgaat van het gevoerde overheidsbeleid. Sommige, maar zeker niet alle, deelnemers kunnen begrip opbrengen voor het feit dat de overheid een restrictief toelatingsbeleid voert. Maar als men als migrant eenmaal toegelaten, dan vinden de professionals dat ze voldoende kansen moeten krijgen, zodat ze volwaardig kunnen participeren in de samenleving. Hieraan schort het echter volgens de meeste deelnemers. Velen hebben het gevoel dat de overheid migranten buiten de samenleving tracht te houden terwijl er in hun ogen juist aan gewerkt moet worden om hen er zoveel mogelijk aan deel te laten nemen.

'Dus zolang we niet zeggen: voor degenen die je toelaat moet je een humaan beleid hebben en we geven ze echte kansen, dan maak je dat mensen ontsporen omdat ze nu eenmaal zien dat anderen wel in welstand leven. Als je in een gedepriveerde positie zit, wat moet je dan? Dan moet je overleven, dat betekent dat je snel moet verdienen. De HEMA leegplukken helpt niet. Want helers zijn niet geïnteresseerd in babykleertjes. Dus binnen het illegalencircuit ben je haast aangewezen op drugs, prostitutie. Dat is iets waar we weinig aandacht voor hebben.' [medewerker Raad voor de Kinderbescherming]

Doordat jeugdigen het gevoel krijgen dat ze niet serieus genomen worden en eigenlijk niet welkom zijn in Nederland zou een deel van hen zich terugtrekken of hun toevlucht zoeken in delinquent gedrag.

Opvang- en terugkeerbeleid voor AMA's

Ook de manier waarop de opvang en begeleiding voor AMA's in Nederland is geregeld, houdt volgens deelnemers uit verschillende beroepsgroepen een belangrijke risicofactor in. De voogdijvereniging Nidos heeft volgens velen een te hoge caseload, en te weinig tijd voor de begeleiding van de jeugdigen. Daarnaast is gesproken over de verschillende opvangvormen. Over het algemeen wordt aangenomen dat AMA's die ondergebracht zijn in AZC's slechter af zijn dan AMA's die in de KWE's verblijven. AMA's die in AZC's wonen, zouden weinig of geen begeleiding krijgen waardoor ze volgens de deelnemers gemakkelijker te beïnvloeden zijn door volwassenen uit verkeerde circuits. Volgens velen is de opvang binnen de KWE's echter ook niet optimaal. De jongeren zouden te weinig uren begeleiding krijgen, waardoor ze sociale controle moeten ontberen. Bovendien maken veel deelnemers zich zorgen over wat er met jongeren gebeurt die op achttienjarige leeftijd de KWE moeten verlaten.

'Een van onze frustraties in de vervolgoopvang is dat jongeren met achttien jaar helemaal losgelaten worden. Die zijn dan nog maar kort in Nederland, die hebben de vaardigheden die ze nodig hebben nog niet voldoende onder de knie en die mogen dan zelfstandig op kamers gaan wonen. Soms nog voor ze achttien jaar zijn. En moeilijke jongeren mogen als beloning alleen gaan wonen wanneer wij ze niet aankunnen. Die worden dan losgelaten op de samenleving waardoor er geheide problemen ontstaan. Die krijgen dan vaak huurachterstand, een afgebroken schoolopleiding, noem maar op.' [medewerker AMA-vervolgoopvang]

Deelnemers uiten hun zorg over het feit dat recent enkele jongeren, die wegens hun achttiende verjaardag uit de voorzieningen zouden worden gezet, zelfmoord hebben gepleegd. Men vreest dat dit in de toekomst meer zal gaan gebeuren. Ook het feit dat een groot deel van de AMA's die in Nederland verblijven door het aangescherpte terugkeerbeleid binnenkort Nederland zullen moeten verlaten, wordt als een belangrijke risicofactor gezien. De aanwezigen zijn het erover eens dat de meerderheid van deze jongeren niet terug zal gaan maar de illegaliteit zal induiken, en waarschijnlijk in leven zal blijven via het plegen van criminaliteit.

5.5.2 *Protectieve factoren*

Tijdens de focusgroepbijeenkomsten is ook gevraagd naar mogelijke protectieve factoren die zouden kunnen helpen voorkomen dat jeugdigen uit nieuwe etnische groepen in de criminaliteit terechtkomen. De protectieve factoren die naar voren zijn gebracht, vormen vaak de positieve tegenhangers van eerder genoemde risicofactoren.

Een hoge opleiding van de ouders

De opleiding van de ouders wordt door de deelnemers over het algemeen als een belangrijke protectieve factor gezien bij delinquent gedrag. Vooral in het geval van Afghaanse, Iranese en Irakese jeugdigen geven deelnemers uit het onderwijs of vanuit de zelforganisaties regelmatig aan dat de hoge opleiding van de ouders in vele gevallen bepalend is geweest voor het slagen van hun kinderen.

Een gering cultuurverschil tussen gezin en Nederlandse samenleving

Gezinnen afkomstig uit landen die in cultureel opzicht ver verwijderd zijn van de Nederlandse samenleving zouden volgens sommige professionals meer moeite hebben om zich staande te houden binnen de Nederlandse samenleving dan gezinnen die dicht bij de Nederlandse samenleving staan. Jongeren uit gezinnen met een referentiekader dat relatief goed aansluit bij Nederlandse referentiekaders kunnen volgens hen gemakkelijker op het rechte pad worden gebracht of gehouden dan jongeren voor wie dit niet geldt. Daarbij blijkt het wel van belang om rekening te houden met diversiteit binnen bevolkingsgroepen uit een zelfde land. Met name wordt gewezen op de verschillen tussen Noord- en Zuid-Somalie en de enorme diversiteit van de diverse Chinese gemeenschappen in Nederland.

Een 'bewuste' opvoeding

Enkele deelnemers menen dat het van positieve waarde is als ouders hun kinderen 'bewust' opvoeden. Hiermee wordt bedoeld dat ouders voldoende belangstelling hebben voor de opvoeding van hun kinderen en dat zij zich richten op de toekomst van het kind binnen de Nederlandse samenleving. Volgens een van de medewerkers van een zelforganisatie is dit belangrijker dan het werk of de opleiding van de ouders.

Ouders die controle uitoefenen op de schoolprestaties van hun kinderen

Mensen uit het onderwijs geven aan dat Afghaanse, Chinese, Irakese en Iranese ouders over het algemeen erg veel over hebben voor de opleiding van hun kinderen. Zij zouden ten aanzien van hun schoolloopbaan veel controle uitoefenen over hun kinderen. Dit zou niet gelden voor de groepen die hoog scoren in de criminaliteit.

Psychologische oriëntatie van de ouders op een toekomst in Nederland

Terwijl ten aanzien van Somalische gezinnen wordt opgemerkt dat zij niet altijd

goed kunnen 'aarden' in Nederland, wordt over Iraniërs gezegd dat zij zich over het algemeen voor hun toekomst nadrukkelijk oriënteren op Nederland. Wanneer ouders zich terugtrekken in hun eigen etnische groep, wordt dit beschouwd als een risicofactor voor hun kinderen. Ook ouders die er voortdurend naar verlangen om terug te keren naar het land van herkomst en zich weinig richten op de Nederlandse samenleving zouden volgens sommige deelnemers niet in staat zijn hun kinderen een adequate opvoeding te geven.

De aanwezigheid van een sociaal netwerk en steun vanuit de eigen etnische gemeenschap

Ook het hebben van een sociaal netwerk wordt volgens veel deelnemers aangehaald als een belangrijke protectieve factor. Velen geven aan niet verbaasd te zijn over het feit dat Chinese jeugdigen zo laag scoren in de geregistreerde criminaliteit, aangezien van deze groep bekend zou zijn dat ze een stevig netwerk hebben waarbinnen ze snel aan (zwarte) baantjes kunnen komen en waardoor bij deze jongeren de noodzaak minder sterk aanwezig is om diefstallen te plegen. Overigens zijn niet alle deelnemers het daarmee eens. Zo wordt namelijk aangegeven dat de integratie van nieuwkomers uit China binnen de Chinese gemeenschap in Nederland heel moeizaam verloopt. Voorts zou er sprake zijn van een enorme diversiteit binnen de Chinese gemeenschap en zouden de onderlinge verschillen tussen Chinezen uit verschillende gebieden in China heel groot zijn. Dat zou er mede toe leiden dat er op grond van regionale afkomst meer solidariteit bestaat tussen bijvoorbeeld Chinezen uit Parijs en Amsterdam – omdat zij uit dezelfde streek in China afkomstig zijn – dan tussen Chinezen binnen een zelfde stad in Nederland – omdat zij uit verschillende streken in China afkomstig zijn. Ook het feit dat Chinese jeugdigen zich vooral zouden bezighouden met 'verborgen' criminaliteit zou volgens de deelnemers in ieder geval een vertekening kunnen opleveren van de cijfers.

5.6 Samenvatting en conclusie

De eerste conclusie luidt dat de professionals over het algemeen weinig zicht hebben op de criminaliteitsproblematiek van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen in Nederland. Dit geldt ook voor vertegenwoordigers van zelforganisaties, hoewel zij meestal niet ontkennen dat er problemen zijn. De praktijkmensen hebben elk vanuit hun eigen professe met een deel van deze jongeren te maken, en kennen voor het merendeel alleen de lokale situatie waarin zij werkzaam zijn. Justitiële functionarissen en een deel van de AMA-begeleiders hebben wel aanwijzingen voor delinquent gedrag, maar hoe het feitelijk staat met de criminaliteit bij jongeren uit nieuwe etnische groepen weten zij niet. De criminaliteit onder deze groepen blijkt zich af te spelen in schimmige werelden, waar de professionals weinig zicht op hebben. Over het algemeen hebben de deelnemers echter wel de indruk dat criminaliteit bij jongeren uit nieuwe etnische groepen een beperkt probleem is. Professionals die weinig delinquentie

signaleren, zoals professionals uit het onderwijs, hebben vaak wel de ervaring dat deze jongeren en jongvolwassenen gedragsproblemen hebben. In hoofdstuk 7 zullen we de indrukken uit de praktijk afzetten tegen het beschikbare cijfermateriaal.

Ten tweede kunnen we concluderen dat enkele groepen in de ogen van de professionals meer problemen opleveren dan andere, ondanks hun algemene indruk dat zich onder nieuwe etnische groepen weinig problemen van criminaliteit voordoen. Als probleemgroepen worden vooral jeugdigen uit Oostbloklanden en in mindere mate Angolese jongeren genoemd. Deze beide groepen zouden vooral vermogens- en geweldsdelicten plegen. Ook zouden zij betrokken zijn bij georganiseerde criminaliteit vanuit hun landen van herkomst. Daarnaast wijst men op problemen die zich voordoen met Somalische jeugdigen. Deze hebben volgens de professionals te maken met khatgebruik en gezinsproblemen die daar het gevolg van zijn.

Met jongeren uit Afghanistan en in mindere mate uit Iran en Irak doen zich volgens de professionals slechts weinig moeilijkheden voor. Ook Chinese jongeren lijken zich weinig met criminaliteit bezig te houden, maar men vermoedt dat er binnen deze groep veel verborgen problemen zijn. Over de criminaliteitsproblematiek van jeugdigen uit andere Afrikaanse landen (Sierra Leone, Congo, Soedan, Ethiopië en Eritrea) is bij de professionals weinig bekend.

De voornaamste risicofactoren uit de bestaande literatuur worden door de professionals (h)erkend bij het zoeken naar achtergronden van (verschillen in) jeugdcriminaliteit tussen nieuwe etnische groepen. Daarbij worden bepaalde factoren die de kans op probleemgedrag vergroten extra benadrukt of nader ingevuld. Ook vullen de professionals de genoemde risico's vanuit hun eigen ervaring aan. De nadruk ligt op factoren in de maatschappelijke en sociale omgeving, persoonsgebonden factoren blijven onderbelicht.

In het kader van het risicogebied *'maatschappelijke positie'* stelt men dat in nieuwe etnische groepen nogal eens sprake is van schulden en het verblijven in slechte woonomstandigheden in achterstandswijken. Ook wordt illegaliteit als risicofactor naar voren gebracht. Op het vlak van de *'persoonsgebonden factoren'* wordt alleen opgemerkt dat de levensfase waarin jonge migranten zich bevinden, hen, net als autochtone jeugdigen, kwetsbaar maakt voor de ontwikkeling van delinquent gedrag. Ten aanzien van het *gezin* worden algemene en specifieke risicofactoren genoemd, waaronder de afwezigheid van een sociaal netwerk, de conflicten tussen jeugdigen en ouders die samenhangen met een verschil in acculturatie, en eigen problemen van ouders die veroorzaken dat zij minder beschikbaar zijn voor hun kinderen. Voor AMA's wordt het ontbreken van een gezin en de bijbehorende sturing als belangrijke risicofactor ervaren, evenals een beperkt en sterk over het land verspreid sociaal netwerk. Op het gebied van *onderwijs* wijzen de professionals op leerachterstanden bij de jeugdigen en de vele institutionele belemmeringen van hun onderwijs carrière in Nederland. Een ander probleem is het gebrek aan controle op schoolverzuim van de jongeren.

Ten aanzien van de *vrijetijdsituatie* vrezen sommigen voor aansluiting van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen bij delinquente Marokkaanse en Antilliaanse jongeren, en wijst men op de slechte toegang tot het reguliere vrijetijdsaanbod.

Meer *specifieke risicofactoren* waarover is gediscussieerd, betreffen onder meer de vluchtgeschiedenis en kenmerken van het herkomstland, waaronder de sociaal-economische situatie. Kritiek wordt geuit op diverse aspecten van het overheidsbeleid: de lange, onzekere asielprocedure, het opvang- en terugkeerbeleid voor AMA's, en het integratiebeleid voor toegelaten migranten. Aan de kant van de migranten wordt gewezen op het gevaar van onrealistische verwachtingen voor wat betreft de mogelijkheden in Nederland, het 'jokken' door sommige jongvolwassenen over hun leeftijd met als doel als AMA te worden erkend, en een blijvende oriëntatie op de eigen etnische groep en het herkomstland. Specifiek ten aanzien van gezinnen wordt gesproken over een gebrek aan aansluiting tussen de cultuur thuis en op school, wat het moeilijk zou maken om ouders bij het onderwijs van hun kinderen te betrekken. Ook zouden ouders zelf weinig gewend zijn om toezicht te houden op wat hun kinderen op straat doen.

De ideeën van de professionals over mogelijke factoren die kunnen helpen voorkomen dat jeugdigen uit nieuwe etnische groepen in de criminaliteit terecht komen, blijken beperkt te zijn. Ook dit weerspiegelt de situatie in de literatuur, waar veel meer over risicofactoren dan over protectieve factoren geschreven wordt. Protectieve factoren die vanuit de praktijk wel worden genoemd, betreffen een hoog opleidingsniveau bij de ouders, het controleren door ouders van de schoolcarrière van hun kinderen, en het geven van een 'bewuste' opvoeding. Gezinnen waarbij de culturele afstand ten opzichte van de Nederlandse samenleving minder groot is, hebben volgens de professionals ook minder kans op problemen, evenals gezinnen en jeugdigen die steun vanuit hun eigen etnische gemeenschap ervaren.

6 Suggesties van professionals voor preventie en aanpak

6.1 Inleiding

Aansluitend bij de mogelijke achtergronden van criminaliteit en ander probleemgedrag bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen, is in de focusgroep-bijeenkomsten gesproken over de mogelijkheden voor preventie en aanpak hiervan. In het eerste deel van dit hoofdstuk bespreken we de maatregelen die de deelnemers hebben gesuggereerd, gericht op het voorkomen van problemen. Daarna worden de opmerkingen besproken die zijn gemaakt over de aanpak van problemen die reeds zijn ontstaan. Net als in het vorige hoofdstuk gaat het hier om de visies van de professionals, niet om die van de onderzoekers.

6.2 Preventie

Zoals gesteld in hoofdstuk twee worden risicofactorenbenaderingen vaak gebruikt om aanknopingspunten te zoeken voor preventie van probleemgedrag. Ook de suggesties die de professionals in dit onderzoek hebben gedaan ten aanzien van preventie, sluiten nauw aan bij de risico- en protectieve factoren die zij hebben genoemd (zie hoofdstuk 5). Concrete preventieve activiteiten zijn gesuggereerd op de risicogebieden gezin, school, het overheidsbeleid ten aanzien van de opvang en terugkeer van (ex-)AMA's en de hulpverlening bij psychosociale problemen.

6.2.1 Gezin

Met het oog op preventie van criminaliteit hebben we de deelnemers expliciet gevraagd naar de mogelijke rol die ouders daarin zouden kunnen spelen. In het vorige hoofdstuk zijn enkele professionals aangehaald die menen dat tussen ouders en kinderen nogal eens een kloof ontstaat, doordat de kinderen zich de Nederlandse taal en referentiekaders sneller eigen maken dan hun ouders. Gesuggereerd wordt om deze kloof te dichten door voorlichtings- en gespreks-bijeenkomsten voor deze ouders te organiseren over diverse aspecten van de Nederlandse samenleving. De gedachte is dat ouders die goed op de hoogte zijn van de wijze waarop de Nederlandse samenleving functioneert, beter kunnen reageren op eventueel probleemgedrag van hun kinderen.

'Wat doen zij bijvoorbeeld als een kind thuis komt met wiet? Waar ik vandaan kom (Irak, MvS) wordt dat streng bestraft door de ouders. Dat werkt omdat de hele samenleving consequent deze interventie toepast. Maar hier zal dat niet werken. Want dan zullen kinderen het thuis niet doen maar wel ergens anders. Als je die bewustwording bereikt bij de ouders, dat ze hier in een heel andere samenleving leven, dat er hier een andere manier van omgaan is met die dingen, dan zul je bereiken dat ouders consequent zullen handelen samen met de school en met andere instanties die zich met het kind bemoeien.' [medewerker psychosociale hulpverlening]

Ouders die een verblijfsvergunning krijgen, zijn inmiddels al verplicht om een inburgeringscursus te volgen, waarin maatschappijoriëntatie aan de orde komt. Een medewerker van Vluchtelingenwerk stelt echter dat dit niet genoeg is, en dat men de ouders ook later nog voorlichtingsbijeenkomsten zou moeten aanbieden. Om te voorkomen dat jeugdigen uit nieuwe etnische groepen, met name AMA's, in een sociaal vacuüm terechtkomen, zijn in verschillende gemeenten 'maatjes- of buddyprojecten' en 'gastouderprojecten' opgezet. Kern van deze projecten is dat jongeren worden gekoppeld aan een leeftijdsgenoot, een volwassene of een gezin, met wie of waarmee zij een deel van hun vrije tijd kunnen doorbrengen. Sommige projecten hebben ook als doel jongeren kennis te laten maken met de Nederlandse samenleving. De professionals die deze projecten kennen, zijn er erg enthousiast over. Er blijken zich veel vrijwilligers bij de projecten te melden om jeugdigen uit nieuwe etnische groepen bij te staan. Vooral studenten, maar ook veel alleenstaanden, geven zich op om samen met hen activiteiten te ondernemen. Er is volgens de deelnemers die zich bezighouden met belangenbehartiging echter wel een gebrek aan gezinnen die als gastgezin kunnen optreden. Ook blijkt dat er een nijpend tekort is aan pleeggezinnen (ook uit de eigen gemeenschappen) die de opvang en begeleiding van alleenstaande jongeren zouden kunnen verzorgen. Niettemin wordt de suggestie gedaan om binnen de gemeenschappen en zelforganisaties naar rolmodellen te zoeken die een deel van de begeleiding op zich zouden kunnen nemen. Een aantal begeleiders van gezinnen en AMA's heeft positieve ervaringen met (autochtone en/of allochtone) geloofsgemeenschappen die een ondersteunende rol kunnen spelen.

6.2.2 *School*

In het voorgaande hoofdstuk zijn diverse onderwijsproblemen genoemd als risicofactoren voor het ontstaan van probleemgedrag. Deze zijn niet allemaal gemakkelijk te beïnvloeden, maar soms noemen de professionals heel praktische problemen die om een oplossing vragen, zoals in onderstaand fragment:

'Het OC (Onderzoek- en opvangcentrum voor asielzoekers, M.K.) ligt bijvoorbeeld heel ver van de school. Kinderen moeten met de bus. Die bus gaat één keer per dag, die komt 's morgens en die gaat 's avonds weer terug. Hierdoor kunnen veel leerlingen niet op tijd op school zijn. Dus die moeten het eerste uur al missen. En dan vragen ze aan ons om het rooster aan te passen. Maar dat kan niet. Je kan niet het rooster aanpassen omdat dertig leerlingen niet op tijd kunnen zijn. Dus de OC's zijn veel te ver van de school. Iedereen zegt "Als je aan de slag wil zijn diploma's belangrijk." Willen ze ook. Maar waar is de huiswerkruimte op het AZC? En dan vind ik het nog een wonder dat leerlingen blijven komen en zich inzetten, want de resultaten die wij ermee behalen vind ik echt fantastisch.' [medewerker onderwijs]

Ook het feit dat AMA's soms, in het kader van het vreemdelingentoezicht, tijdens de schooluren een stempel moeten halen bij de vreemdelingendienst stuit op veel weerstand, omdat dit er in de ogen van onderwijsmedewerkers toe leidt dat

jongeren achterstanden oplopen op school. Andere bureaucratische hinderpalen, zoals bijvoorbeeld het feit dat jeugdigen een soft-nummer nodig hebben om stage te kunnen lopen, belemmeren volgens de professionals eveneens de schoolcarrière van jongeren zonder een definitieve verblijfsstatus. Deze belemmeringen zouden volgens hen moeten worden weggenomen.

Voorts wordt er vanuit het onderwijs gepleit voor langere schooldagen en het afschaffen van vakanties voor jongeren uit nieuwe etnische groepen omdat men vermoedt dat verveling bij deze jongeren leidt tot criminaliteit. Daarnaast heerst bij onderwijs- en welzijnswerkers veel enthousiasme voor het concept van de 'brede school',⁵⁴ omdat daarbij in de school aan de problemen van jeugdigen gewerkt kan worden, en activiteiten in en om de school kunnen voorkomen dat zij in een isolement geraken. Ook zijn er lokaal succesvolle initiatieven op het gebied van arbeidstoeleiding:

'In grote steden zijn er arbeidsmarktleertrajecten waarbij het bedrijfsleven wordt ingeschakeld om faciliteiten te creëren. De sociale organisaties zorgen voor de goede contracten, de goede begeleiding, om er in ieder geval in die keten alles uit te halen wat erin zit. Lokale bedrijven zijn vaak geïnteresseerd om daar iets in te doen. Het is primair een manier om ervaringen op te doen en dat gaat eigenlijk de goede kant op bij ons.' [medewerker Kleine wooneenheid (KWE)]

Een welzijnswerker stelt dat onderwijs ook belangrijk is voor jongeren die niet in Nederland mogen blijven:

'Iedereen die binnenkomt moet naar school kunnen, zich kunnen ontwikkelen, financiële mogelijkheden hebben, begeleid worden. Dat kost veel tijd en energie maar dan begeleid je ze wel naar de goede kant. Investeren kan nooit kwaad. Ook als ze hier een opleiding genieten en teruggaan kunnen ze daar alsnog van profiteren in het land van herkomst.' [welzijnswerker]

Om te bevorderen dat al deze jeugdigen onderwijs krijgen, zou schoolverzuim, zowel door scholen en leerplichtambtenaren als door de eventuele begeleiders in centrale en decentrale opvangvoorzieningen, volgens de professionals streng gecontroleerd moeten worden.

Om de ouders van jongeren uit nieuwe etnische groepen meer bij het onderwijs te betrekken hebben sommige scholen maatregelen genomen, zoals op huisbezoek gaan, ouderavonden organiseren in asielzoekerscentra, een stadsbus regelen en betalen die ouders vervoert naar ouderavonden, en sociaal geïsoleerde ouders inzetten bij schoolactiviteiten.

54 De 'brede school' is een school die samenwerkt met andere instellingen in de buurt, zoals buurthuizen en voorzieningen voor kinderopvang of jeugdzorg (zie Studulski, 2002).

6.2.3 *Opvang- en terugkeerbeleid voor (ex-)AMA's*

Hoewel men zich ervan bewust is dat deze aanbeveling al zeer vaak is gedaan, pleiten de deelnemers toch nog maar eens voor snellere asielprocedures en een korter verblijf in de centrale opvangvoorzieningen van migranten die Nederland via de asielprocedure binnenkomen. Daarnaast meent een deel van de professionals die met AMA's werken dat deze jongeren meer uren begeleiding zouden moeten krijgen in de KWE's. Nu gebeurt het in hun ogen te vaak dat KWE-mentoren te laat zijn met het signaleren van problemen die zich met jongeren voordoen. De begeleiders zouden volgens enkele professionals ook meer inspanningen moeten leveren om (weer) een sociaal netwerk voor deze jongeren op te bouwen. Sommigen pleiten voor meer professionalisering van de begeleiders tijdens en na hun opleiding. Ondanks de kritiek op de omvang en inhoud van de begeleiding staan veel professionals achter het concept van de KWE's, die zijn opgezet om jongeren tot hun achttiende jaar enige zelfstandigheid bij te brengen. Wel pleit men voor een meer gefaseerde beëindiging van de begeleiding van AMA's rond het achttiende jaar.

'De begeleiding die wij geven moet eigenlijk langer zijn en gefaseerd worden afgebouwd. Sommige jongeren wonen hier te kort om het zelfstandig te redden. Zij hebben geen netwerk en gaan op in de anonimiteit. Ik denk dat dat ontzettend veel risico's met zich meebrengt. Daarom moeten jongeren op de plek waar ze gaan wonen langduriger begeleid worden zodat ze met hun vragen nog ergens terecht kunnen.' [medewerker AMA-vervolgopvang]

In plaats van opvang van AMA's in KWE's wordt ook geopperd om in sommige gevallen voor opvang binnen de etnische gemeenschappen zelf te zorgen.

'Als het gaat om Iranese alleenstaande minderjarige asielzoekers, voor zover die er zijn, dan zou ik ervoor pleiten om vanuit die gemeenschap begeleiders te zoeken en te kijken of ze daar op kamers kunnen. Ik denk dat dat meer aansluiting biedt dan ze zomaar op een kamertje neer te planten.' [medewerker Vluchtelingenwerk]

In het vorige hoofdstuk is ook de kritiek op de hoge caseload van de voogden van Nidos genoemd. De voogden wordt ook verweten dat zij te weinig juridische en pedagogische kennis en vaardigheden zouden hebben. Enkele politieagenten geven aan dat jongeren wel eens een nachtje op het bureau moeten blijven omdat er geen wettelijke vertegenwoordiger gevonden kan worden. De oorzaak hiervan zou zijn dat veel voogden alleen binnen kantooruren bereikbaar zijn en niet fulltime werken. Tussen de voogden en de KWE-mentoren zouden zich nog wel eens conflicten voordoen, bijvoorbeeld wanneer een jongere binnen de KWE gedragsproblemen vertoont. Wanneer mentoren aangeven dat er een onhoudbare situatie is ontstaan binnen de KWE, zouden voogden de jongere zolang mogelijk binnen de wooneenheid willen houden omdat er op dat moment geen andere opties zijn. Bij andere organisaties, waaronder de politie, bestaat soms

onduidelijkheid over de taakverdeling tussen de KWE-mentoren en de voogden. Ten aanzien van het terugkeerbeleid voor AMA's wordt aanbevolen dat de overheid hier voldoende helder over is. Tot nu toe heeft het hieraan ontbroken, waardoor AMA-begeleiders het gevoel hebben dat ze jongeren niet goed kunnen voorbereiden op hetgeen hen in de nabije toekomst te wachten staat.

'De overheid zegt wel streng te zijn maar is het niet. Je weet niet of jongeren hier zullen mogen blijven of niet. Dus kan je als hulpverlening ook geen helderheid bieden. Als een kind vraagt "Wat adviseer je me", dan moet je vaak zeggen "Ik weet het niet. Over een jaar kan je nog hier zijn, maar over twee maanden kun je ook gewoon op straat staan." Als de overheid de daad bij het woord zou voegen, daar kan je dan vrede mee hebben ook al is de daad van de overheid afkeurenswaardig [het op straat zetten zelf, MvS]. Maar dat ze zelfs dat al niet doen, dat is te betreuren.' [medewerker Vluchtelingenwerk]

Jongeren hebben volgens de professionals ook meer hulp nodig dan nu geboden wordt om hun terugkeer te regelen. De recente verscherpingen in de uitvoering van het terugkeerbeleid voor AMA's hebben volgens sommige deelnemers zo'n grote invloed op alles wat er met de AMA's te gebeuren staat, dat in hun ogen alle andere middelen ter preventie van criminaliteit overbodig lijken. Sommige organisaties proberen aansluiting te zoeken bij kerken die voor opvang kunnen zorgen wanneer jeugdigen of gezinnen uitgeprocedeerd raken.

6.2.4 Hulpverlening bij trauma's en opvoedingsproblemen

In het vorige hoofdstuk zijn schokkende gebeurtenissen en trauma's aangestipt als mogelijke achtergronden van probleemgedrag bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen. Door diverse professionals wordt echter geconstateerd dat de psychosociale hulpverlening aan deze jongeren in Nederland nog veel te wensen overlaat, door een gebrek aan deskundigheid bij hulpverleners. Ook het feit dat de hulpverlening vooral wordt verzorgd door Nederlanders vanuit een Nederlands referentiekader wordt als nadelig beschouwd. Volgens de deelnemers zouden de bestaande hulpverleningsmodellen voor deze relatief nieuwe doelgroepen moeten worden aangepast. Hoe die aanpassing dan moet plaatsvinden en wat er precies veranderd moet worden laten zij in het midden. Wel is men volgens vertegenwoordigers van zelforganisaties in sommige landen van herkomst gewend om een breder netwerk rond het gezin in te schakelen als er bepaalde gezinsproblemen zijn. Zij menen dat deze aanpak ook haar vruchten zou kunnen afwerpen in Nederland.

'Diegenen die aan hulpverlening doen moeten niet tegenover de vader gaan zitten en de vader terechtwijzen, dat helpt niet. Maar kijk wie de vrienden, collega's van de vader zijn, dan kan je met hem dingen bespreken met hen erbij, en de vader aanwijzingen geven wat hij eraan kan doen. Als er problemen zijn binnen onze gemeenschap [Eritrea, MvS], bijvoorbeeld bij huwelijksproblemen of mishandeling binnen het

gezin, worden oudere, wijzere mensen benaderd om te bemiddelen. Dus dat is algemeen bekend bij ons en heel gebruikelijk.' [medewerker zelforganisatie]

Wat dit laatste betreft is in de Nederlandse hulpverlening al sprake van de eerste aanzetten. Zo wordt onder meer gewezen op de zogenoemde 'Eigen Kracht'-conferenties, waarbij de familie en anderen in het sociaal netwerk worden ingezet bij de hulpverlening.⁵⁵ Overigens wordt ook opgemerkt dat het soms moeilijk is om ouders te betrekken bij de aanpak van de problemen van hun kinderen, omdat de ouders zelf ook vaak getraumatiseerd zijn en weinig energie hebben om zich met hun kinderen bezig te houden.

Vertegenwoordigers van verschillende zelforganisaties vinden het jammer dat er in hun ogen niet vaak een beroep op hen wordt gedaan om te bemiddelen tussen ouders en kinderen. Er wordt door sommige welzijnswerkers wel eens samengewerkt met zelforganisaties maar dat gebeurt niet altijd structureel. Toch vinden velen dat zelforganisaties een belangrijke rol zouden kunnen spelen bij de begeleiding van en hulpverlening aan jeugdigen uit nieuwe etnische groepen en hun ouders. Er worden voorbeelden genoemd van succesvolle samenwerking tussen politie en zelforganisaties in reacties op (vermeend) probleemgedrag van jongeren uit bepaalde groepen. Vertegenwoordigers van de zelforganisaties vinden het op hun beurt belangrijk dat er meer wordt gewerkt aan professionalisering van hun organisaties en menen dat zij ook gesubsidieerd zouden moeten worden om genoemde activiteiten te kunnen uitvoeren.

6.3 Aanpak: reacties op problematisch gedrag

Met betrekking tot de mogelijke reacties op probleemgedrag, waaronder criminaliteit, zijn de suggesties van de professionals beperkt. Praktijkmensen uit diverse beroepsgroepen stellen vooral dat er duidelijke regels moeten worden gesteld en dat er kordater moet worden opgetreden tegen eventuele overtredingen door jongeren. Dit zou voor jeugdigen uit nieuwe etnische groepen extra belangrijk zijn, omdat zij vaak uit een sociaal-culturele situatie komen waarin sprake is van veel sociale controle. In Nederland zouden zij in een gezagsvacuüm terechtkomen, hetgeen kan leiden tot ontsporing.

'Je zou strenge huiswerkbegeleiding moeten hebben, strengere sancties op te laat komen op school, gewoon simpele dingen zodat men weet waar men aan toe is. Dat ontbreekt en daar zijn vluchtelingenjongeren heel ontvankelijk voor. Hulpverleners, scholen en opvoeders die moeten dat durven. Bij de jeugdhulpverlening staat altijd het belang van het kind voorop, wat heel vaak verkeerd uitpakt. Maar het kind heeft niet altijd gelijk.' [medewerker Vluchtelingenwerk]

Door een deelnemer van de vreemdelingenpolitie wordt gepleit voor een strakke afstemming tussen het Openbaar Ministerie en de IND. Als iemand verschillende

55 Zie Van Pagee (2002).

strafbare feiten heeft gepleegd, zou zo iemand moeten kunnen worden uitgezet, vindt hij, maar volgens hem blijkt dit in de praktijk onvoldoende te gebeuren. Een vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming geeft aan dat de justitiële mogelijkheden om op te treden tegen crimineel gedrag van veel van de besproken jeugdigen heel beperkt zijn vanwege financieringsproblemen. Zo kan een jeugdreclasseringsmaatregel die aan een AMA wordt opgelegd niet worden uitgevoerd, omdat voor een AMA geen geld beschikbaar wordt gesteld. Voor illegale jongeren is überhaupt niets mogelijk. Sommigen pleiten er dan ook voor om de regelgeving rond strafrechtelijke maatregelen voor jeugdigen aan te passen, om strafrechtelijke begeleiding van jongeren zonder (definitieve) verblijfsvergunning mogelijk te maken.

Een ander probleem dat wordt aangekaart, is dat bepaalde justitiële projecten voor jongeren die strafbare feiten hebben gepleegd (zoals HALT-projecten, leerstraffen, Slachtoffer in Beeld-projecten etc.) moeilijk toegankelijk zijn voor jongeren uit nieuwe etnische groepen, als gevolg van problemen met de Nederlandse taal. Om HALT-projecten effectiever te maken voor deze jongeren zou meer tijd en geld moeten worden vrijgemaakt, omdat meer faciliteiten vereist zijn (bijvoorbeeld inschakeling van een tolk) bij de uitvoering van deze projecten bij jongeren uit nieuwe etnische groepen.

Overigens vormt het gebrek aan taalbeheersing niet het enige probleem.

Professionals uit diverse beroepsgroepen signaleren ook dat de straffen die in Nederland gehanteerd worden weinig effect sorteren bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen, omdat deze niet aansluiten bij hun belevingswereld en leef-situatie:

'Hoe ga je duidelijk maken aan bijvoorbeeld Chinezen wat ze moeten doen? Ze worden naar HALT gestuurd omdat ze iets hebben gedaan, maar ze snappen het niet. En dan mogen ze een leuk werkstukje maken omdat ze iets fout hebben gedaan. (..) Er is onder AMA's heel veel onbegrip als het gaat over HALT-afdoeningen. Ze snappen echt niet wat voor nut het heeft: "Ik heb iets fout gedaan, ik moet straf krijgen. Waarom mag ik nou leuk een werkstukje maken?"' [justitieel functionaris]

'Veel jongeren in de grote AZC's moeten een hele dag niks doen. Ze hebben liever een werkstraf.' [medewerker Vluchtelingenwerk]

'Het straffenarsenaal dat wij hebben en de uitgangspunten die daarbij gehanteerd worden, zeker voor kinderen uit derdewereldlanden, die snappen er helemaal niks van. En hun ouders ook niet. Die verwachten dat er stokslagen zullen worden uitgedeeld. Ik heb een tijdje geleden een paar keer Irakese mensen gehad en die werken met de sharia.⁵⁶ Lieve mensen: het hele strafrechtstelsel dat wij hebben dat heeft geen enkele betekenis als je de sharia als leidraad neemt voor je reacties.' [justitieel functionaris]

Dat de deelnemers deze voorbeelden aanhalen, betekent overigens niet dat zij pleiten voor hardere straffen. Maar het biedt in hun ogen wel een verklaring voor het feit dat de straffen die in Nederland worden toegepast voor deze groep zo weinig effectief lijken te zijn. Ook zouden er zich om die reden vaak problemen voordoen bij de begeleiding van deze jongeren.

6.4 Samenwerking tussen organisaties

Bij de opvang en begeleiding van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen zijn vele organisaties betrokken. Tijdens de bijeenkomsten is gebleken dat de samenwerking tussen deze organisaties in de ene regio beter verloopt dan in de andere. Er blijken gemeenten te zijn waar de verschillende instanties die met jongeren uit nieuwe etnische groepen te maken krijgen regelmatig met elkaar om de tafel gaan zitten om de opvang en aanpak van jongeren met problemen op elkaar af te stemmen. Dergelijke overleggen kunnen een rol spelen in de preventieve én de repressieve sfeer. Een van de deelnemers is bijvoorbeeld betrokken bij een project in de Utrechtse wijk Lombok, dat is geïnitieerd door de gemeente. Per wijk komen de politie, de GGD, de leerplichtambtenaar, schoolgerelateerde hulpverlening, welzijnswerk en het bureau jeugdzorg bij elkaar om bepaalde problematische jongeren te bespreken. Op alle terreinen (school, gezin, vrije tijd etc.) probeert men het leven van een jongere weer op de rails te krijgen. Ook wordt het voorbeeld van de regio Arnhem genoemd waar op geregelde tijdstippen afspraken worden gemaakt tussen alle betrokken partijen die zich met asielzoekers en vluchtelingen bezighouden om alle verdachte signalen (bijvoorbeeld in en om asielzoekerscentra) die opgemerkt worden bij elkaar te brengen. Op die manier zou de politie een beter zicht krijgen op de problemen die zich in hun gemeente voordoen en zouden zij eerder kunnen ingrijpen.

In andere gemeenten blijken de organisaties onderling niet goed met elkaar samen te werken en hun werkzaamheden onvoldoende op elkaar af te stemmen. De professionals raden deze gemeenten aan een voorbeeld te nemen aan de gemeenten waar dit wel goed gaat. Ook wordt de suggestie gedaan om een landelijk traject af te spreken voor de begeleiding en hulpverlening aan jeugdigen uit nieuwe etnische groepen. Het sleutelwoord daarbij is 'integrale aanpak', wat onder meer inhoudt dat afstemming plaatsvindt tussen alle betrokken instanties. De deelnemers die met AMA's werken, zijn het er echter niet over eens of Nidos de coördinerende rol voor AMA's zou moeten hebben, of een andere instantie. Overigens blijkt uit de verhalen van de aanwezigen dat er niet bij alle gemeentebesturen evenveel bereidheid is om zich voor de problemen van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen in te zetten.

6.5 Samenvatting en conclusie

Met het oog op preventie van probleemgedrag en criminaliteit bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen, hebben de professionals ten aanzien van enkele risicogebieden suggesties gedaan. Deze betreffen de ondersteuning van het gezin, de schoolcarrière van de jongeren, het overheidsbeleid ten aanzien van de opvang en terugkeer van (ex-)AMA's en de hulpverlening bij psychosociale problemen. Welke instanties precies voor de gesuggereerde verbeteringen verantwoordelijk zouden moeten zijn, blijft veelal in het midden. Geconcludeerd moet worden dat het aantal nieuwe ideeën dat naar voren is gebracht beperkt is. Ook valt op dat nauwelijks onderscheid wordt gemaakt tussen etnische groepen, terwijl dat bij de beschrijving van risicofactoren hier en daar wel is gebeurd. Samengevat komen de suggesties op het volgende neer.

Ten aanzien van het *gezin* wordt gesteld dat men ouders actief dient te informeren over de Nederlandse samenleving, tijdens voorlichtings- en gespreksbijeenkomsten die betrekking hebben op leven en opvoeden in Nederland. Omdat het gezin niet altijd aanwezig is, en, indien wel aanwezig, niet altijd voldoende steun kan geven, is volgens de professionals extra aandacht nodig voor het sociaal netwerk van jongeren. Succesvolle maatjes-, buddy- en gastouderprojecten in bepaalde gemeenten worden daarbij als voorbeeld gesteld. Ook wordt gesuggereerd om mensen uit de etnische groepen zelf, onder meer uit de zelforganisaties, in te zetten, die als rolmodel kunnen fungeren voor de jeugdigen.

Op het gebied van *onderwijs* zijn vele praktische knelpunten signaleerd die de schoolcarrière van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen belemmeren. Men pleit onder meer voor strengere controle op schoolverzuim, het actief betrekken van ouders bij de school en het stimuleren van de inrichting van zogenoemde 'brede scholen', waar naast onderwijs plaats is voor vrijetijdsbesteding en hulpverlening.

Met betrekking tot het *vreemdelingenbeleid* wordt, niet voor het eerst, gevraagd om snelle asielprocedures, humane, kortdurende opvang en een helder terugkeerbeleid, waarbij met name ex-AMA's voldoende worden ondersteund bij het regelen van hun vertrek. Daarnaast zou volgens AMA-begeleiders bij de beëindiging van de begeleiding aan deze jongeren meer rekening moeten worden gehouden met hun persoonlijke vaardigheden en minder met hun kalenderleeftijd. Ook wordt gepleit voor een grotere omvang en een betere inhoud van de begeleiding door KWE-mentoren en voogden.

Met betrekking tot de *psychosociale hulpverlening* bij trauma's en gezinsproblemen, stellen de professionals dat deskundigheidsbevordering en interculturalisatie nodig zijn. Ook zouden zelforganisaties vaker betrokken moeten worden bij de aanpak van jeugdproblematiek en gezinsproblemen. Deze organisaties zouden naar eigen zeggen dan wel moeten worden geprofessionaliseerd en gesubsidieerd.

Bij de aanpak van criminaliteit en ander probleemgedrag menen de professionals dat juist bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen, gezien hun sociaal-culturele achtergrond, op een duidelijke en kordate manier moet worden

opgetreden. Strafrechtelijke begeleiding zou volgens hen beschikbaar moeten zijn ten aanzien van alle jongeren, ongeacht hun verblijfsstatus. Wanneer deze jongeren worden verwezen naar HALT zijn extra faciliteiten vereist, bijvoorbeeld voor inschakeling van een tolk. Het blijkt echter dat cultuurverschillen ertoe kunnen leiden dat een alternatieve straf niet als straf geïnterpreteerd wordt. Ten slotte wordt meer en betere samenwerking tussen de diverse betrokken instanties aanbevolen.

7 Conclusie

7.1 Kenmerken van allochtone verdachten en hun delicten

In dit onderzoek is de vraag gesteld of er in Nederland allochtone groepen aanwezig zijn -anders dan Antilliaanse & Arubaanse, Marokkaanse, Turkse en Surinaamse- die een dusdanig aandeel hebben in de jeugdcriminaliteit dat preventieve maatregelen geïndiceerd zijn. Op basis van dit onderzoek kunnen we deze vraag bevestigend beantwoorden. In absolute aantallen is de criminaliteitsproblematiek van andere allochtone groepen dan de zojuist genoemde 'grote vier' weliswaar beperkt – het gaat jaarlijks om ongeveer een zevende van alle 12- tot en met 24-jarige verdachten – maar binnen een aantal groepen is het percentage verdachten toch verontrustend hoog. Hieronder gaan we achtereenvolgens in op de verdachten uit Europese landen en die uit de zogenaamde nieuwe etnische groepen.

7.1.1 Verdachten uit Europese landen

De absolute aantallen geregistreerde Europese verdachten in 1999 en 2000 zijn aanzienlijk. Een groot deel van hen blijkt echter niet in Nederland te wonen. Beperkt men zich tot degenen die wel in Nederland woonachtig (zeggen te) zijn, dan blijkt dat jongeren en jongvolwassenen uit Frankrijk, België, Polen, Duitsland, Groot-Brittannië en Italië in 1999 en 2000 enigszins oververtegenwoordigd zijn in de criminaliteitscijfers. In 2000 was het percentage verdachten in deze groepen maximaal tweemaal zo groot als gemiddeld. Bij de jongeren is het percentage verdachten onder de Italianen het grootst, bij de jongvolwassenen het percentage Polen. Opvallend veel Italiaanse meisjes en jonge vrouwen zijn aangemerkt als verdachte.

In het delictpatroon van jonge verdachten uit Europese landen is, net als in het delictpatroon van jonge verdachten uit alle geboortelanden bij elkaar, het grootste aandeel weggelegd voor vermogensdelicten zonder geweld en het kleinste voor zedendelicten. Daartussen liggen de andere delicttypen.

Bij Polen en Italianen is het aandeel vermogensdelicten bovengemiddeld. Bij zowel jongeren als jongvolwassenen geboren in Frankrijk, België en Duitsland maken opiumdelicten relatief een zeer groot deel uit van hun totale aantal delicten. Waarschijnlijk zijn dit grotendeels delicten van niet in Nederland woonachtige drugstoeristen.

De afdoeningsprofielen bij de Europese landen wijken in beperkte mate af van het gemiddelde patroon. Zaken van Duitsers en Belgen vallen op doordat zij relatief vaak worden afgedaan met een OM-transactie, terwijl bij zaken van jongvolwassen Britten en Polen sprake is van een relatief groot aandeel vrijheidsstraffen.

Gezien het voorgaande zijn ten aanzien van Europese groepen maatregelen op gebied van criminaliteitspreventie wellicht het meest op zijn plaats in de grenssteden en de grote steden, die het meest met drugsproblematiek te maken krijgen. In dit hoofdstuk blijven Europese verdachten verder buiten beschouwing.

7.1.2 Verdachten uit nieuwe etnische groepen

Bij de jeugdigen uit nieuwe etnische groepen tekent zich een verschil af tussen Chinezen en Afghanen aan de ene kant, en de andere bestudeerde groepen aan de andere kant. Het aandeel 12- tot en met 24-jarige Chinese en Afghaanse verdachten is in 1999 gelijk respectievelijk iets hoger dan het gemiddelde. In 2000 zijn beide groepen licht ondervertegenwoordigd. Alle andere nader bekeken groepen zijn in 1999 en 2000 ruim oververtegenwoordigd. Dit betreft (in aflopende volgorde) de voormalige Sovjet-Unie, de Democratische Republiek Congo, Sierra Leone, Angola, Somalië, Soedan, voormalig Joegoslavië, Ethiopië en Eritrea, Iran en Irak. Het percentage 12- tot en met 24-jarige verdachten geboren in deze landen, was in 2000 ruim tweemaal tot bijna vijfmaal zo hoog als gemiddeld. Met name personen uit de Democratische Republiek Congo (vooral de jongvolwassenen) en de voormalige Sovjet-Unie (vooral de jongeren) laten een grote oververtegenwoordiging zien. Maar ook andere Afrikaanse groepen scoren hoog. Ethiopië en Eritrea, Irak en Iran vormen de middengroep tussen de 'toppers' aan de ene kant en China en Afghanistan aan de andere kant. Ook als wordt gecontroleerd voor geslacht verdwijnt de oververtegenwoordiging van groepen die in Nederland vooral uit mannen bestaan niet. Opvallend is dat ook Afrikaanse meisjes en jonge vrouwen ruim zijn oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers (voor vrouwen).

Net als voor de Europese verdachten en alle verdachten samen, geldt voor de verdachten uit nieuwe etnische groepen dat het grootste deel van 'hun' delicten vermogensdelicten zonder geweld zijn en het kleinste deel van hun delicten zedendelicten betreffen. Jeugdigen uit de voormalige Sovjet-Unie en voormalig Joegoslavië worden verdacht van een relatief hoog percentage vermogensdelicten zonder geweld. Gewelddelicten (al dan niet in het kader van vermogensdelicten) maken bij veel van de andere nieuwe etnische groepen een (iets) groter deel uit van alle delicten dan gemiddeld. De meeste zijn echter ondervertegenwoordigd bij 'vernieling en openbare orde', 'verkeers-' en 'opium'-delicten. De afdoeningsprofielen bij de zaken van verdachten uit nieuwe etnische groepen wijken niet sterk af van het gemiddelde profiel. De zaken van verschillende groepen zijn wel relatief vaak afgedaan met vrijspraak of sepot. Het aantal zaken waarop vrijspraak of sepot is gevolgd is echter heel klein, en de redenen voor seponeren zijn ons onbekend. Daarom kunnen we op basis van deze gegevens geen duidelijke conclusie trekken ten aanzien van de vraag of jongeren uit deze groepen vaker onterecht worden aangehouden dan jongeren uit andere groepen.

7.1.3 Indrukken van de professionals

De professionals die hebben deelgenomen aan de focusgroepbijeenkomsten blijken weinig zicht te hebben op de criminaliteitsproblematiek van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen, zeker waar het de landelijke situatie betreft. Uit hetgeen de deelnemers uit verschillende delen van het land vertellen, valt op te maken dat hun lokale situatie, zowel op het gebied van criminaliteitsproblemen

als ten aanzien van de voorzieningen die voor jongeren uit nieuwe etnische groepen getroffen zijn, nogal kan variëren (vgl. Holmes & Kriek, 2002). Justitiële functionarissen en een deel van de AMA-begeleiders hebben wel aanwijzingen voor delinquent gedrag, maar de criminaliteit onder deze groepen speelt zich af in schimmige werelden, waar de professionals weinig zicht op hebben.

Vertegenwoordigers van zelforganisaties ontkennen de problemen over het algemeen niet, maar hebben er ook niet veel ervaring mee.

De algemene indruk is dat criminaliteit bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen een beperkt probleem is. Criminaliteit en probleemgedrag worden met name gesignaleerd bij jongeren en jongvolwassenen uit Oostbloklanden (voormalige Sovjet-Unie, voormalig Joegoslavië, Roemenië en Bulgarije), Angola en Somalië. Dit betreft vooral vermogens- en geweldsdelicten, en bij jongeren uit het Oostblok en Angola ook georganiseerde criminaliteit vanuit het herkomstland.

Jeugdigen uit Afghanistan, Iran en Irak zouden relatief weinig problemen hebben. Dit lijkt ook te gelden voor Chinese jongeren, maar men vermoedt dat zich bij deze groep veel verborgen problemen voordoen.

7.1.4 Indrukken versus cijfers

Leggen we deze beelden van de professionals naast de cijfers, dan blijkt dat de indruk van de professionals klopt waar het gaat om de beperkte omvang van de criminaliteit bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen in absolute aantallen, maar niet als het gaat om de mate van oververtegenwoordiging ten opzichte van het gemiddelde percentage verdachten in de jeugdbevolking. De oververtegenwoordiging van jongeren en jongvolwassenen uit de voormalige Sovjet-Unie, voormalig Joegoslavië (cf. Snel e.a., 2000; Van San e.a., 2002), Angola en Somalië blijkt voor de professionals herkenbaar. Hetzelfde geldt voor de geringere vertegenwoordiging in de verdachtencijfers van Afghanen en Chinezen.

De indruk van een deel van de professionals dat jonge Iraniërs en Irakezen weinig problemen geven omdat hun ouders tot de elite van hun herkomstland zouden behoren, wordt echter door de cijfers niet ondersteund.

7.2 Achtergronden: risico- en protectieve factoren

Ten aanzien van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen (inclusief AMA's) is de vraag gesteld of allochtone groepen die oververtegenwoordigd zijn in de geregistreerde criminaliteit, met problemen kampen die aanknopingspunten bieden voor preventie. Ook deze vraag leidt tot een bevestigend antwoord.

Tijdens tien focusgroepbijeenkomsten met praktijkmensen zijn diverse risicofactoren genoemd, die zich voordoen in de leefsituatie van jongeren uit nieuwe etnische groepen, en die het ontwikkelen van crimineel gedrag kunnen bevorderen. Dit betreft zowel algemene als meer specifieke risicofactoren. Hierbij dient onderscheid gemaakt te worden tussen alleenstaande minderjarige asielzoekers,

jongeren in gezinnen en jeugdigen die illegaal in Nederland verblijven. De mate waarin bepaalde risicofactoren voor elk van deze groepen gelden varieert. Zo wordt voor AMA's het ontbreken van een sociaal netwerk eerder als risicofactor aangemerkt, omdat deze jongeren veelal zonder familie in Nederland zijn. Daarentegen worden gezinsconflicten en specifieke problemen van ouders, bijvoorbeeld als gevolg van traumatische gebeurtenissen, genoemd als risicofactor voor jongeren in gezinnen. Ten aanzien van illegale jeugdigen wordt aangegeven dat zij extra kwetsbaar zijn, omdat zij omwille van hun positie geen recht hebben op overheidsvoorzieningen.

De professionals (h)erkennen de factoren die in de literatuur worden genoemd (zie hoofdstuk 2), waarbij men de nadruk legt op factoren in de maatschappelijke en sociale omgeving. Zij voegen nog enkele specifieke risicofactoren toe: de sociaal-economische situatie in het herkomstland, onrealistische verwachtingen bij migranten van de situatie in Nederland, en diverse aspecten van het Nederlandse overheidsbeleid op het gebied van toelating, opvang, terugkeer en integratie van asielzoekers en vluchtelingen.

Hieronder geven we een overzicht van hetgeen de professionals naar voren hebben gebracht, waar mogelijk afgezet tegen de literatuur. Zoals gezegd gaat het hier om een inventarisatie van ervaringen en inzichten uit de praktijk, niet om constatering van de onderzoekers zelf.

7.2.1 Algemene risicofactoren ingevuld door professionals

Maatschappelijke positie

Volgens de literatuur is onder nieuwe etnische groepen sprake van relatief veel werkloosheid. Dit geldt in elk geval voor mensen uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie, Irak, Iran, Somalië en Afghanistan (zie bijlage 4). In de focusgroepbijeenkomsten is gewezen op de financiële problemen van gezinnen uit diverse groepen en bij (ex-)AMA's (cf. Van Wijk-Zielstra e.a., 2001). Ook het wonen in een achterstandswijk is volgens de professionals een belangrijke risicofactor, die zich onder meer zou voordoen bij AMA's die vanuit KWE's naar de grote steden trekken en komen te wonen in achterstandswijken waar zij gemakkelijk in de criminaliteit terecht kunnen komen. Jongeren en jongvolwassenen zonder status bevinden zich volgens hen in een kwetsbare positie, aangezien sinds de invoering van de Koppelingswet de toegang tot allerlei voorzieningen voor hen is afgesloten (zie ook Morelli & Braat, 1999). De professionals vrezen voor een toename van het aantal illegalen, door het verscherpte terugkeerbeleid voor ex-asielzoekers en AMA's (zie ook Engbersen e.a., 2002).

Gezin

Algemene risicofactoren die zich voordoen bij gezinnen uit nieuwe etnische groepen zijn volgens de professionals onder meer het ontbreken van een sociaal netwerk. Dit is vooral genoemd ten aanzien van Somaliërs. In deze groep wordt ook khatgebruik en geweld binnen het gezin gesignaleerd. Voor AMA's wordt het feit dat zij alleenstaand zijn als ongunstig beoordeeld. Door de afwezigheid van

ouders zou het hen ontbreken aan toezicht en sturing, die slechts deels kan worden geboden door hulpverleners (zie hierna).

School

Getuige de ervaringen van de professionals zijn de uit de literatuur bekende knelpunten in de onderwijsopvang van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen nog steeds aanwezig (zie bijv. Van der Hoek & Kromhout, 1997). Genoemd zijn een gebrekkige aansluiting van het onderwijsaanbod op de verschillende leer-niveaus van de jongeren, die vaak grote leerachterstanden hebben; problemen om toegang te krijgen tot opleidingen, stages en de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld als gevolg van een gebrek aan financiële regelingen voor deze groep; en over-plaatsingen van het ene opvangcentrum voor asielzoekers naar het andere, waardoor gaten in de schoolcarrière vallen. Ook leveren een gebrek aan motivatie en schoolverzuim bij de jongeren zelf volgens een aantal deskundigen risico's op.⁵⁷

Vriendengroep en vrijetijdsbesteding

Ten aanzien van de vriendengroep is opgemerkt dat bepaalde groepen jongeren uit nieuwe etnische groepen (Somaliërs, Sierra Leonezen) in Nederland aansluiting lijken te vinden bij allochtone jongeren die in het criminele circuit, met name het drugsircuit, verkeren (Marokkanen, Antillianen). Ook zou het reguliere aanbod van vrijetijdsbesteding nogal eens onvoldoende toegankelijk zijn voor jeugdigen uit nieuwe etnische groepen (vgl. Radstake & Deković 2002).

7.2.2 Specifieke risicofactoren volgens professionals

Vluchtgeschiedenis

Jongeren en jongvolwassenen uit diverse landen waar de professionals ervaring mee hebben, komen uit een oorlogssituatie. Zij kunnen psychische problemen hebben, die zich soms uiten in agressie. Deze risicofactor komt uitgebreid aan de orde in de reeds bestaande literatuur (zie hoofdstuk 2). Professionals geven verder aan dat in een oorlogssituatie sprake kan zijn van een situatie van wetteloosheid, die normoverschrijdend gedrag in de hand werkt, ook na de vlucht.

Sociaal-economische situatie in het herkomstland

Min of meer los van een eventuele oorlogssituatie kan volgens de deelnemers ook de sociaal-economische situatie in het herkomstland een risicofactor opleveren. Men denkt daarbij aan de slechte sociaal-economische situatie van ontwikkelingslanden, waardoor er bijvoorbeeld een gebrek is aan onderwijs, en landen waar economische chaos heerst en corruptie hoogtij zou vieren, zoals wordt opgemerkt ten aanzien van de voormalige Sovjet-Unie. Jeugdigen uit

57 Zie ook het rapport dat door ITS Nijmegen (Olde Monnikhof) in opdracht van het WODC wordt geschreven over de onderwijstrajecten van AMA's en de knelpunten daarin. Publicatie is voorzien in het voorjaar van 2003.

dergelijke landen zouden problemen kunnen hebben om zich (weer) aan de wet te houden.

Onrealistische verwachtingen

Een andere genoemde risicofactor is het koesteren van onrealistische verwachtingen ten aanzien van de situatie in Europa en de eigen toekomstmogelijkheden. Ouders verwachten soms dat hun kinderen een hoge opleiding zullen gaan volgen, terwijl dit gezien de capaciteiten van hun kinderen en de problemen in het onderwijsaanbod op korte termijn niet realiseerbaar is. Overigens blijkt uit eerder onderzoek dat ook de jongeren zelf soms te hoge verwachtingen hebben van hun onderwijsmogelijkheden in Nederland (zie Van der Hoek & Kromhout, 1997).

Langdurige asielprocedures

De deelnemers hebben kritiek op de wijze waarop asielzoekers en vluchtelingen in Nederland worden opgevangen. De asielprocedures duren in hun ogen nog steeds te lang. Het gebrek aan duidelijkheid dat aan mensen wordt verschaft over hun toekomstige positie in Nederland wordt gezien als een belangrijke risicofactor voor delinquent gedrag.

Toelatings- en integratiebeleid

Onder de professionals variëren de opvattingen over het restrictieve toelatingsbeleid dat de overheid momenteel voert. Veel professionals uit diverse beroepsgroepen zijn echter van mening dat de migranten die worden toegelaten, onvoldoende kansen krijgen om volwaardig te participeren in de samenleving (zie ook Radstake & Deković 2002). De ontvangende samenleving zou migranten voortdurend het gevoel geven dat zij niet in Nederland thuishoren. Met name voor jeugdigen wordt het gebrek aan toekomstperspectief dat hieruit voortvloeit, beschouwd als een risicofactor voor het ontwikkelen van delinquent gedrag.

Ouders met specifieke eigen problemen

Wanneer ouders van jongeren zelf met problemen kampen, zijn zij volgens professionals vaak minder beschikbaar voor de begeleiding van hun kinderen. Dergelijke problemen kunnen bijvoorbeeld samenhangen met traumatische ervaringen en statusverlies na de migratie. Specifiek ten aanzien van Somalische gezinnen is opgemerkt dat zij niet altijd kunnen aarden in Nederland. Een deel van hen zou om die reden doormigreren naar andere landen.

Cultuurverschillen tussen gezin en school/buitenwereld

Het is volgens professionals uit het onderwijs niet altijd gemakkelijk om ouders uit nieuwe etnische groepen te betrekken bij het onderwijs aan hun kinderen. Taalproblemen en de verwachting bij ouders dat onderwijs een exclusieve taak van de school is, zouden hier debet aan zijn. Een direct verband tussen cultuurverschillen en criminaliteit wordt gelegd door professionals die erop wijzen dat ouders het gedrag van hun kinderen buitenshuis niet goed in de gaten houden,

als gevolg van de onterechte verwachting dat de omgeving mede een oogje in het zeil houdt (zie ook het verslag van de conferentie 'De Somalische jeugd en de toekomst', 2001).

Generatie- en acculturatieconflicten tussen ouders en jeugdigen

Door zelforganisaties worden binnen verschillende gezinnen (Somalische, Iranese, Irakese en Congolese) generatieconflicten gesignaleerd die eigenlijk ook acculturatieconflicten zijn: tussen jongeren en hun ouders ontstaat verwijdering doordat de kinderen sneller wegwijs raken in de Nederlandse samenleving dan hun ouders en zij niet meer alles van hun ouders accepteren.

Opvang- en terugkeerbeleid voor AMA's

Volgens professionals die met jonge asielzoekers werken, zijn de omstandigheden in asielzoekerscentra ongunstig voor de ontwikkeling van jongeren (vgl. De Haan & Althoff, 2002). Ook de decentrale opvang van AMA's in KWE's wordt niet als onverdeeld gunstig beoordeeld. Meerderjarig geworden (ex-)AMA's dreigen na hun (noodgedwongen) vertrek uit de KWE's volgens hun begeleiders in een sociaal vacuüm en financiële problemen terecht te komen (cf. Thomeer-Bouwens & Smit, 2000).

Ten tijde van dit onderzoek is de overheid begonnen met het implementeren van het aangescherpte terugkeerbeleid voor AMA's. Dit beleid kan op veel kritiek van professionals rekenen (zie bijv. ook Boerebach, 2002). Enkele jongeren van wie het leefgeld is stopgezet, hebben zelfmoord gepleegd en men vreest dat dit in de toekomst vaker zal gebeuren. Voorts protesteert men tegen de veronderstelling dat jongeren die te horen hebben gekregen dat zij Nederland zelfstandig moeten verlaten, dit ook zullen doen. Dit uitgangspunt wordt als zeer onrealistisch beschouwd, en men vreest dat jongeren hierdoor in de illegaliteit en van daaruit in de criminaliteit terecht zullen komen (zie ook Engbersen e.a., 2002; Van San e.a., 2002).

7.2.3 *Protectieve factoren volgens professionals*

Net als in de literatuur zijn bij de professionals de ideeën over mogelijke factoren die kunnen helpen voorkomen dat jeugdigen in de criminaliteit terecht komen beperkt. De genoemde protectieve factoren zijn vaak de tegenhangers van naar voren gebrachte risicofactoren.

Een hoge opleiding van de ouders

De relatief hoge opleiding van sommige nieuwe etnische groepen (Afghanen, Irakezen en Iraniërs) is door de professionals genoemd als een belangrijke protectieve factor. Het relatief lage percentage verdachten onder met name Afghaanse jeugdigen wordt hieruit door de professionals voor een belangrijk deel verklaard. Maar ook ten aanzien van Iraniërs en Irakezen – die door sommigen elitevluchtelingen werden genoemd – wordt gesteld dat de positie van de ouders kinderen uit deze groepen ervan weerhoudt zich in te laten met crimina-

liteit. Deze gedachte strookt niet met de gevonden criminaliteitscijfers in deze groepen, maar kan desalniettemin gelden voor delen daarvan.

Een gering cultuurverschil tussen gezin en Nederlandse samenleving

Gezinnen die uit landen afkomstig zijn die in cultureel opzicht ver verwijderd zijn van de Nederlandse samenleving zouden meer moeite hebben om zich staande te houden binnen de Nederlandse samenleving dan gezinnen die dichter bij de Nederlandse samenleving staan. Deze opmerking is niet nader geconcretiseerd. Sommigen wijzen erop dat het van belang is rekening te houden met diversiteit binnen bevolkingsgroepen uit een zelfde land.

Een 'bewuste' opvoeding en controle op schoolprestaties

Wanneer ouders voldoende energie stoppen in de opvoeding van hun kinderen en zonodig hulp zoeken bij de begeleiding van hun kinderen of in hun contacten met de school, dan wordt dit door professionals die met gezinnen te maken hebben aangemerkt als een protectieve factor. De relatief lage criminaliteitscores van Afghaanse jongeren wordt door sommigen in verband gebracht met de grote controle die hun ouders zouden uitoefenen op hun schoolprestaties.

Psychologische oriëntatie van de ouders op een toekomst in Nederland

In tegenstelling tot hetgeen is opgemerkt over Somalische gezinnen wordt ten aanzien van Iraniërs opgemerkt dat zij zich voor hun toekomst nadrukkelijk oriënteren op Nederland. Dit wordt beschouwd als een protectieve factor.

De aanwezigheid van een sociaal netwerk en steun vanuit de eigen etnische gemeenschap

Jeugdigen die steun vinden bij hun gemeenschap zouden volgens de professionals een kleinere kans lopen om in de criminaliteit terecht te komen. Groepen die onvoldoende gesteund worden door hun gemeenschap zouden daarentegen een verhoogde kans lopen om crimineel gedrag te ontwikkelen (zie ook Engbersen e.a. 1999).

7.3 Verklaringen voor verschillen in criminaliteit

Zoals gezegd verklaren professionals uit diverse beroepsgroepen de verschillen in criminaliteitsniveau bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen voor een belangrijk deel vanuit verschillen in opleidingsniveau van de ouders. Tegelijkertijd worden werkloosheid en een daarmee samenhangende slechte inkomenspositie door de professionals en in de literatuur beschouwd als een risicofactor voor criminaliteit. Uit de nog schaarse literatuur over nieuwe etnische groepen blijkt dat ook in groepen met een relatief hoog opleidingsniveau (nog) sprake is van een grote werkloosheid. Dit geldt bijvoorbeeld voor Afghanen. Veel van hen hebben in hun geboorteland een middelbare of hogere opleiding gevolgd. Desalniettemin hebben zij, en dan vooral degenen die pas

vanaf 1995 naar Nederland zijn gekomen, een heel lage arbeidsparticipatie: slechts 14 procent heeft betaald werk (Van den Tillaart e.a., 2000). Daartegenover staan Ethiopiërs en Eritreërs, die doorgaans een lagere of middelbare opleiding hebben. Zij kennen van de door Van den Tillaart e.a. onderzochte groepen juist de hoogste deelname aan arbeid: 53 procent van hen heeft betaald werk. Mogelijk wordt dit verschil verklaard uit de langere verblijfsduur van Ethiopiërs en Eritreërs in Nederland.

Somaliërs zijn veelal hooguit met een middelbare schoolopleiding naar Nederland gekomen, terwijl Iraniërs vaak in het bezit zijn van een middelbare of hogere opleiding. Deze groepen nemen voor wat betreft de arbeidsdeelname een positie in tussen Afghanen en Ethiopiërs en Eritreërs (Van den Tillaart e.a., 2000). Er tekent zich het volgende patroon af:

- Afghaanse jongeren en jongvolwassenen zijn hooguit licht oververtegenwoordigd in de criminaliteitscijfers, terwijl hun ouders gemiddeld middelbaar tot hoog opgeleid zijn maar vaak geen werk hebben.
- Iraniërs zijn oververtegenwoordigd in de criminaliteitscijfers en hun ouders zijn middelbaar of hoog opgeleid en hebben soms werk.
- Somaliërs en Ethiopiërs en Eritreërs zijn sterker oververtegenwoordigd, hebben lager of middelbaar opgeleide ouders en relatief veel van de volwassenen hebben werk.

Gezien dit patroon kan het verschil in criminaliteit tussen Afghanen en de andere genoemde groepen niet worden verklaard uit het verschil in arbeidsdeelname van de ouders. Afghanen zijn immers van alle groepen het vaakst werkloos. Mogelijk is deze situatie inmiddels aan het veranderen als gevolg van de langere verblijfsduur in Nederland.⁵⁸ Ook een verwijzing naar het relatief hoge opleidingsniveau in deze groep volstaat niet, aangezien Afghanen dit kenmerk delen met Iraniërs, die een beduidend hoger percentage jonge delictplegers leveren.

Een andere verklaring voor verschillen in criminaliteit die door professionals naar voren is gebracht, is het al dan niet ontbreken van een gezinssituatie. Jongeren in gezinnen zouden minder risico lopen dan alleenstaanden. De professionals die met AMA's werken, hebben tijdens de bijeenkomsten nadrukkelijk de problemen van deze groep naar voren gebracht. Hun ervaringen ten aanzien van de opvang, het onderwijs en de hulpverlening laten zien dat de literatuur die halverwege de jaren negentig is verschenen nog niets aan actualiteit heeft ingeboet. Volgens hun begeleiders bevinden AMA's zich nog steeds in een relatief kwetsbare positie. Men zou dan ook verwachten dat groepen die voor een belangrijk deel uit AMA's bestaan een groter criminaliteitsprobleem opleveren dan groepen waarvan slechts een klein deel AMA is. Inderdaad zijn de bevolkingsgroepen die voor een belangrijk deel uit AMA's bestaan (Angolezen en Sierra Leonezen) (zie bijlage 4) oververtegenwoordigd in de criminaliteit, terwijl

58 Het onderzoek van Van den Tillaart e.a. dateert van het eind van de jaren negentig. Van alle onderzochte groepen verbleven de Afghanen op dat moment nog het kortst in Nederland.

Afghanen en Chinezen, met een veel kleiner aandeel AMA's, hooguit licht oververtegenwoordigd zijn. Echter, andere groepen waarin zich relatief weinig AMA's bevinden, zijn ruim oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers. Ook deze algemene factor kan de verschillen in criminaliteit dus op zichzelf niet verklaren.

Aan het begin van dit rapport is de CRIEM-nota aangehaald, die veronderstelt dat de oververtegenwoordiging van bepaalde groepen allochtonen in de criminaliteitscijfers vooral veroorzaakt wordt door een grote sociaal-culturele afstand tussen het herkomstland en Nederland. Dit zou een gebrekkige integratie en daardoor een verhoogd risico op crimineel gedrag tot gevolg hebben. Ook een deel van de professionals beschouwt cultuurverschillen als een risico, waarbij vooral Afrikaanse groepen als sterk cultureel verschillend worden beschouwd, hetgeen hun oververtegenwoordiging in de criminaliteitscijfers zou verklaren. Uit dit onderzoek blijkt echter dat ook andere nieuwe etnische groepen oververtegenwoordigd zijn, zelfs groepen waarvan wordt gezegd dat zij uit 'elite-vluchtelingen' bestaan. Daarnaast suggereert het kwalitatieve deel van dit onderzoek dat jeugdigen uit verschillende delen van de wereld (nog) onvoldoende geïntegreerd zijn in Nederland. Voor AMA's heeft dit onder meer te maken met het gegeven dat zij op kortere of langere termijn zullen moeten terugkeren naar hun herkomstland. Omdat zich binnen etnische groepen ook een grote culturele variatie kan voordoen, kunnen in feite geen generaliserende uitspraken worden gedaan over de rol van cultuurverschillen in het ontstaan van delinquent gedrag in bepaalde etnische groepen als geheel.

Het bovenstaande suggereert dat de gevonden verschillen in criminaliteit niet zonder meer kunnen worden verklaard uit slechts een van de volgende factoren:

- a. de verschillen in opleiding en positie op de arbeidsmarkt tussen de verschillende groepen,
- b. de vraag of een groep relatief veel of weinig alleenstaande jongeren bevat, en
- c. de mate waarin sprake is van cultuurverschillen tussen het herkomstland en Nederland.

Niet voor niets is het uitgangspunt van de door ons gekozen risicofactorenbenadering dat de ontwikkeling van probleemgedrag in elke individuele situatie bepaald wordt door een combinatie van en wisselwerking tussen risico- en protectieve factoren, en dat derhalve sprake is van multicausaliteit. Nader onderzoek naar elk van de nieuwe etnische groepen en naar de delinquenten in hun midden is nodig om meer houdbare verklaringen voor de gevonden verschillen in criminaliteitsniveau te vinden.

7.4 Aanknopingspunten voor preventie en aanpak

Wil men door middel van preventief beleid de kansen op het ontwikkelen van delinquent gedrag verkleinen, dan ligt het voor de hand dat men zich richt op het zoveel mogelijk wegnemen van de genoemde risicofactoren en het versterken van protectieve factoren. Deze factoren zijn van overheidswege echter niet allemaal even gemakkelijk te beïnvloeden. Voor groepen jeugdigen die naar Nederland komen met het oog op het plegen van criminaliteit die vanuit het herkomstland georganiseerd wordt, zal de effectiviteit van preventieve maatregelen überhaupt nihil zijn.

Afhankelijk van de organisaties waar de professionals werkzaam zijn, hebben zij suggesties gedaan voor preventie van probleemgedrag en criminaliteit of voor de aanpak van reeds ontstane problematiek. Het aantal nieuwe ideeën dat naar voren is gebracht is helaas beperkt. Ook richten de suggesties zich niet specifiek op bepaalde etnische groepen. Voorts is vaak onduidelijk gebleven welke instanties precies voor de gesuggereerde verbeteringen verantwoordelijk worden gehouden.

7.4.1 Preventie

Gezins/sociaal netwerk

Om de mogelijkheden van ouders tot ondersteuning van hun kinderen te bevorderen wordt aanbevolen om hen actief te informeren over de Nederlandse samenleving, inclusief het Nederlandse onderwijssysteem, en mogelijke cultuurverschillen op het gebied van opvoeding. Voor jongeren die geen steun van een gezin ontvangen, kunnen maatjes-, buddy- en gastouderprojecten worden opgezet, waarmee op verschillende plaatsen in het land al positieve ervaringen zijn opgedaan. De deelname van mensen uit de etnische groepen en zelforganisaties zou daarbij volgens welzijnswerkers en zelforganisaties gestimuleerd moeten worden.

Onderwijs

De schoolcarrière van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen wordt volgens professionals uit het onderwijs belemmerd door vele praktische knelpunten die zouden moeten worden aangepakt. Deze hangen vaak samen met de verblijfsrechtelijke positie van de jongeren. De professionals zouden deze hinderpalen graag opgeruimd zien, omdat zij onderwijs belangrijk vinden, ook voor jongeren die niet in Nederland mogen blijven. Daarnaast is het volgens hen nodig om schoolverzuim van jongeren strenger aan te pakken en ouders actief te betrekken bij de school. De oprichting van 'brede scholen' zou moeten worden bevorderd.

Vreemdelingenbeleid

Aanbevelingen die op dit vlak zijn gedaan, zijn het zorgen voor snellere asielprocedures, kortdurender opvang en een helder terugkeerbeleid. De opvang en

begeleiding van AMA's dient volgens AMA-begeleiders meer afgestemd te zijn op hun persoonlijke vaardigheden dan op hun kalenderleeftijd. De omvang en de inhoud van de begeleiding in alle opvangvormen zou volgens hen verbeterd moeten worden. Ex-AMA's die terug moeten keren dienen beter te worden ondersteund bij het organiseren van hun vertrek.

Psychosociale hulpverlening

Omdat veel hulpverleningsinstellingen zich nog steeds geen raad lijken te weten met psychische problemen van migranten uit nieuwe etnische groepen, met name als het gaat om problemen ten gevolge van traumatische gebeurtenissen, dient op dit gebied volgens de professionals een inhaalslag te worden gemaakt. Ook wordt interculturalisatie van de diverse instellingen die met deze migranten werken (inclusief scholen en justitiële organisaties, zie ook Klooster, Van Hoek, & Van 't Hoff, 1999 en Nijsten, Geense, Pels, & Vollebergh, 2002) nodig geacht om tot een effectievere benadering te komen. Zelforganisaties zouden vaker moeten worden ingeschakeld bij de aanpak van jeugdproblematiek en gezinsproblemen. Deze organisaties dienen dan naar eigen zeggen wel te worden geprofessionaliseerd en gesubsidieerd.

7.4.2 Aanpak: strafrechtelijke reactie

De huidige mogelijkheden voor strafrechtelijke reactie op wetsovertredingen van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen zijn volgens justitiële functionarissen te beperkt. Strafrechtelijke begeleiding door bijvoorbeeld de jeugdreclassering zou volgens hen beschikbaar moeten komen voor alle jeugdigen, ongeacht hun verblijfsstatus. Deze aanbeveling sluit aan bij het standpunt van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (*Vreemdelingen in bewaring*, 2002), voor wat betreft het beschikbaar stellen aan illegalen van reclasseringsbegeleiding, waarvan bevordering van terugkeer naar het herkomstland deel uitmaakt. Wanneer jongeren uit nieuwe etnische groepen een HALT-afdoening krijgen, zijn volgens praktijkmensen extra faciliteiten nodig. Geconstateerd wordt echter ook dat een alternatieve straf niet altijd als straf geïnterpreteerd wordt. Dit zou bij jeugdigen in asielzoekerscentra te maken hebben met hun leefsituatie daar, waardoor een taakstraf een welkome daginvulling oplevert. Daarnaast zouden cultuurverschillen leiden tot andere verwachtingen ten aanzien van straf, hetgeen ook bij Antilliaanse, Surinaamse, Turkse en Marokkaanse jongeren is vastgesteld (Klooster e.a., 1999). De professionals pleiten er echter niet voor om voor jeugdigen uit nieuwe etnische groepen aparte sancties te ontwerpen. Gezien het bovenstaande zou het naar onze mening zinvol zijn om na te gaan of meer effectieve strafrechtelijke reacties op criminaliteit door jeugdigen uit nieuwe etnische groepen ontworpen kunnen worden. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van reeds beschikbaar onderzoek onder Antilliaanse & Arubaanse, Surinaamse, Turkse en Marokkaanse jeugdige delinquenten en hun ouders (bijv. Klooster e.a., 1999; Nijsten e.a., 2002). Aanbevelingen die daarin worden gedaan, zoals het nadrukkelijk betrekken van ouders, familie en zelf-

organisaties bij het voorkomen en bestrijden van criminaliteit, en voorlichting geven aan ouders en jeugdigen over het strafrechtstelsel, kunnen ook hun vruchten afwerpen bij nieuwe etnische groepen.

7.4.3 Samenwerking

Met het oog op preventie en aanpak van probleemgedrag is aanbevolen dat diverse betrokken instanties rondom jeugdigen uit nieuwe etnische groepen meer en beter met elkaar samenwerken, zoals dat in sommige gemeenten en regio's al gebeurt rondom jongeren die problemen hebben. De gemeenten zouden hier volgens de praktijkmensen een bijdrage aan moeten leveren. Recent onderzoek wijst echter uit dat het veel gemeenten nog ontbreekt aan kennis over nieuwe etnische groepen (Holmes & Kriek, 2002).

7.5 Slotbeschouwing

Uit dit onderzoek blijkt dat de geregistreerde criminaliteit bij jeugdigen uit nieuwe etnische groepen in absolute zin beperkt maar in relatieve zin veront-rustend is. De aard van de delicten wijkt echter niet in bijzondere mate af van het gemiddelde beeld. De bevinding dat ook in de onderzochte groepen in absolute zin nauwelijks sprake is van vrijspraak door de rechter, weersprekt de veronderstelling van sommigen dat het opsporings- en vervolgingsapparaat veel mensen uit deze groepen onterecht zou aanpakken. Dat neemt niet weg dat het percentage septs en vrijspraken bij verschillende groepen hoger ligt dan het gemiddelde. Dit zou binnen de justitiële organisaties een aandachtspunt dienen te zijn.

Gezien de lage absolute aantallen hoeft het niet te verbazen dat veel praktijk-mensen in dit onderzoek weinig ervaring hebben met crimineel gedrag van jeugdigen uit nieuwe etnische groepen. Wel valt op dat een deel van hen zich verzet tegen de gedachte dat er landelijk gezien sprake is van oververtegenwoor-diging in de verdachtencijfers. Dit lijkt vooral voort te komen uit de -overigens zeer begrijpelijke- angst voor stigmatisering van de jongeren met wie zij dagelijks werken. Deze houding kan er echter ook toe leiden dat benodigde preventieve en repressieve maatregelen niet genomen worden.

Gezien het grote aantal algemene en specifieke risicofactoren waar jeugdigen uit nieuwe etnische groepen mee blijken te kampen, is de geconstateerde overver-tegenwoordiging niet verrassend. De professionals hebben veel informatie gegeven over de moeilijke situatie waarin veel jongeren uit nieuwe etnische groepen verkeren. Hun suggesties voor preventie en aanpak van probleemgedrag en criminaliteit blijven echter beperkt in aantal en globaal van aard. De verschil-lende organisaties zijn meer geneigd om naar elkaar te wijzen dan om aan te geven hoe zij hun eigen handelen zouden kunnen verbeteren. Toch kunnen beleidsmakers en betrokken organisaties hun voordeel doen met de gedane aanbevelingen. Gemeenten en organisaties kunnen een voorbeeld nemen aan

succesvolle initiatieven die elders genomen zijn. Een begin van deze onderlinge deskundigheidsbevordering hebben wij tijdens de focusgroepbijeenkomsten al kunnen waarnemen.

Rode draad in hetgeen uit de praktijk naar voren is gebracht, is de aanbeveling om bij de ontwikkeling van beleid voor nieuwe etnische groepen recht te doen aan de individuele omstandigheden van jeugdigen en ouders, in plaats van aan de opgestelde regels. Een belangrijk knelpunt daarbij blijkt te zijn dat het toekomstperspectief van deze mensen in Nederland onduidelijk is, zowel voor henzelf als voor organisaties en beleidsmakers. Dit belemmert hun integratie op tal van terreinen. Aan het begin van dit rapport is gekozen voor het bestuderen van groepen die minstens nog enige tijd in Nederland zouden blijven. De verblijfsrechtelijke positie van de personen binnen elke groep blijkt echter sterk te verschillen, en sommigen die een permanente status in Nederland hebben gekregen migreren toch weer door naar andere landen. Of de (ex-)AMA's waarover in dit onderzoek is gesproken, uiteindelijk zullen moeten terugkeren of zullen mogen blijven, weet niemand. Dit is een belangrijk verschil ten opzichte van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse & Arubaanse groepen in Nederland. Criminaliteitspreventie is onzes inziens echter van belang ten aanzien van iedereen die langer of korter in Nederland verblijft, zowel ten behoeve van de Nederlandse samenleving als ten behoeve van de betrokkenen zelf. Dit betekent dat de gesignaleerde risicofactoren voor zover mogelijk dienen te worden aangepakt, ook al is op voorhand niet duidelijk hoe lang men nog precies in Nederland zal verblijven. Deze aanpak zal in ieder geval een versoepeling dienen in te houden van de regels die in de opvang van asielzoekers, het onderwijs, de hulpverlening en het jeugdstrafrechtstelsel worden gesteld, ten aanzien van de kalenderleeftijd en de verblijfsstatus die vereist worden om voor begeleiding in aanmerking te komen. De gedane suggesties raken niet alleen het terrein van het Ministerie van Justitie, maar ook dat van departementen die zich bezighouden met onderwijs en welzijn. Daarnaast zijn het vooral de gemeenten, scholen en maatschappelijke organisaties, waaronder zelforganisaties, die lokaal maatregelen dienen te nemen om de ontwikkelingskansen van deze jongeren te bevorderen en zo de kansen op crimineel gedrag te verkleinen.

7.6 Kanttekeningen bij dit onderzoek

In hoofdstuk 3 hebben we reeds enkele kanttekeningen bij de cijfers geplaatst en beperkingen van het onderzoek aangegeven. Het feit dat de gegevens uit HKS en OBJD elkaar bevestigen, en de veelal geringe verschillen tussen de cijfers over 1999 en 2000, doen veronderstellen dat de absolute registratiegegevens uit beide bronnen voldoende betrouwbaarheid hebben.

Het feit dat wij de verblijfsstatus van de geregistreerde verdachten niet kennen speelt ons, evenzeer als eerdere onderzoekers op dit terrein, parten bij de

bepaling van de mate van oververtegenwoordiging. We weten immers niet hoeveel vertekening veroorzaakt wordt door verdachte illegalen die hebben opgegeven in Nederland te wonen. Dit probleem is waarschijnlijk het grootst bij verdachten uit de onderzochte nieuwe etnische groepen, omdat men mag veronderstellen dat West-Europese illegale drugstoeristen hun herkomstland als woonland zullen opgeven. Het ligt voor de hand dat de mate van oververtegenwoordiging door de aanwezigheid van deze illegalen enigszins wordt overschat. Hoewel bij de cijfers dus zeker kanttekeningen kunnen worden geplaatst, menen wij dat de gevonden verschillen tussen de groepen dusdanig sterk en stabiel zijn, dat zij serieus genomen dienen te worden. Bovendien zijn wij, in tegenstelling tot De Haan en Althoff (2002) (zie hoofdstuk 2), van mening dat verschillen tussen groepen voor wat betreft hun achtergrond en leefsituatie geen reden vormen om een vergelijking van criminaliteitscijfers uit de weg te gaan. Men moet immers eerst vaststellen of er sprake is van een probleem waartegen maatregelen zouden moeten worden genomen. Pas als sprake blijkt van problematische verschillen in criminaliteit, is er reden om verklaringen te zoeken voor deze verschillen, die vervolgens aangrijpingspunten kunnen bieden voor criminaliteitspreventie en -bestrijding.

Voor wat betreft de focusgroepbijeenkomsten is al opgemerkt dat de deelnemende professionals vooral kijk hebben op hun eigen regio's, organisaties en ervaringen. In het kader van dit project hebben wij hun opmerkingen niet kunnen toetsen aan eigen waarnemingen in de praktijk. De suggesties voor preventie en aanpak blijven daardoor noodzakelijkerwijs beperkt tot die van de professionals.

Doordat er relatief veel organisaties zijn die met AMA's werken, en doordat naar verhouding veel Somaliërs bereid waren deel te nemen, is bij de bespreking van de achtergronden en preventie van problemen een relatief grote nadruk op deze groepen komen te liggen. Verder heeft in de discussies de nadruk meer gelegen op jongeren dan op jongvolwassenen.

7.7 Suggesties voor verder onderzoek

Zoals gezegd was het in dit onderzoek niet mogelijk om vast te stellen wat de verblijfsstatus is van de jeugdigen uit nieuwe etnische groepen die in 1999 en 2000 in aanraking zijn gekomen met politie en justitie. Vooral bij het ontwerpen van maatregelen ter preventie en aanpak van criminaliteitsproblemen, is het echter van belang om te weten of het gaat om jeugdigen die nog in de asielpprocedure zitten of om jongeren die voor kortere of langere duur een verblijfsstatus hebben. Ook relevant is de vraag in hoeverre het hier gaat om AMA's en jeugdigen in gezinnen, en of er jongeren bij zijn die illegaal in Nederland verblijven. Verder is het van belang te weten wat de verblijfsduur van de daders in Nederland is. Tijdens de gesprekken met de professionals is namelijk opgemerkt dat met name jeugdigen uit het Oostblok vaak slechts voor een korte periode in Nederland verblijven. Zij zouden gestuurd worden om bepaalde delicten te

plegen, om dan vervolgens terug te gaan naar het land van herkomst.

Om beter inzicht te krijgen in de achtergrondkenmerken van allochtone delinquenten in Nederland, zouden politie- en justitiegegevens moeten worden gecombineerd met GBA-gegevens. Dit zou het mogelijk maken om van verdachten en veroordeelden te bepalen hoe lang zij in Nederland verblijven, wat hun verblijfsstatus is en tot welke generatie migranten zij behoren. Hierdoor wordt veel duidelijker op welke (sub)groepen maatregelen voor preventie en aanpak moeten worden gericht. Dit maakt deze maatregelen effectiever, en voorkomt stigmatisering van hele etnische groepen.

Voorts is veel meer onderzoek nodig naar de leefsituatie van jeugdigen en gezinnen uit nieuwe etnische groepen. Het huidige gebrek aan kennis leidt ertoe dat beleid moet worden gemaakt op basis van indrukken in plaats van op basis van systematisch verzamelde kennis. Ten behoeve van het justitiebeleid is in dat kader onderzoek nodig naar het ontstaan van delinquentie en de factoren die daarop van invloed zijn in elk van de onderzochte groepen. Daarbij dienen deze groepen apart onder de loep genomen te nemen, idealiter in longitudinaal onderzoek.

Ten slotte is onderzoek nodig naar het bereik en de effectiviteit van HALT, jeugd-reclassering en andere maatregelen die in het kader van het (jeugd)strafrecht kunnen worden genomen. In het verlengde daarvan is onderzoek naar recidive in nieuwe etnische groepen van belang. Dit is echter alleen goed mogelijk als de datum van binnenkomst van verdachten in Nederland bekend is, zodat voor verblijfsduur kan worden gecorrigeerd.

Summary

Reason for the study

In the policy document *Criminality in relation to the integration of ethnic minorities* (1997) it was stated that Antilleans and Moroccans in particular came into contact with the police and the courts relatively frequently. The policy document attributed the over-representation of these groups above all to social and cultural factors. The ministers of home affairs and justice at the time expressed the fear that similar problems would arise with 'relatively recent groups of immigrants', particularly those from African countries. Several years later it emerged from the *Integrated Security Report 2000* that in 1998 half of all juveniles from ethnic minorities (first generation) who were suspected of crimes were from

ethnic groups other than the 'big four' (Surinamese, Antilleans & Arubans, Turks and Moroccans). These suspects included young people born in Africa and East European countries, but also West Europeans. This finding was one of the reasons why the Prevention, Juvenile Crime and Sentencing department of the Ministry of Justice asked the ministry's Research and Documentation Centre (WODC) to conduct further research into crime among juveniles and young adults in ethnic groups other than the 'big four'. The department's intention was to identify possible problems in these groups early on with a view to prevention of crime. While the research was being conducted for this study the *Integration Monitor 2002* was published, which showed that juveniles from countries such as the former Yugoslavia, Somalia and Iraq are also over-represented in the figures for those suspected of crimes. Another recent study has shown that this is also true for juveniles and young adults from the former Soviet Union (Snel et al., 2000).

The problem and research group

The question addressed in this study is:

Are there ethnic groups, excluding the 'big four', that account for such a large share of juvenile crime as to indicate a need for preventive measures? If so, which groups are they? Do these groups encounter problems which would provide a context for preventive measures? If so, what are these problems? This problem was broken down into seven research questions.

The study concerns juveniles (12 to 17 years) and young adults (18 to 24 years) and is limited to first-generation members of ethnic minorities (Western and non-Western). The point of departure is that these young people will remain in the Netherlands for at least several more years, whatever their residence status may be.

The analysis of the data on suspects of crimes (see below) is largely confined to juveniles from European countries and from so-called new ethnic groups. This latter definition refers to groups with a relatively short history of migration to the

Netherlands. A substantial share of these migrants arrived in the Netherlands as asylum seekers. They include unaccompanied, underage asylum seekers (known as AMAs). The study only considers the question of which problems can be addressed with preventive measures with respect to the new ethnic groups.

Method

The study consisted of a quantitative and a qualitative component. For the quantitative component, national crime figures from the Police Records System (HKS) for 1999 and 2000 and the Justice Documentation Research and Policy Database (OBJD) for 1999 were analysed. These records only relate to registered crime (mainly serious offences). Criminals or suspects of crimes who did not come to the attention of the police or against whom no formal complaint was prepared are of necessity ignored in this report. In addition, in interpreting the results it has to be remembered that the crime figures are affected by the willingness of the public to report crimes and the priorities of the police. To determine the degree to which the ethnic groups studied in this report are over-represented or under-represented in the crime figures the number of juvenile suspects in each group was compared with the number of young people from the same country of origin registered as living in the Netherlands. The results of this comparison may have been distorted by the presence of suspects in the Police Records System who were living illegally in the Netherlands. As a result, the degree of over-representation is probably somewhat exaggerated. The qualitative component of this study was exploratory in nature. Ten meetings were organised with focus groups involving a total of 77 professionals whose day-to-day work brings them into contact with juveniles from new ethnic groups. These professionals work in areas such as education, social welfare, psychosocial counselling, justice organisations, representative organisations of the ethnic minorities themselves, and organisations that provide assistance to refugees and unaccompanied underage asylum seekers. During the meetings we elicited practical experiences and insights from the participants in an effort to gain a clearer understanding of the background to juvenile crime in these groups and the possibilities for preventing and dealing with it. The theoretical framework for the discussions was a socio-ecological model which incorporated risk and protective factors that apply both generally and specifically to ethnic minorities. The professionals fleshed out these factors and supplemented them with their own experiences and insights. Since it was beyond the scope of the project for the researchers to assess their views, further research is needed into their practical validity.

Results

Nature and scale of juvenile crime

The answer to the question of whether there are ethnic groups in the Netherlands – other than the ‘big four’ – which account for such a large share of juvenile crime that preventive measures are necessary is ‘yes’. In absolute terms, around one-seventh of all suspects between the ages of 12 and 24 in 1999 and 2000 were born in a country other than the Netherlands, the Antilles and Aruba, Surinam, Turkey or Morocco. Although this is not a particularly large proportion, the percentage of suspects in many of the groups studied is higher than the percentage of suspects in the total juvenile population (all countries of birth). In other words, some of these groups are over-represented in the crime figures.

Most suspects from *European countries* do not live in the Netherlands. Among those that do live in the Netherlands, juveniles from France, Belgium, Poland, Germany, Great Britain and Italy are somewhat over-represented. In 2000 the percentage of suspects between 12 and 24 years of age in these groups was up to double the average. The number of Italian girls and young women regarded as suspects was remarkably high.

Analysis of the pattern of crime shows that the proportion of crimes against property is above-average among Poles and Italians. Juveniles from France, Belgium and Germany are suspected relatively frequently of drug offences. The majority of these offences probably involve drug tourists who do not live in the Netherlands.

In a relatively large number of cases involving Germans and Belgians the Public Prosecution Department reach a settlement, while judges impose a prison sentence on young adults from Britain and Poland relatively often. Crime prevention measures targeted at European groups are probably most appropriate in the border towns and large cities which suffer the most from drug problems.

Among juvenile suspects from *new ethnic groups* a difference can be observed between Afghans and Chinese on the one hand and the other groups covered by the study on the other. The percentage of young Chinese and Afghan suspects fluctuates around the average. By contrast, the following countries (in descending order) are clearly over-represented in the crime figures: the former Soviet Union, the Democratic Republic of Congo, Sierra Leone, Angola, Somalia, Sudan, the former Yugoslavia, Ethiopia and Eritrea, Iran and Iraq. The percentage of suspects between the ages of 12 and 24 born in these countries ranged from just over twice the average to almost five times higher in 2000. Even after correction for gender, the over-representation of groups that are made up mainly of men in the Netherlands does not disappear. A striking finding is that African girls and young women are also heavily over-represented in the figures for female suspects.

Juveniles from the former Soviet Union and former Yugoslavia are suspected relatively often of non-violent crimes against property. Among many of the other groups the percentage of offences involving violence is slightly higher than average. Most groups are under-represented in the categories 'criminal damage and public order', 'traffic' and 'drug' offences.

The profiles of settlements by the Public Prosecution Department and the courts do not differ greatly from the average profile. The cases involving a number of groups relatively frequently end with an acquittal or a dismissal. However, the absolute number of cases in which acquittal or dismissal is followed is very small, and the reasons for dismissing cases are unknown to us. On the basis of these data, therefore, we cannot draw any clear conclusion as to whether juveniles from these groups are wrongly arrested more often than young people from other groups. This is a point that should be looked into by police and justice organisations.

The professionals that took part in the focus group meetings appear to know little about the scale of crime among juveniles from new ethnic groups, especially as regards the national situation. Some have seen signs of delinquent behaviour, but crime among these groups takes place in 'shadowy worlds' that the professionals know little about. The general impression of the professionals is that crime among young people from new ethnic groups is not a serious problem. In terms of actual numbers this impression is supported by the figures, but not where the degree of over-representation compared with the national average is concerned.

In practice criminal and delinquent behaviour are observed mainly among young people from East European countries, Angola and Somalia. The offences are mainly crimes against property and crimes of violence, while juveniles from Eastern Europe and Angola also seem to be involved in organised crime directed from their country of origin. The professionals suspect a lot of hidden problems among Chinese juveniles.

Backgrounds of juvenile crime

The question was posed whether juveniles from new ethnic groups experienced problems that could be addressed in order to prevent delinquent and criminal behaviour. The answer to this question is also affirmative. Participants in the focus group meetings mentioned various risk factors in the environment in which young people from new ethnic groups live and which can promote the development of criminal behaviour. These factors are both general and specific to particular groups. The different risk factors apply to varying degrees for unaccompanied underage asylum seekers, juveniles in families and juveniles who are living illegally in the Netherlands.

The professionals recognised and acknowledged the risks drawn from the literature and presented to them (social factors, personal factors, family, school,

work, friends/free time, the reasons for becoming refugees, cultural differences between the family and the outside world, cultural conflicts within families). While stressing the factors relating to the community and the social environment, they also identified some additional specific risk factors: the socio-economic situation in the country of origin, unrealistic expectations of the situation in the Netherlands among migrants and various aspects of Dutch government policy towards the admission, reception, repatriation and integration of asylum seekers and refugees.

In defining the *general risk factors* the professionals emphasised the following problems.

Social position

- financial problems;
- living in a deprived neighbourhood;
- living illegally in the Netherlands (which means having no access to public services).

Family

- absence of a social network;
- violence within the family and the use of qat (Somalians);
- unaccompanied underage asylum seekers: being alone they lack supervision and control.

School

- arrears in education among the juveniles;
- failure of the education offered to match the different levels of ability of the juveniles;
- problems gaining access to courses, apprenticeships and the labour market;
- gaps in school curriculum due to transfers between reception centres for asylum seekers;
- lack of supervision of truancy.

Friends and recreation

- membership of young people from Somalia and Sierra Leone in Moroccan and Antillean juvenile gangs (especially the drug scene);
- inadequate access to regular recreational facilities;
- unaccompanied underage asylum seekers: have no friends or they are dispersed.

The *specific risk factors* identified by the professionals are:

Refugee backgrounds

- they come from a war situation;
- they come from a situation of lawlessness.

Socio-economic situation in the country of origin

- few if any educational facilities;
- economic chaos and corruption.

Expectations

- parents' expectations of a good education for their children cannot be met in the short term.

Asylum procedure

- lengthy asylum procedures and uncertainty about future position in the Netherlands;
- unaccompanied underage asylum seekers: 'fibbing' about their age.

Admission and integration policy

- once admitted, migrants are not given sufficient opportunities to participate fully in society;
- lack of future prospects.

Parents with specific problems of their own

- parents who have suffered traumatic experiences;
- parents who have suffered a loss of status after migration;
- families who cannot settle in the Netherlands.

Cultural differences between family and the school/outside world

- difficulty involving parents in the education of their children because of language problems and a belief among parents that education is exclusively the task of the school;
- lack of supervision by the parents of the behaviour of their children outside the home in the expectation that others will keep an eye on them.

Generational and acculturation conflicts in the family

- young people grow away from their parents because children settle more easily in Dutch society than their parents and no longer accept everything they say.

Reception and repatriation policy for unaccompanied underage asylum seekers

- unfavourable conditions in asylum seeker centres;
- bottlenecks in the decentralised reception of unaccompanied underage asylum seekers in Small Residential Units;
- compulsory departure of unaccompanied underage asylum seekers from the units at the age of eighteen;
- stricter repatriation policy.

Possible *protective factors* identified by the professionals are:

- parents having a higher education;

- cultural differences between the family and Dutch society being minor;
- parents ‘consciously’ rearing their children and monitoring their performance at school;
- parents consciously adapting to a future in the Netherlands;
- the presence of a social network and support from their own ethnic community.

Although the professionals tend to assign considerable weight to particular factors in the socio-ecological model, such as the standard of education of the parents, on the basis of literature and our findings we must observe that the differences found in the level of crime cannot be solely explained by just one of the following factors:

- a. the differences in education and position in the labour market between the various groups;
- b. the question of whether a group includes a relatively large or small number of single young people;
- c. the degree to which there are cultural differences between the country of origin and the Netherlands.

This finding confirms the point of departure of the risk factor approach that the development of problematic behaviour is determined in each individual situation by a combination of and interaction between risk and protective factors, in other words it is a question of multi-causality.

Suggestions for prevention and criminal sanctions

In the development of preventive policy the focus is often on reducing risk factors and strengthening protective factors. However, the government cannot influence all of these factors equally easily. The professionals made the following suggestions for the *prevention* of delinquent and criminal behaviour:

Family/social network

- actively inform parents about Dutch society, including the Dutch education system and about possible cultural differences in the area of child rearing;
- set up ‘buddy’ programmes for young people who receive no family support and stimulate participation by members of the ethnic groups and their representative organisations in those schemes.

Education

- address institutional obstacles connected with the residential status of juveniles;
- ensure strict control of truancy among young people;
- involve parents more actively in the school;
- stimulate the formation of ‘Community Schools’.

Aliens policy

- speed up asylum procedures and reduce the length of time asylum seekers spend in reception centres;
- formulate a transparent repatriation policy;
- gear the reception and counselling of unaccompanied underage asylum seekers more to their personal skills than to their age;
- improve the scope and content of the supervision in all forms of care for unaccompanied underage asylum seekers;
- help unaccompanied underage asylum seekers who have to return to their country of origin to prepare better for their departure.

Psycho-social welfare services

- increase the expertise of welfare institutions for dealing with the psychological problems of new ethnic groups, especially those resulting from traumatic events;
- introduce more cultural diversity in the various institutions which work with new ethnic groups (including schools and justice organisations);
- involve the organisations from the ethnic minorities themselves in addressing juvenile problems and family problems;
- help the organisations from the ethnic minorities to professionalise and subsidise them.

As regards delinquent behaviour the professionals feel that the current options for *criminal sanctions* for offences by juveniles from new ethnic groups are too limited. For example, they feel that supervision by the youth probation service should be available for all juveniles regardless of their residence status. They also feel that extra facilities are needed for young people from new ethnic groups who are given a so-called HALT settlement. However, it was observed that an alternative sentence is not always interpreted as a punishment. The professionals do not, however, call for the design of separate sanctions for juveniles from new ethnic groups.

Furthermore, the professionals once again recommend more and better *cooperation* between the various agencies involved with young people from new ethnic groups.

Conclusion

Given the large number of risk factors which juveniles from new ethnic groups appear to face the finding that they are over-represented in the crime figures is not surprising. Among the suggestions from professionals for preventing and tackling this problem, the resounding recommendation is that the development of policy for new ethnic groups should be tailored to the individual circumstances of young people and parents rather than the existing rules. An important bottleneck in this regard is that the future prospects for these people in the Netherlands are unclear, both for themselves and for organisations and policymakers. This hampers their integration in a wide range of areas. But in our view crime prevention is important with respect to anyone who is staying in the Netherlands for however long, both in the interests of Dutch society and of the persons concerned. This means that the risk factors that have been identified must be addressed as far as possible, even if it is not always clear how long the individuals concerned will actually stay in the Netherlands. This approach will in any case require a relaxation of the rules concerning age and the residence status required to qualify for guidance that apply in the areas of care of asylum seekers, education, social services and the juvenile criminal system. These and other suggestions that were made affect not only the area of responsibility of the Ministry of Justice but also that of other ministries, local authorities, schools, civil organisations and organisations of ethnic minorities themselves.

Literatuur

Adriani, P.J.A., M. Smit

Verlies, geweld en acculturatie in het leven van jeugdige vluchtelingen
Comenius, jrg. 18, nr. 3, 1998, pp. 219-236

Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken

*Vreemdelingen in bewaring. Advies over vreemdelingenbewaring en
verwijdering van 'criminele' illegalen*
Den Haag, ACVZ, 2002

**Alleenstaande minderjarige asielzoekers. Brief van de Staatssecretaris van
Justitie, 1 mei 2001**

Tweede Kamer 2000-2001, 27 062, nr. 14
Den Haag, Sdu, 2001

**Antwoorden van de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie op vragen
van het lid Halsema (GL) over de uitzetting van jonge asielzoekers, 4 november
2002**

Den Haag, Directie Jeugd en Criminaliteitspreventie & Directie
Vreemdelingenbeleid, Ministerie van Justitie

Boerebach, N.

Werken met ama's. Verbetering communicatie noodzakelijk.
SPH. Tijdschrift voor sociaal pedagogische hulpverlening, 2002, nr. 49, pp. 28-31

Boerman, F., W. van Tilburg, M. Grapendaal

**Landelijke criminaliteitskaart 1999. Aangifte- en verdachtenanalyse op basis
van HKS-gegevens**

Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche
Informatie, 2002

Bloor, M., J. Frankland, M. Thomas, K. Robson

Focus Groups in Social Research
Thousand Oaks, Sage, 2001

Bol, M.W., C.C.J.H. Bijleveld

Longitudinaal jeugdonderzoek in Nederland. In: R. Loeber, N.W. Slot, J.A.
Sergeant (red.), *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorza-
ken en interventies*
Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001, pp. 391-399

Bol, M.W., M.H. ter Horst-Van Breukelen

Jeugd. In: F.W.M. Huls, M.M. Schreuders, M.H. ter Horst-Van Breukelen, F.P.
van Tulder (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2000. Ontwikkelingen en
samenhangen*
Den Haag, WODC, 2001, pp. 133-172

Boneschanker, E., M. Janssens, I. van der Tuin

Irakezen in Fryslân
Leeuwarden, Bureau Coulon, 2002

Burer, K., E. Wiersma

*Delinquent gedrag onder alleenstaande minderjarige asielzoekers: een
probleem? Een verkennend onderzoek*
Den Haag, WODC, 1996

Centraal Bureau voor de Statistiek

Jaarcijfers. Allochtonen, 1 januari 2000

Maandstatistiek van de bevolking, jrg. 48, nr.9, 2000, pp. 22-47

Choenni, C.

Irakezen in Nederland, een profiel

Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2002

De Somalische jeugd en de toekomst. Verslag conferentie 22 november 2000

Eindhoven, Palet, steunpunt voor multiculturele ontwikkeling in

Noord-Brabant, 2001

Dominguez Martinez, S., S. Groeneveld, E. Kruisbergen

Integratiemonitor 2002

Rotterdam, Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek (ISEO), 2002

Eijken, T., C. Spindler

Korte beleidsverkenning (KB-1). Halt-afdoeningen bij allochtone jeugdigen

Den Haag, Directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid, Ministerie van Justitie
2000

Eldering, L.

Cultuur en opvoeding. Interculturele pedagogiek vanuit ecologisch perspectief

Rotterdam, Lemniscaat, 2002

Engbersen, G.

The unanticipated consequences of panopticon Europe: residence strategies of illegal immigrants. In: V. Guiraudon, C. Joppke (red.), *Controlling a New Migration World*

Londen, Routledge, 2001, pp. 222-246

Engbersen, G., J.P. van der Leun, R. Staring, J. Kehla

Inbedding en uitsluiting van illegale vreemdelingen

Amsterdam, Boom, 1999

Engbersen, G., R. Staring, J. van der Leun, J. de Boom, P. van der Heijden,

M. Cruijff

Illegale vreemdelingen in Nederland. Omvang, overkomst, verblijf en uitzetting

Rotterdam, RISBO/EUR, 2002

Gore, S., J. Eckenrode

Context and process in research on risk and resilience. In: R.J. Haggerty,

L.R. Sherrod, N. Garmezy, M. Rutter (red.), *Stress, risk, and resilience in children and adolescents. Processes, mechanisms and interventions*

Cambridge, Cambridge University Press, 1996, pp. 19-63

Haan, W. de, M. Althoff

Vreemd en verdacht. Een verkennend onderzoek naar criminaliteit in en om asielzoekerscentra

Groningen, Rijksuniversiteit Groningen, 2002

Haen-Marshall, I. (red.)

Minorities, Migrants and Crime: Diversity and Similarity across Europe and the United States

Thousand Oaks, Ca, Sage, 1997

Heide, W. van der, P.P.J. Groen

Tenuitvoerlegging van sancties. In: F.W.M. Huls, M.M. Schreuders, M.H. ter Horst-Van Breukelen, F.P. van Tulder (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2000. Ontwikkelingen en samenhangen*
Den Haag, WODC, 2001, pp. 109-131

Heiden-Attema, N. van der, M.W. Bol

Moeilijke jeugd. Risico- en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag in een groep risicjongeren
Den Haag, WODC, 2000

Hessels, Th.

Somaliërs in Nederland, een profiel
Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2000

Hessels, Th.

Iraniërs in Nederland, een profiel
Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2002

Hessels, Th., F. Wassie

Afghanen in Nederland, een profiel
Den Haag, Directie Coördinatie Integratiebeleid Minderheden, Ministerie van Justitie, 2003

Hirsi Ali, A.

Somalische gemeenschap Amersfoort
Utrecht, s.n., 1999

Hoek, J. van der, M. Kromhout

Oude zorgen en nieuwe onzekerheden. De opvang van 15 tot 18 jarige nieuwkomers nader bekeken
Leiden, PEWA, 1997

Holmes, B., F. Kriek

Gemeentelijk en provinciaal beleid voor nieuwe etnische groepen
Leiden, Research voor Beleid, 2002

Junger, M., K. Wittebrood, R. Timman

Etniciteit en ernstig en gewelddadig crimineel gedrag. In: R. Loeber, N.W. Slot, J.A. Sergeant (red.), *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*
Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001, pp. 97-127.

Junger-Tas, J.

Beleid en preventie van jeugdcriminaliteit. In: *Veelbelovend en effectief. Overzicht van preventieve projecten en programma's in de domeinen Gezin, School, Jeugd, Wijk. Eerste editie CtC-gids*
Utrecht, NIZW, 2001, pp. 13-26

Klooster, E.M., A.J.E. van Hoek, C.A. van 't Hoff

Allochtonen en strafbeleving. Een onderzoek naar de strafbeleving van Antilliaanse, Surinaamse, Marokkaanse en Turkse jongens
Den Haag, Directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid, Ministerie van Justitie 1999

Korf, D.J., G.W. Bookelman, T. de Haan

Diversiteit in criminaliteit. Allochtone arrestanten in de Amsterdamse politie-statistiek

Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 43, nr. 3, 2001, pp. 230-259

Laan, P.H. van der

Antisociaal gedrag en jeugdcriminaliteit. Aard, omvang en ontwikkeling

Kind en Adolescent, jrg. 22, nr. 4, 2001, pp. 192-210

Matthys, W.

De betekenis van biologische factoren voor de behandeling van gedragsstoornissen

Kind en Adolescent, jrg. 22, nr. 4, 2001, pp. 268-280

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Integrale Veiligheidsrapportage 2000. Over aspecten van veiligheid 1998/1999

Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2000

Ministerie van Binnenlandse Zaken, Ministerie van Justitie

Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden

Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken & Ministerie van Justitie, 1997

Morelli, C., K. Braat

Kinderen zonder Status. Een oriënterende studie naar de leefsituatie van 'illegale kinderen' in Nederland

Amsterdam, Defence for Children International, afd. Nederland, 1999

Nicolaas, H., A. Sprangers

Klein deel van asielzoekers ingeschreven in GBA.

Maandstatistiek van de bevolking, jrg. 49, nr. 9, 2001a, pp. 4-7

Nicolaas, H., A. Sprangers

Waarom komen immigranten naar Nederland?

Maandstatistiek van de bevolking, jrg. 49, nr. 1, 2001b, pp. 4-7

Nicolaas, H., A. Sprangers

Gezinshereniging van asielmigranten nog gering

Maandstatistiek van de bevolking, jrg. 49, nr. 1, 2001c, pp. 8-14

Nijsten, C., P. Geense, T. Pels, W. Vollebergh

Allochtone ouders en justitie. Vragen en behoeften van Antilliaanse,

Marokkaanse, Surinaamse en Turkse ouders van jeugdigen die in aanraking komen met politie en justitie

Nijmegen, Katholieke Universiteit Nijmegen, Rotterdam, Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek (ISEO), 2002

Orobio de Castro, B.

Emoties en sociale cognities van kinderen en jongeren met antisociale gedragsproblemen

Kind en Adolescent, jrg. 22, nr. 4, 2001, pp. 281-294

Pagee, R. van

Eigen Kracht

Amsterdam, SWP, 2002

Ploeg, J.D. van der, E.M. Scholte

Lastposten of slachtoffers van de samenleving?
Rotterdam, Lemniscaat, 1990

Radstake, H., M. Deković

AMA's onderweg. De integratie van alleenstaande minderjarige asielzoekers in Nederland
Amsterdam, SWP, 2002

Rapportage integratiebeleid etnische minderheden 2001

Tweede Kamer 2001-2002, 28 006 nr. 2, 2002
Den Haag, Sdu, 2002

Rutter, M.

Stress research: accomplishments and tasks ahead. In: R.J. Haggerty, L.R. Sherrod, N. Garmezy, M. Rutter (red.), *Stress, risk, and resilience in children and adolescents. Processes, mechanisms and interventions*
Cambridge, Cambridge University Press, 1996, pp. 354-385

San, M. van, A. Leerkes

Criminaliteit en criminalisering. Allochtone jongeren in België
Amsterdam, Amsterdam University Press, 2001

San, M. van, E. Snel, R. Boers

Woninginbrekers en zware jongens. Daders uit voormalig Joegoslavië in beeld
Zeist, Kerckebosch, 2002

Scholte, E.M.

Aandachtsgebieden bij psychosociale diagnostiek. In: E.J. Knorth, M. Smit (red.), *Planmatig handelen in de jeugdhulpverlening*
Leuven/Apeldoorn, Garant, 1999, pp. 115-134

Snel, E., J. de Boom, J. Burgers, G. Engbersen

Migratie, integratie en criminaliteit. Migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie in Nederland
Rotterdam, RISBO, 2000

Snippe, J., B. Bieleman

Monitoring drugsoverlast Venlo. Indicatoren en nulmeting
Groningen/Rotterdam, IntraVal, 2002

Stichting Nidos

Jaarverslag 2001
Utrecht, Stichting Nidos, 2002

Studulski, F.

De brede school. Perspectief op een educatieve reorganisatie
Amsterdam, SWP, 2002

Thomeer-Bouwens, M., M. Smit

Alleenstaande minderjarige asielzoekers op eigen benen
Leiden, Orthopedagogiek, 2000

Tilburg, W. van, M. Grapendaal

Allochtone verdachten in 1998. Een beschrijving van de verdachtenpopulatie uit 1998 naar herkomst op basis van het HKS
s.l., Dienst Nationale Recherche Informatie, 2000

Tillaart, H. van den, M. Olde Monnikhof, S. van den Berg, J. Warmerdam

Nieuwe etnische groepen in Nederland. Een onderzoek onder vluchtelingen en statushouders uit Afghanistan, Ethiopië en Eritrea, Iran, Somalië en Vietnam
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS), Ubbergen, Tandem Felix, 2000

Tillaart, H. van den, J. Warmerdam

Irakese vluchtelingen in Nederland
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS), 2002

Tonry, M. (red.)

Ethnicity, Crime and Immigration: Comparative and Cross-National Perspectives
Chicago, University of Chicago Press, 1997

Tulder, F.P. van

De strafrechtsketen in samenhang. In: F.W.M. Huls, M.M. Schreuders, M.H. ter Horst-Van Breukelen, F.P. van Tulder (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2000. Ontwikkelingen en samenhangen*
Den Haag, WODC, 2001, pp. 221-248

Valk, H.A.G. de, I. Esveldt, K. Henkens, A.C. Liefbroer

Oude en nieuwe allochtonen in Nederland. Een demografisch profiel
Den Haag, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2001

Veer, G. van der

Gevluchte adolescenten: ontwikkeling en hulpverlening
Jeugd en samenleving, jrg. 25, nr. 9, 1995, pp. 515-529

Vuyk, R.

Opgroeien onder moeilijke gezinsomstandigheden
Amersfoort/Leuven, Acco, 1986

Wang, C.S., H.G. Aten

Vervolging en berechting. In: F.W.M. Huls, M.M. Schreuders, M.H. ter Horst-van Breukelen, F.P. van Tulder (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2000. Ontwikkelingen en samenhangen*
Den Haag, WODC, 2001, pp. 83-107

Wartna, B.S.J.

De WODC-recidivemonitor. Meer inzicht in de werking van strafrechtelijke interventies
Justitiële verkenningen, jrg. 28, nr. 8, 2002, pp. 64-76

Werkgroep Landelijke Criminaliteitskaart

170.000 verdachten (en hun kenmerken). Landelijke verdachtenkaart 1998: eerste aanzet
Woerden, Abrio, 2000

Wijk-Zielstra, E.M. van, M.A.E. Thomeer-Bouwens, M. Smit

Ik heb het achter mijn rug gezet. Voormalige alleenstaande minderjarige asielzoekers in Nederland
Leiden, Universiteit Leiden, 2001

Bijlage 1

Samenstelling van de begeleidings- commissie

voorzitter

mw. mr. C.M. le Clercq-Meijer, rechter-commissaris rechtbank 's-Gravenhage

leden

mw. mr. S.B. de Pauw Gerlings, vice-president rechtbank Rotterdam

drs. P. Versteegh, Politie Haaglanden, Staf Korpsdirectie/Analyse & Research

mw. mr. F. Mulder, Directie Jeugd & Criminaliteitspreventie, Ministerie van
Justitie (opdrachtgever)

mr. drs. M.A. Evers, Directie Opsporingsbeleid, Ministerie van Justitie

in het najaar van 2002 opgevolgd door mw. drs. N.J.P. Waterreus

mr. Th. Hessels, Directie Coördinatie Integratiebeleid Minderheden, Ministerie
van Justitie

dr. R.V. Bijl, hoofd afdeling Criminaliteitspreventie, Slachtofferzorg,
Jeugdbescherming en Sanctietoepassing, WODC

Bijlage 2

Deelnemers focusgroepbijeenkomsten

Onderwijs

mw. Betting, Trajectumcollege, Maastricht
mw. Couturier, Pallas Athene College, Ede
mw. Daane, Pallas Athene College, Ede
mw. Kroes, Montessori College Oost, Amsterdam
mw. Lotte, ROC Amerlanden, Zeist/Amersfoort/Veenendaal
dhr. Stegenga, Pallas Athene College, Ede
dhr. Westerink, directeur onderwijs Stg. Valentijn, Elspeet
dhr. Zweers, Dollard College, Winschoten

Welzijnswerk

mw. Courtens, Traject, Maastricht
mw. Jozeph, Traject, Maastricht
dhr. Mouchtari, SIS, afdeling jeugd, Hilversum

Psychosociale hulpverlening

dhr. Hofman, Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs Drenthe, Assen
mw. Jasperse, Centrum '45-De Vonk, Amsterdam
dhr. Al Shebani, Parnassia psychomedisch centrum, Den Haag
dhr. Tuk, Pharos kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid, Utrecht

Justitiële organisaties

dhr. De Beer, Officier van Justitie, Rotterdam
mw. Van Buuren, Raad voor de Kinderbescherming, Rotterdam
dhr. Donkers, politie Enschede
mw. Ekas, politie Friesland
dhr. Grashuis, politie Haaglanden
dhr. Kloosterman, politie Friesland
mw. Poelmann, Raad voor de Kinderbescherming, Den Haag
dhr. Rademaker, Raad voor de Kinderbescherming, Amsterdam
mw. De Roy, Raad voor de Kinderbescherming, hoofdkantoor, Utrecht
dhr. Schaeken, Raad voor de Kinderbescherming, Maastricht
dhr. Wierenga, politie Drenthe
dhr. Willekes, politie IJsselland, Deventer
dhr. Van Zanten, politie Tilburg

Organisaties in de vreemdelingenketen

dhr. Bezema, vreemdelingenpolitie Groningen
dhr. Dirksen, vreemdelingenpolitie Rotterdam-Rijnmond
dhr. Handgraaf, IND, Bureau Bijzondere Zaken

dhr. Hoeksema, IND, Bureau Bijzondere Zaken
dhr. Panka, vreemdelingenpolitie Haaglanden

Organisaties t.b.v. migranten en vluchtelingen algemeen

mw. Amin, Kliq (reïntegratieproject Somaliërs), Tilburg
mw. Baars, Nieuwkomers en Vluchtelingenwerk, Tilburg
mw. Boekestein, Vluchtelingenwerk Amsterdam
dhr. Cadogan, Steunpunt Minderheden Overijssel, Almelo
mw. Davids, Vluchtelingenwerk Den Haag
mw. Kurpershoek, Vluchtelingenwerk Rijnmond
mw. Lozowski, Landelijk bureau VluchtelingenWerk Nederland, Amsterdam
mw. Mohammed, Kliq (reïntegratieproject Somaliërs), Tilburg
dhr. Oostdam, Vluchtelingen en Nieuwkomers, Nijmegen
dhr. Turk, Vluchtelingenwerk en Opvang Nieuwkomers, Enschede
dhr. Yahye, Migratie, Integratie en Participatie, gemeente Rotterdam

Zelforganisaties

dhr. Asmellash, DIR, zelforganisatie Ethiopiërs
dhr. Barrie, Sierra Leone Progressive Union, Enschede
dhr. Biampata, Msaada, zelforganisatie Congolezen
dhr. Botaka, adviseur Docu Congo, zelforganisatie Congolezen
dhr. Eskandari, Verdediging Democratie in Iran, Groningen
dhr. Etel, zelforganisatie Eritreërs
dhr. Hamoud, zelforganisatie Somaliërs
mw. Khorrami, Payam, zelforganisatie Iraniërs
dhr. Mbikayi, Msaada, zelforganisatie Congolezen
dhr. Salman, Iraaks Democratisch Centrum

Opvang asielzoekers algemeen

mw. Hulsman, Asielzoekerscentrum Ten Boer, Centraal Orgaan opvang
Asielzoekers (COA)-cluster Groningen-Midden
dhr. Schuurmans, COA regio Noord
dhr. De Vetten, COA-cluster Groningen-Midden

Opvang en begeleiding AMA's

Voogdijvereniging Nidos:

dhr. Van Bokhorst, Nidos, Arnhem
dhr. Hassan, Nidos, Delft
mw. Hermanussen, Nidos, hoofdkantoor, Utrecht
mw. Kerkhof, Nidos, Delft
dhr. Sia, Nidos, Breda

Eerste opvang door Stg. Valentijn:

dhr. Engelhard, Valentijn, Elspeet

mw. Van der Slik, Valentijn, Nunspeet

Vervolgopvang door diverse organisaties:

mw. Arriëns, Nové, Apeldoorn

dhr. Bakker, Timon, Hilversum

mw. Benjamins, Stg. Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (SAMAH),
Amsterdam

dhr. Braaksma, Nomas, Leeuwarden

dhr. Busweiler, Makoom, Zwolle

dhr. Geudeke, Timon, Bussum

dhr. Horjus, voorheen Timon, nu Horjus en Partners (onderzoek)

mw. Lenaers, HVO Querido, Amsterdam

dhr. Schulkes, Nomas, Leeuwarden

mw. Spaltman, Meerwijck, Utrecht

dhr. Sterk, Centrum voor Dienstverlening Rotterdam

dhr. Quanjier, Centrum voor Dienstverlening, Rotterdam

dhr. Zuidam, Centrum voor Dienstverlening, Rotterdam

Bijlage 3

Topic-lijst

Focusgroepbijeenkomsten 'criminaliteit en preventie bij jongeren uit asiellanden'⁵⁹

A Inleiding en kennismakingsronde

B Gespreksthema: Criminaliteitsproblemen en achtergronden

Criminaliteitsproblemen

- 1 Groepen die nauwelijks een probleem van criminaliteit opleveren
- 2 Groepen die wel een probleem van criminaliteit opleveren
- 3 Reactie deelnemers op gevonden cijfers (ter plekke meegedeeld door onderzoekers)

Achtergronden

- 4 Problemen die het risico op het vervallen in de criminaliteit vergroten
- 5 Reactie op schema van 'risicofactoren' (zie hoofdstuk 5, paragraaf 5.5.1)
- 6 Kenmerken van 'succesvolle' jongeren uit asiellanden ('protectieve factoren')

Pauze

C Gespreksthema: Preventie en aanpak

- 7 Hoe kan worden voorkomen dat jongeren uit asiellanden in de criminaliteit terechtkomen?
- 8 Hoe kan bestaande criminaliteit in deze groepen worden teruggedrongen?
- 9 Knelpunten die deelnemers ervaren of verwachten bij preventie en aanpak
- 10 Welke deskundigen moeten wat doen om de criminaliteit van jongeren uit asiellanden terug te dringen?

D Samenvatting bevindingen en afsluiting

⁵⁹ Tijdens de focusgroepbijeenkomsten is de term 'asiellanden' gebruikt. Later is besloten om in het rapport het begrip 'nieuwe etnische groepen' te hanteren, om de indruk te voorkomen dat dit onderzoek vooral betrekking zou hebben op asielzoekers. Tijdens de focusgroepbijeenkomsten was voldoende duidelijk om welke jeugdigen het ging.

Bijlage 4

Achtergrondinformatie nieuwe etnische groepen

In deze bijlage presenteren we enige achtergrondinformatie over de grootste van de door ons genoemde nieuwe etnische groepen. Pas de laatste jaren begint enige informatie over deze groepen beschikbaar te komen.

Van den Tillaart e.a. (2000) trachtten op basis van cijfermateriaal enerzijds en gesprekken met vluchtelingen en statushouders uit verschillende landen (Afghanistan, Ethiopië en Eritrea, Iran, Somalië en Vietnam) anderzijds een beeld te schetsen van hun achtergronden. Daarnaast werden door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties profielschetsen gemaakt van onder andere Somaliërs, Iraniërs, Irakezen en Afghanen (Hessels, 2000, 2002; Choenni, 2002; Hessels & Wassie, 2003). Snel e.a. (2000) gingen in hun onderzoek naar migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie ook in op de achtergronden van deze groepen. Van den Tillaart en Warmerdam (2002) deden onderzoek naar Irakezen. Over een aantal andere groepen (Angolezen, Soedanezen, Congolezen, Sierra Leonezen, en Chinese AMA's) is helaas nog onvoldoende informatie beschikbaar.

Omvang van de groepen

Personen met een verblijfsvergunning en asielzoekers die langer dan zes maanden in Nederland zijn, kunnen zich inschrijven in de gemeentelijke basisadministratie (GBA). Volgens Nicolaas en Sprangers (2001a) doen asielzoekers die nog in de centrale opvang verblijven dit echter weinig. Alleenstaande minderjarige asielzoekers die na de centrale opvang decentraal, bijvoorbeeld in een Kleine Wooneenheid (KWE), worden gehuisvest, worden in elk geval wel bij de gemeente ingeschreven (informatie Stichting Nidos).

De cijfers van het GBA worden bewerkt en gerapporteerd door het CBS. Volgens het CBS (2000) bevonden zich in Nederland op 1 januari 2000 66.947 migranten uit voormalig Joegoslavië, 33.449 Irakezen, 29.759 Chinezen, 28.780 Somaliërs, 22.893 Iraniërs, 22.625 migranten uit de voormalige Sovjet-Unie, 21.468 Afghanen, 9.356 Ethiopiërs en Eritreërs, 6.115 Congolezen, 4.477 Angolezen, 3.919 Soedanezen en 1.432 Sierra Leonezen. Het gaat hier om de eerste en tweede generatie samen.

Een indicatie van het aandeel AMA's in deze groepen volgt uit cijfers van de voogdij-instelling Nidos (Stichting Nidos, 2002). Zij rapporteren het aantal jongeren per nationaliteit waarover Nidos in verschillende jaren de voogdij voerde. Het is echter niet uitgesloten dat zich onder deze jongeren ook AMA's bevinden die op het moment van tellen (nog) niet waren ingeschreven in het GBA, bijvoorbeeld omdat zij pas enkele maanden in Nederland waren. Tabel 1 geeft de cijfers voor de jaren 1999 en 2000, de jaren die voor dit onderzoek relevant zijn.

Tabel 1: AMA's onder voogdij bij Nidos in 1999 en 2000

nationaliteit	1999	2000
Angola	1.250	2.001
China	2.128	2.571
Somalië	2.020	1.943
Sierra Leone	947	1.333
Guinea	730	1.185
Congo/Zaïre	601	682
Afghanistan	641	661

bron: Nidos

Vergelijking van de cijfers van het CBS en Nidos leert dat vooral de groep Angolezen en Sierra Leonezen voor een belangrijk deel uit AMA's lijkt te bestaan.

Achtergronden

Volgens Snel e.a. (2000) is het aantal in Nederland verblijvende personen uit de *voormalige Sovjet-Unie en voormalig Joegoslavië* tussen 1991 en 1997 sterk toegenomen als gevolg van asielmigratie. Tot het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991 vond slechts weinig migratie vanuit de voormalige Sovjet-Unie naar Nederland plaats, maar dit aantal nam vanaf 1991 sterk toe. Voor de migranten uit voormalig Joegoslavië geldt dat zij voor een deel in de jaren zestig als arbeidsmigrant naar Nederland zijn gekomen, maar voor een nog veel groter deel na 1991 als vluchteling zijn gearriveerd. De oorlog in het voormalig Joegoslavië bracht grote vluchtelingenstromen op gang richting de omliggende Europese landen, waaronder Nederland (De Valk e.a., 2001).

De immigratie van *Irakezen* naar Nederland vond vooral in de jaren negentig plaats, in het bijzonder in de tweede helft daarvan. Ook dit betrof vooral asielmigratie. In de periode 1994 tot 1998 vroegen 27.428 volwassen Irakezen politiek asiel aan. Tussen 1992 en 1998 kregen circa 22.000 Irakezen een verblijfsvergunning (Choenni, 2002).

Ook nagenoeg alle *Somaliërs* die naar Nederland zijn gekomen, hebben asiel aangevraagd in Nederland. Dit nam een aanvang in 1984 en het aantal aanvragen groeide daarna zeer snel, met een piek in de jaren 1992 tot 1994 en tussen 1998 en 1999. De Somalische populatie in Nederland is erg jong. Dit komt overwegend door de binnenkomst van jonge asielzoekers vanaf 1990, alsmede door het aantal geboortes onder Somaliërs in Nederland. Bovendien zijn er veel grote gezinnen onder Somaliërs. Mede hierdoor zal de populatie de eerstkomende decennia waarschijnlijk sterk groeien (Hessels, 2000).

De meeste *Iraniërs* zijn na 1985 als asielzoeker naar Nederland gekomen. In 1994 lag de instroom op het hoogste punt, met ruim 6000 asielaanvragen. In de jaren

daarna daalde dit aantal en stabiliseerde het zich rond 1500 aanvragen per jaar (Van den Tillaart e.a., 2000). In het jaar 2000 was er weer een plotse stijging, die inmiddels is gevolgd door een daling.

De meeste *Afghanen* zijn in de jaren negentig naar Nederland gekomen. Na 1992 is het aantal asielaanvragen van Afghanen sterk gestegen, namelijk van minder dan 400 in 1992 naar ruim 5000 aanvragen in 2000 (Van den Tillaart e.a., 2000). Daarna is het aantal asielaanvragen weer gedaald. Slechts een klein percentage van deze asielaanvragen betreft AMA's. In de geregistreerde bevolking (GBA) is de omvang van de groep Afghanen de laatste jaren sterk gestegen. De Afghaanse bevolkingsgroep is bovendien relatief jong (Hessels & Wassie, 2003).

Vanaf het begin van de jaren tachtig zijn *Ethiopiërs en Eritreërs* in grotere getale als asielzoeker naar Nederland gekomen. Na 1990 is hun aantal gedaald. Ook deze bevolkingsgroep is relatief jong (Van den Tillaart e.a., 2000).

Opleiding en positie op de arbeidsmarkt

Uit het onderzoek van Snel e.a. (2000) blijkt dat migranten uit de *voormalige Sovjet-Unie* zeer hoog zijn opgeleid in vergelijking met autochtonen. Ook het onderwijspeil van migranten uit *voormalig Joegoslavië* is naar verhouding hoog. Het relatief hoge onderwijspeil staat in schril contrast met de positie die zij innemen op de arbeidsmarkt. De arbeidsparticipatie van personen uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie is zeer laag. Opvallend is ook dat het aandeel van de Joegoslavische mannen dat betaald werk verricht beduidend lager ligt dan het aandeel werkende mannen uit de voormalige Sovjet-Unie (37% versus 56%). Dat slechts 30% van alle ex-inwoners van Joegoslavië en de Sovjet-Unie in de categorie 15 tot en met 29 jaar betaald werk verricht is eveneens een opvallend gegeven. De geringe arbeidsparticipatie onder beide groepen wordt ook zichtbaar in de werkloosheidsstatistieken. Het werkloosheidspercentage onder Joegoslaven is bijna 25% en onder migranten uit de voormalige Sovjet-Unie 13%. De hoge werkloosheid onder Joegoslaven lijkt een combinatie te zijn van enerzijds een relatief hoge werkloosheid onder traditionele gastarbeiders die door het verdwijnen van industriële arbeid hun werk zijn kwijtgeraakt en anderzijds van de specifieke kenmerken van erkende asielpopulaties die door de werking van asielprocedure (gedwongen niets doen) en de institutionele barrières op de Nederlandse arbeidsmarkt – waaronder het niet erkennen van diploma's – moeilijk aan een baan komen. De werkloosheid onder personen uit de voormalige Sovjet-Unie lijkt vooral te kunnen worden verklaard uit enerzijds het onvoldoende aansluiten van genoten opleidingen op de Nederlandse arbeidsmarktsituatie en anderzijds de werking van het asielbeleid.

Door de grote instroom van *Irakezen*, met name in de periode 1996 tot 1998, zou er in Nederland een Irakese gemeenschap zijn ontstaan met een grote variatie wat betreft herkomst, achtergronden, niveau en opleidingen. Bekend is voorts dat er een aanzienlijke groep zeer hoog opgeleide Irakezen (intellectuelen, academici, hoogleren) in Nederland verblijft (Van den Tillaart & Warmerdam,

2002). Wel blijkt dat de groep Irakezen in Nederland zeker niet uitsluitend uit hoog opgeleiden bestaat. Van de door Van den Tillaart en Warmerdam (2002) onderzochte groep Irakese mannen bleek een kwart niet meer dan basisonderwijs te hebben genoten, bij vrouwen ging het om ruim een derde deel. Iets meer dan de helft van de volwassen Irakese asielzoekers heeft een middelbare of hogere opleiding gehad. Bijna de helft van deze categorie heeft een HBO- of universitaire studie gevolgd. Het zijn met name Irakezen die op jonge leeftijd naar Nederland zijn gekomen – en voor wie het vertrek uit Irak meestal een onderbreking van hun schoolloopbaan impliceerde – die een lage opleiding hebben. Wel blijkt dat deze groepen hier vaak weer onderwijs gaan volgen. Irakezen hebben over het algemeen een slechte positie op de arbeidsmarkt. Naar schatting is ruim de helft werkloos. Veel van degenen die wel een baan hebben, doen werk onder hun niveau. Bovendien is sprake van een lagere arbeidsparticipatie dan bij andere etnische groepen. Irakezen hebben gemiddeld een laag inkomen en ruim een derde heeft een uitkering. Een deel van de Irakezen leeft in Nederland op een lager peil dan zij in Irak gewend waren. In materieel en in maatschappelijk opzicht heeft men een statusdaling ondergaan. Sommigen neigen ernaar dezelfde luxe levensstijl voort te zetten en steken zich in de schulden (Choenni, 2002). Van den Tillaart en Warmerdam (2002) geven in hun onderzoek aan dat zij weinig redenen hebben om aan te nemen dat er zich met Irakese kinderen problemen zouden voordoen in het onderwijs. Dat is tenminste wat vertegenwoordigers van Irakese organisaties hen vertellen. Maar ook uit hun eigen onderzoek blijkt dat er zich maar weinig schoolproblemen voordoen met Irakese kinderen. Van de Irakese kinderen in het middelbaar onderwijs zit de helft op het VBO en de andere helft zit in hogere vormen van middelbaar onderwijs (Choenni, 2002). Dat Irakese kinderen gemiddeld niet slechter presteren dan andere kinderen uit achterstandsgroepen zou voor een belangrijk deel te maken hebben met het hoge opleidingsniveau van een deel van de ouders (Boneschanker, Janssens, & Van der Tuin, 2002). Binnen de meeste Irakese families lijkt men er doorgaans redelijk in te slagen toenemende verschillen in opvattingen en gewoontes van oudere en jongere generatiegenoten met elkaar te verenigen. Bovendien zijn er nogal wat jongere vluchtelingen die niet in gezinsverband leven. In die gevallen wordt bij problemen vaak onderlinge hulp geboden, door familieleden of door andere mensen uit de lokale gemeenschap (Van den Tillaart & Warmerdam, 2002).

Van den Tillaart e.a. (2000) en De Valk e.a. (2001) laten zien dat slechts een minderheid van de *Somaliërs* in Nederland hoger is opgeleid: de meesten hebben een opleiding op middelbaar of lager niveau gehad. In Somalië behaalde diploma's blijken in Nederland van weinig waarde. Dit blijkt vooral fnuikend voor de arbeidskansen van goed opgeleide Somaliërs boven de 30 jaar (Hessels, 2000). Gezien de hoge werkloosheid – tweederde heeft een bijstands- of studiefinancieringsuitkering – ligt het inkomensniveau in de meeste Somalische huishoudens laag. Bij eenderde is het minder dan 680 euro netto per maand (Van den Tillaart e.a., 2000). In tegenstelling tot wat bij de andere groepen het

geval is, wordt in het bestaande onderzoek aangegeven dat er zich onder Somaliërs in Nederland problemen voordoen. Zo wordt in een rapport van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (Hessels, 2000) aangegeven dat het integratieproces van de Somalische bevolkingsgroep moeizaam verloopt. Een groot aantal Somaliërs zou teleurgesteld zijn in de economische mogelijkheden die zij hier hebben, zou na verloop van tijd geen moeite meer doen zich hier op te werken en zou zich terugtrekken in de eigen gemeenschap. Over het algemeen zou daarnaast blijken dat er zich veel problemen voordoen bij de opvang en integratie van Somalische AMAs. Uit een Amersfoorts onderzoek blijkt namelijk dat veel Somalische AMAs naar de Internationale Schakelklassen gaan, waar zij taal- en kennisachterstand weg kunnen werken, maar dat ze het daar over het algemeen niet goed doen (Hirsi Ali, 1999). Bovendien eindigt naar schatting 40% van de huwelijken tussen Somaliërs in Nederland in echtscheiding. Daaruit vloeien weer andere problemen voort, zoals alleenstaande moeders die de opvoeding van de (vaak talrijke) kinderen boven het hoofd groeit en weinig perspectief hebben op een zelfstandig economisch bestaan, kinderen die niet mee kunnen op school en het criminele pad op gaan (Hessels, 2000).

Ondanks het feit dat *Iraniërs* over het algemeen goed opgeleid zijn – velen hebben minstens de middelbare school afgerond op een niveau vergelijkbaar met HAVO – is de weg naar een goede positie op de arbeidsmarkt lang en zwaar. Het blijkt voor velen moeilijk om een baan te vinden die aansluit bij hun aspiraties en kwaliteiten. Deels houdt dit verband met de kwalificatie-eisen die in Nederland gesteld worden voor specifieke beroepen, deels ook met het gesloten karakter van de Nederlandse arbeidsmarkt en sollicitatieprocedures. Vooral hoger opgeleiden hebben er moeite mee werk te accepteren dat zij onder hun niveau vinden liggen. Iraniërs met een technische opleiding en werkervaring in Iran die in Nederland bijscholing hebben gekregen, zijn het meest kansrijk. Ook in de medische en dienstverlenende sector hebben veel Iraniërs emplooi gevonden. Het meest succesvol zijn jonge Iraniërs die in Nederland afstuderen aan een hogere opleiding (Hessels, 2002). Onder Iraniërs constateren Van den Tillaart e.a. (2000) een forse werkloosheid – bijna tweederde krijgt bijstand of studiefinanciering – waardoor het inkomensniveau in de meeste Iranese huishoudens vrij laag ligt. Bij een kwart is het nettobedrag minder dan 680 euro per maand. Ondanks de problemen die worden gesignaleerd, blijkt uit de publicaties over het algemeen veel optimisme wat de toekomst van Iraniërs in Nederland betreft. Zo wordt in een publicatie van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (Hessels, 2002) bijvoorbeeld opgemerkt dat ‘het valt te verwachten dat de Iraanse groep uiteindelijk geruisloos zal opgaan in de Nederlandse samenleving’ (p. 34) en zijn er volgens hetzelfde rapport verschillende tekenen die erop wijzen dat zij langzaam maar zeker een positie verwerven op de Nederlandse arbeidsmarkt. Om aan te tonen dat Iraniërs het over het algemeen goed doen binnen de Nederlandse samenleving wordt verwezen naar de opkomst van Iranese bedrijven, de ontwikkeling van Iranese organisaties en de groei van het aantal Iranese academici op hogere functies.

Een groot deel van de *Afghanen* in Nederland heeft een hogere (universiteit) of middelbare opleiding genoten in het land van herkomst. Het is dus een specifieke groep die naar Nederland is gemigreerd, aangezien het opleidingsniveau van Afghanen in Afghanistan over het algemeen laag is. Wat arbeidsdeelname betreft scoren Afghanen echter het laagst van alle door Van den Tillaart e.a. onderzochte groepen (Ethiopiërs & Eritreërs, Iraniërs, Somaliërs en Vietnamezen). Dit wordt mogelijk verklaard door het feit dat de Afghanen ten tijde van het betreffende onderzoek, vergeleken met de andere onderzochte groepen, nog relatief kort in Nederland verbleven (zie ook Hessels & Wassie, 2003). Gezien de hoge werkloosheid – ruim driekwart heeft een bijstands- of studie-financieringsuitkering – ligt het inkomensniveau bij Afghanen in Nederland erg laag. Bijna een kwart heeft een netto maandinkomen van minder dan 500 euro per maand. Ruim een kwart van de huishoudens moet rondkomen van minder dan 680 euro per maand (Van den Tillaart e.a., 2000). Wat uit het onderzoek van Van den Tillaart e.a. verder opvalt, is dat Afgaanse kinderen het over het algemeen beter doen op school dan kinderen uit andere groepen. Ruim eenderde van deze kinderen gaat namelijk naar het voortgezet onderwijs of naar het vervolgonderwijs.

Een duidelijke meerderheid van de *Ethiopiërs* en *Eritreërs* (80%) heeft in de landen van herkomst een middelbare of een lagere opleiding genoten. Ethiopiërs en Eritreërs scoren wat arbeidsdeelname betreft het hoogst van alle door Van den Tillaart e.a. onderzochte groepen. Gezien de relatief geringe werkloosheid – slechts eenderde heeft een bijstands- of studie-financieringsuitkering – ligt het inkomensniveau bij een deel van de Ethiopiërs/Eritreërs wat hoger. Eenvijfde van de huishoudens moet rondkomen van minder dan 680 euro netto per maand, maar ruim eenderde zit toch boven de 900 euro netto per maand (Van den Tillaart e.a., 2000).

Bijlage 5

Afkortingenlijst

ADHD	Attention Deficit and Hyperactivity Disorder
AMA	Alleenstaande minderjarige asielzoeker
AZC	Asielzoekerscentrum
BPS	Bedrijfsprocessensysteem
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CRIEM	Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden
DJC	directie Jeugd en Criminaliteitspreventie
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie
GGD	Gemeentelijke Geneeskundige Dienst
HALT	Het Alternatief
HKS	Herkenningsdienstsysteem
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
ISK	Internationale Schakelklas
IVR	Integrale Veiligheidsrapportage
KWE	Kleine wooneenheid
OBJD	Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie
OC	Onderzoek- en opvangcentrum
OM	Openbaar Ministerie
VAS	Vreemdelingen Administratie Systeem
ZM	Zittende Magistratuur

De WODC-rapporten

Om zo veel mogelijk belanghebbenden te informeren over de onderzoeksresultaten van het WODC wordt een beperkte oplage van de rapporten kosteloos verspreid onder functionarissen, werkgroepen en instellingen binnen en buiten het Ministerie van Justitie. Dit gebeurt aan de hand van een verzendlijst die afhankelijk van het onderwerp van het rapport opgesteld wordt. De rapporten in de reeks Onderzoek en Beleid (O&B) worden uitgegeven door Boom Juridische uitgevers en zijn voor belangstellenden, die niet voor een kosteloos rapport in aanmerking komen, te bestellen bij Boom distributiecentrum, postbus 400, 7940 AK Meppel, tel.: 0522-23 75 55, via e-mail: bdc@bdc.boom.nl.

Een complete lijst van de WODC-rapporten is te vinden op de WODC-site (www.wodc.nl). Daar zijn ook de uitgebreide samenvattingen te vinden van alle vanaf 1997 verschenen WODC-rapporten. Volledige teksten van de rapporten (vanaf 1999) zullen met terugwerkende kracht op de WODC-site beschikbaar komen. Hieronder volgen de titelbeschrijvingen van de in 2001, 2002 en 2003 verschenen rapporten.

Huls, F.W.M., M.M. Schreuders, M.H. Ter Horst-van Breukelen, F.P. van Tulder (red.)

Criminaliteit en rechtshandhaving 2000; ontwikkelingen en samenhangen
2001, O&B 189

Jungmann, N., E. Niemeijer, M.J. ter Voert

Van schuld naar schone lei; evaluatie Wet Schuldsanering natuurlijke personen
2001, O&B 190

Leuw, Ed., N. Mertens

Evaluatie beginselenwet Tbs/wet Fokkens
2001, O&B 191

Huijbregts, G.L.A.M., F.P. van Tulder, D.E.G. Moolenaar

Model van justitiële jeugdvoorzieningen voor prognose en capaciteit
2001, O&B 192

Kruissink, M., C. Verwers

Het nieuwe jeugdstrafrecht; vijf jaar ervaring in de praktijk
2001, O&B 193

Verrest, P.A.M.

Ter vergelijking; een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken
2001, O&B 194

Kamphorst, P.A., G.J. Terlouw

Van vast naar mobiel; een evaluatie van het experiment met elektronisch huisarrest voor minderjarigen als modaliteit voor de voorlopige hechtenis
2002, O&B 195

Moolenaar, D.E.G., F.P. van Tulder, G.L.A.M. Huijbregtsen, W. van der Heide

Prognose van de sanctiecapaciteit tot en met 2006
2002, O&B 196

Bokhorst, R.J., C.H. de Kogel, C.F.M. van der Meij

Evaluatie van de Wet BOB; fase 1: de eerste praktijkervaringen met de Wet bijzondere opsporingsbevoegdheden
2002, O&B 197

**Kleemans, E.R., M.E.I. Brienen, H.G. van de Bunt m.m.v. R.F. Kouwenberg,
G. Paulides, J. Barendsen**

*Georganiseerde criminaliteit in Nederland; tweede rapportage op basis van de
WODC-monitor*

2002, O&B 198

Voert, M. ter, J. Kuppens

Schijn van partijdigheid rechters

2002, O&B 199

Daalder, A.L.

Het bordeelverbod opgeheven; prostitutie in 2000-2001

2002, O&B 200

Klijn, A.

Naamrecht

2002, O&B 201

Kruissink, M., C. Verwers

Jeugdreclassering in de praktijk

2002, O&B 202

Eshuis, R.J.J.

*Van rechtbank naar kanton; evaluatie van de competentiegrensverhoging voor
civiele handelszaken in 1999*

2002, O&B 203

**Meijer, R.F., M. Grapendaal, M.M.J. van Ooyen, B.S.J. Wartna, M. Brouwers,
A.A.M. Essers**

*Geregistreerde drugcriminaliteit in cijfers; achtergrondstudie bij het
Justitieonderdeel van de Nationale Drugmonitor: Jaarbericht 2002*

2003, O&B 204

Tak, P.J.J.

*The Dutch criminal justice system; organization and operation – second revised
edition*

2003, O&B 205

Kromhout, M., M. van San

Schimmige werelden; nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit

2003, O&B 206